

Tiền Bạc - Bạc Tiền

Hồ Biểu Chánh

Phần Một

Mặt trời đã xuống khuất mái nhà mà Trần Bá Vạn chưa thấy con là Bá Kỳ về nói coi nó thi đậu hay là rớt, nên nóng nảy trong lòng, một lát ra đứng trước cửa ngõ môn xuống đường Paul Blanchy, là đường ở Sài Gòn chạy từ mé sông ở Bến Nghé lên Tân Định rồi qua Cầu Kiệu.

Bá Vạn đứng ngóng một hồi lâu, thấy thiên hạ lên xuống dập dìu, xe hơi, xe kéo lại qua không dứt, mà không thấy dạng con về, mới lần bước trở vô sân, rồi đi vòng lại bộ hòn non giả mà ngắm cảnh.

Vợ là Đỗ Thị Đào đứng trên thềm nhà lâu ngó xuống; người đã quá bốn mươi tuổi rồi mà dung nhan còn đẹp, quần áo mặc toàn lụa trắng, cổ tai chớp nháng **thủy xoàn**¹, da trắng thêm đôi phấn, tóc đen lại gỡ lảng nhuốt. Cô ngó chồng và nói rằng:

- Chớ chi hồi nãy mình ngồi xe hơi xuống trường mà coi, dẫu có đậu hay là rớt cũng rước phúc nó về, để ở nhà chờ đợi hoài thiệt khó chịu quá.

Bá Vạn chưa kịp trả lời, bỗng thấy có hai chiếc xe kéo chạy vô cửa, Trần Bá Kỳ ngồi xe trước, Nguyễn Hiếu Liêm ngồi xe sau. Bá Kỳ thấy cha mẹ thì mừng quýnh, xe chưa kịp ngừng mà anh ta nhảy đại xuống và nói rằng:

- Hai đứa đậu hết ba à. Con đậu số năm, còn Hiếu Liêm đậu số một, may quá.

Vợ chồng Bá Vạn mặt mày tươi rói, hỏi thăm lảng xãng, rồi dắt con và Hiếu Liêm vô nhà.

Lý Như Bình là rể của Bá Vạn, Trần Thanh Huê là con gái đầu lòng, với Trần Thanh Kiều là con gái út mới mười sáu tuổi, chưa có chồng, nghe tiếng Bá Kỳ lật đật chen nhau chạy ra mà mừng.

Đỗ Thị hối gia dịch dọn cơm cho con ăn; Hiếu Liêm xin từ mà về Bà Chiêuặng báo tin cho mẹ mừng, kéo mẹ ở nhà trông đợi.

Bá Vạn vỗ vai Hiếu Liêm mà nói rằng:

- Cháu là anh em bạn bè thân thiết của thằng Bá Kỳ, tuy cháu ở bên trường Sư Phạm còn nó ở bên trường Bôn Quốc, mà mấy năm nay hễ chúa nhật cùng là bãi trường thì hai đứa bầy khảo duyệt, chơi bời với nhau như anh em ruột. Nay hai đứa bầy thi bằng tốt nghiệp đậu hết cả hai, mà cháu là con nhà nghèo lại giựt được giải nhứt, nên thầy mừng mà cũng khen cháu lắm. Hồi trưa thầy nghe thằng Bá Kỳ nó nói chắc nó đậu, nên thầy có biểu trẻ gia dịch nấu cơm Tâyặng thầy ăn mừng cho nó. Sẵn có cháu ghé lại đây, thôi cháu ở đây ăn cơm với thầy, để thầy biểu xe hơi vô nhà cho chị hay và mời chị ra đây mà dự tiệc chung cho vui.

---

¹ *hột xoàn*

Bá Kỳ nghe cha nói như vậy thì mừng hết sức, liền chạy ra sau biểu xe hơi mau mau vô Bà Chiêu mà rước bà thân của Hiếu Liêm.

Trời đã tối rồi, trong nhà đèn khí đốt lên chói sáng lòà, bàn ghế tủ giường món nào xem cũng quý, lại mấy cửa đều có treo màn màn thêu, mấy góc cột đều có đề kỳ hoa dị thảo, nên coi ra vẻ nhà sang trọng lắm.

Vợ chồng Bá Kỳ với Lý Như Bình cứ theo hỏi thăm Bá Kỳ và Hiếu Liêm về việc thi khóa, còn Thanh Huê và Thanh Kiều y phục toàn lụa trắng, tay đeo cà rá thủy xoàn, tai đeo bông cũng nhận thủy xoàn, mà cổ đeo dây chuyền cũng gắn thủy xoàn, người lo trái **náp**², người lo đặt bàn, đi tới đi lui, đèn khí giọi mấy hột thủy xoàn, coi chẳng khác tiên nga giáng thế.

Sửa soạn tiệc vừa xong thì nghe tiếng xe hơi về ngừng ngoài cửa.

Hiếu Liêm và Bá Kỳ lật đật chạy ra tiếp rước.

Bà thân của Hiếu Liêm là Cao Thị Quyên, tuổi gần năm mươi, ở Bà Chiêu, chuyên nghề gói nem mà bán; thuở nay tuy con mình kết bạn với Bá Kỳ và tuy Bá Kỳ thường hay vô nhà mà chơi hoài, song bà xét phận nghèo hèn nên chưa dám đến nhà Bá Vạn lần nào.

Bà gặp Hiếu Liêm thì mừng rỡ rồi Bá Kỳ mời bà vô nhà. Bà thấy nhà lầu **kinh dinh**³, trong nhà kiếng vật ghế bàn hực hỡ, bà ngó lại phận bà nghèo hèn, mình mặc một cái quần tui mới mà bằng vải đen, còn cái áo tui bằng xuyên mà cũ, tự nhiên bà ái ngại nên bà đứng dục dục trên thềm không dám vô.

Bá Vạn bước ra chào rồi mời bà vô nhà. Bà bước vô bọ ngọ chấp tay chào Đổ Thị rồi day qua lại thấy vợ chồng Thanh Huê với Thanh Kiều, bà không biết là ai nên cũng chấp tay chào luôn hết ba người.

Bá Vạn nói rằng:

- Chị nghèo mà sanh được một đứa con học giỏi như vậy thiệt là quý lắm. Nay nó thi đậu thứ nhứt, mà may thằng nhỏ tôi cũng đậu, nên tôi bày tiệc biểu vô rước chị ra ăn uống vui chơi với vợ chồng tôi một bữa. Xin mời chị ngồi qua ăn cơm.

Cao Thị thưa rằng bà đã dùng cơm chiều rồi. Vợ chồng Bá Vạn với Bá Kỳ mời hết sức mà bà cũng không ăn, túng thế mới dạy gia dịch lấy trầu nước để trên bàn nhỏ dựa bên đó, rồi mời bà ngồi mà uống nước.

Mấy người nhập tiệc ăn uống vui cười; vợ chồng Bá Vạn ngó con khí sắc rất hân hoan. Trong khi nói chuyện thì Thanh Huê tỏ ý khinh bỉ chồng là Như Bình, nói nhiều tiếng nặng nề làm cho Hiếu Liêm nghe xốn xang, mà Như Bình cười tự nhiên, chẳng giận hờn phiến trách chút nào hết.

Thanh Kiều thì ít nói chuyện, song ngồi ăn thường hay liếc ngó Hiếu Liêm, nhưng mà Hiếu Liêm không hay nên không để ý đến, cứ ngồi **chim bìm**⁴, có ai hỏi mới nói, bằng không thì ăn uống hoặc suy nghĩ những bài thi mà thôi.

Cao Thị ngồi ngó khắp trong nhà, thấy vật nào cũng quý, món nào cũng đẹp, thì trong bụng khen thầm, mà bà ngó quanh quýt, rồi sao sao bà cũng ngó con, tuy bà

---

² (nappe), khăn bàn

³ rộng rãi và ngán nắp

⁴ nín thinh, ít nói

được làm khách nhà sang thì bà vui, song sự vui ấy thế nào cũng không bằng cái vui nghe con thi đậu.

Mãn tiệc rồi, Bá Kỳ thưa với cha mẹ và năn nỉ với Cao Thị để cho Hiếu Liêm ở ngủ với mình một đêm đặng anh em trò chuyện chơi cho phi tình. Vợ chồng Bá Vạn gác đầu, còn Cao Thị thấy Bá Kỳ quyến luyến với con mình quá nên cũng không nỡ ngăn trở. Bá Vạn mới biểu đem xe hơi ra đặng hai chàng tân khoa đưa Cao Thị về Bà Chiểu và luôn dịp chạy chơi một vòng mà hứng gió.

Xe vô tới nhà, Hiếu Liêm với Bá Kỳ ghé lại chơi một lát, rồi từ giã Cao Thị lên xe biểu chạy vòng lên Lăng Cha Cả, đặng vô Chợ Lớn.

Bữa ấy chính bữa rằm tháng Sáu mà lại nhằm trời không mưa nên gió lao rao mát mặt, trăng chiếu rọi sáng đường, máy xe chạy vù vù, lòng thanh niên khấp khởi.

Qua khỏi Phú Nhuận rồi, Bá Kỳ nắm tay Hiếu Liêm mà hỏi rằng:

- Rồi đây anh tính xin ra Hà Nội học trường nào?
- Chắc là tôi đi học nữa không được.
- Sao vậy? Anh ở trường Sư Phạm mà ra, nếu anh không đi học nữa thì anh phải làm thầy giáo, ăn lương mỗi tháng lố năm mươi đồng. Vậy thì anh nên xin ra trường Cao đẳng sư phạm Hà Nội mà học thêm ba năm nữa, sau anh về làm giáo sư trường lớn, hoặc làm Đốc học trường tỉnh, ăn lương mỗi tháng trên một trăm, đã lợi hơn mà lại sang hơn nhiều lắm; sao anh không muốn đi học nữa?
- Nhà tôi nghèo quá, còn đi học xa thì tốn hao nhiều nên tôi nghĩ khó mà đi học thêm nữa được.
- Chuyện tốn hao anh đừng lo. Ba tôi đã tính hể tôi thi đậu rồi, thì cho tôi thi làm thơ ký Soái phủ Nam Kỳ. Tôi không chịu, thế nào tôi cũng xin ra trường **Pháp chánh**⁵ mà học thêm ba năm nữa đặng về làm **Còm mi**⁶ chơi.

Hiếu Liêm nghe nói buồn xo, cách một hồi lâu, rồi mới nói rằng:

- Anh thương tôi, anh muốn giúp cho tôi nên danh, thiệt tôi cảm tình anh lắm. Nhưng mà tôi tính đi không được, bởi vì phận tôi nghèo hèn, trong nhà có một mẹ một con; thuở nay má tôi cực khổ kiếm tiền mà nuôi tôi ăn học. Nay tôi đã có thể làm mà nuôi má tôi được rồi, vậy tôi phải liệu mà trả thảo cho má tôi, chớ không lẽ tôi ham công danh mà để cho má tôi cực khổ đến ba năm nữa.

Bá Kỳ nghe lời phải thì kính phục vô cùng. Anh ta ngồi suy nghĩ một hồi rồi nói rằng:

- Nếu anh không đi chắc tôi cũng không đi.

Hai người trong trí đều có việc phải suy nghĩ riêng, nên không nói chuyện nữa. Xe hơi chạy vô Chợ Lớn rồi trở về. Lúc về gần tới nhà, Bá Kỳ mới nói rằng:

- Này anh, hai anh em mình kết bạn với nhau mấy năm nay, thương yêu triu mến nhau chẳng khác nào như anh em ruột. Ý tôi muốn sao tình nghĩa của anh em mình càng khắng khít hơn nữa, nên tôi tính như vậy, anh thử nghĩ coi có được hay không: con em tôi là con Thanh Kiều năm nay nó đã được mười sáu tuổi rồi, vậy thôi để tôi thưa lại với ba má gả nó cho anh, đặng anh em mình gần gũi với nhau hoài hoài, cho phi tình bằng hữu.

⁵ luật

⁶ (commissaire), cán sự cao cấp hành chính có trọn quyền quyết định

Hiếu Liêm biến sắc, gục mặt mà đáp nhỏ rằng:

- Phận tôi nghèo hèn quá, anh thương anh nói như vậy, chớ tôi đâu dám đòi bổng.

Bá Kỳ cười ngất mà đáp rằng:

- Anh cứ so sánh giàu nghèo hoài! Vậy chớ tài học với tánh tốt của anh đó không đáng muôn bạc hay sao?
- Tôi mà có tài gì? Thầy ở nhà giàu có sang trọng, còn cô Tư dung nhan tuấn tú, đức hạnh hơn người, tôi e mấy ông đi học bên Tây về cũng chưa xứng đáng thay, chớ tôi phẩm giá bao nhiêu mà dám đòi bổng thái quá.
- Anh đừng nói vậy. Con người ở đời cái phải là quý hơn hết. Hay là anh thấy gương chị Hai tôi chỉ ăn hiếp chồng quá rồi anh giựt mình? Không, con em tôi tánh ý nó không giống chi đâu. Nó nhỏ nhoi mềm mỏng lắm.

Bá Kỳ vừa nói tới đó, thì xe hơi đã về tới nhà rồi. Anh ta mở cửa xe leo xuống và nói nhỏ với Hiếu Liêm rằng:

- Anh đừng ngại chi hết. Việc tôi mới nói với anh đó, để mặc tôi tính cho.

Hai người bước vô nhà thì thấy vợ chồng Bá Vạn với con rể đương ngồi nói chuyện. Lý Như Bình với vợ là Thanh Huệ thấy xe hơi về bèn từ giã cha mẹ và hai em, rồi mượn xe đưa về nhà ở Đất Hộ.

Hiếu Liêm thấy mặt Thanh Kiều, thì nhớ mấy lời Bá Kỳ nói với mình trên xe nên trong lòng ái ngại lắm, bởi vậy ngồi lo ra hoài, không nói chuyện chi hết, mà cũng không dám ngó Thanh Kiều. Bá Kỳ kêu gia dịch biểu rót ít chén nước trà đem ra uống. Thanh Kiều vội vã đi rót bốn chén nước trà bung ra, để trước mặt cha mẹ với Bá Kỳ, Hiếu Liêm, mỗi người một chén. Hiếu Liêm thấy Thanh Kiều đi lại gần bên mình, mùi dầu thơm bay ngọt ngào thì ngẩn ngơ như say như ngây, bởi vậy bụng chén nước uống mà tay run lấy bậy.

Đỗ Thị biểu Thanh Kiều lấy truyện „Tái sanh duyên“ đọc cho bà nghe. Bà nằm trên ván, Bá Vạn nằm trên ghế xích đu, còn Thanh Kiều thì dặt ghế ngồi gần một bên đó mà đọc truyện.

Bá Kỳ biểu Hiếu Liêm lên lầu rồi dặt nhau vào phòng của anh ta. Hiếu Liêm thuở nay đã có vào phòng của Bá Kỳ nhiều lần, nên chẳng bọ ngỡ chi hết. Bá Kỳ vắn đèn rồi lấy sách đưa cho Hiếu Liêm biểu nằm trên giường mà đọc, để cho anh ta đi đại tiện một lát rồi sẽ lên.

Hiếu Liêm đọc sách mà trí lo ra, nên đọc không hiểu chi hết. Anh ta bèn ngồi dậy tắt đèn, đặng nằm mà suy nghĩ cho dễ.

Bá Kỳ trở lên phòng, thấy đèn tắt tối đen, tưởng Hiếu Liêm đã ngủ rồi, nên nhẹ bước trở xuống nói chuyện với cha mẹ.

Đỗ Thị thấy Bá Kỳ, lồm cồm ngồi dậy ăn trầu và nói chuyện với con. Thanh Kiều thấy cha mẹ với anh ráp lại nói chuyện, không thềm nghe mình đọc truyện nữa, nên cô xếp truyện, rồi đứng dậy đi vào phòng mà nghỉ.

Vợ chồng Bá Vạn mừng con mới thi đậu nên đương nói chuyện vui vẻ, thỉnh linh Bá Kỳ nói rằng:

- Con có tính một việc riêng, song xưa nay con không muốn tỏ cho ba má biết. Bữa nay, con với Hiếu Liêm đã thi đậu rồi, vậy con phải tỏ thiệt ra cho ba má nghe, không lẽ con còn giấu nữa. Vả con làm anh em bạn với Hiếu Liêm mấy

năm nay, con biết chắc nó học giỏi lắm, mà con lại dọ xem tánh tình nó thiệt là đũa ôn hòa trung hậu nữa. Tuy nó mẹ góa nhà nghèo, song cái nhơn phẩm của nó đó dẫu con nhà giàu sang đến bực nào đi nữa cũng không hơn nó được. Con Thanh Kiều năm nay đã lớn rồi, vậy con xin ba má gả Thanh Kiều cho Hiếu Liêm đi; con có em rể như vậy con rất vui lòng, mà Thanh Kiều có chồng như vậy thiệt là xứng đáng lắm.

Đỗ Thị vốn là con nhà quan, khi còn nhỏ cha mẹ gả cho Bá Vạn là trai nghèo lại học ít, ấy là vì cô ta đã lỡ mang tiếng làng xằng, người đồng bực không ai chịu cưới, nên phải ép mình mà kết tóc trăm năm với người thấp hơn mình. Tuy trót hai mươi ba năm nhờ Bá Vạn dày công bền chí nên gầy dựng sự nghiệp đáng vài ba muôn, chớ ba mẹ cô ta lúc khuất rồi thì gia tài tan rã theo một lượt, không để lại cho cô ta một đồng bạc nào, nhưng mà cô cũng chưa hiểu cuộc đời, cứ tưởng nhà tốt bạc nhiều là giàu, chức lớn quyền cao là sang chớ không dè chí lớn tài hay còn hơn nhà tốt bạc nhiều, đức trọng nghĩa dày còn hơn quyền cao tước lớn. Cô đã quên hết mấy việc cũ, duy còn nhớ có hai điều là nhớ mình vốn con nhà quan, và nhớ bây giờ mình đã giàu có rồi mà thôi, bởi vậy ăn nói theo điệu sang giàu thì ít ai bì với cô được. Cô vừa nghe Bá Kỳ thỏ thẻ xin gả Thanh Kiều cho Hiếu Liêm thì cô thò tay móc một cục thuốc sống mà xia [ngoai rạch](#)⁷, rồi cười gằn mà nói rằng:

- Con sợ em nó ế chồng hay sao mà con lo gả gấp dữ vậy? Mà dẫu có gả thì cũng để thúng thặng cho cha mẹ lựa chỗ nào xứng đáng cho con Thanh Kiều khỏi hèn hạ thân nó, chớ sao con lại biểu gả cho Hiếu Liêm? Má thấy nhà nghèo má sợ lắm. Năm trước má nghe lời ba con má gả chị Hai con cho Như Bình, bây giờ nó như tội báo đó, con không thấy hay sao? Như Bình học cũng thi đậu đạ! Mà nhà nghèo quá, lãnh lương tháng nào xài cũng hụt, ba với má phải bù sót, mỗi năm tốn hao bạc ngàn, con coi khổ là dường nào, hử? Thiệt má thấy nhà nghèo bây giờ má thất kinh rồi.

Bá Kỳ liếc mắt dòm cha, có ý trông coi cha nghĩ thế nào, té ra thấy cha nằm hút thuốc lá phà khói bay nghi ngút mà không nói tiếng chi hết, túng thế anh ta đáp với mẹ rằng:

- Chị Hai có chồng được như anh Hai vậy, thì chỉ có phước lắm rồi, chớ má còn muốn đòi bạc nào nữa?
- Sao mà con gọi là có phước? Lấy chồng nghèo đó là cái phước há?
- Con người ở đời nghèo giàu tự ý ông trời, chớ không ai dám chắc giàu ba họ, còn ai dám nói khó ba đời. Mà anh Hai cha mẹ ảnh nghèo mặc dẫu, chớ ảnh làm thơ ký mỗi tháng lãnh lương sáu bảy chục đồng bạc, nếu chị Hai biết tiện tặn như người ta, thì có lẽ nào không đủ ăn. Má xét lại mà coi, anh Hai ăn xài hết bao nhiêu dẫu? Anh ở Đất Hộ đi làm việc dưới Thượng thư, ảnh hà tiện đến nỗi không dám đi xe lừa, cứ kéo cẳng đi bộ hoài; còn y phục má thấy ảnh có đôi giày hoặc cái áo nào tốt dẫu? Nhà ảnh hụt xài má phải bù sót, ấy là tại chị Hai, chỉ xài quá độ, chớ nào phải tại anh Hai. Chồng làm việc lương ít, mà chỉ ăn xài theo bậc thiên hộ, áo quần của chi đựng hai tú đầy nhóc, màu nào cũng có, sớm mai bận màu nầy, chiều bận màu khác, khăn choàng hầu mua tới mười hai

---

⁷ cuốn tròn, lăn tròn

đồng một cái, sắm hột xoàn đeo cùng mình, trong nhà bước ra thì leo lên xe, hễ chồng vắng mặt thì **câu tôm**⁸ hai cắc một cây, ăn xài như vậy dầu anh Hai làm việc mỗi tháng lãnh ba trăm đồng bạc lương cũng chưa đủ được. Má có trách sao không trách chị Hai, mà trở lại trách anh Hai?

- Má nói chuyện cho con nghe chơi vậy chớ má có trách ai đâu?
- Má phải rầy chị Hai mới được. Chẳng phải chỉ xài phí quá độ mà thôi, mà cách chi cư xử với chồng cũng kỳ lắm. Chi ý ba má giàu, rồi chỉ khinh thị anh Hai như đồ bỏ vậy. Chi tưởng ăn hiệp chồng đó thiên hạ khen, không dè người ngoài dòm vô, họ chê chi là gái thất giáo.
- Ôi! Thằng đó chị Hai con rầy nó cũng đáng lắm! Lương không đủ xài mà nó cứ lén lút gói về cho cha mẹ, khi mười đồng, khi mười lăm đồng hoài, biểu không rầy sao được.
- Tại cha mẹ người ta nghèo, nên người ta phải giúp đỡ; cái đó là cái tốt của người ta, nếu chị Hai biết điều, chỉ càng thêm kính phục, chớ sao chỉ lại rầy?
- Con nói như vậy nghe cũng phải. Mà tại cha mẹ anh Hai con nghèo, nên mới sanh nhiều chuyện đó đa! Bởi vậy má ớn rồi, bây giờ tới phiên con Thanh Kiều để thủng thẳng má lựa chỗ nào giàu lớn, hoặc làm việc có danh dự nhiều, má sẽ gả, đặng ngày sau trong gia đạo nó khỏi lộn xộn và ba với má cũng khỏi bù sớt nữa.
- Nếu vậy má chê Hiếu Liêm nghèo nên mới nhứt định không bằng lòng gả Thanh Kiều cho Hiếu Liêm hay sao?
- Gả như vậy sao được. Hiếu Liêm nghèo mà bà già nó hèn hạ quá, làm sui như vậy mắc cỡ lắm con. Ba con đã tính kỳ cử Hội đồng Quản hạt tới đây sẽ ra tranh cử. Vậy chờ ít tháng nữa ba con làm Hội đồng, rồi thiếu gì chỗ giàu sang họ nài nỉ làm sui mà con sợ.
- Ba tính ra tranh cử Hội đồng hay sao?
- Ừ.
- Má chê Hiếu Liêm nghèo, thiệt con phiến quá!
- Má thấy nó học giỏi mà tánh nết mềm mỏng má cũng thương nó lắm, song thương thì thương chớ gả con cho nó sao được.
- Bây giờ gả Thanh Kiều má chê Hiếu Liêm nghèo, sao hồi trước ba nghèo má lại ưng ba?

Đỗ Thị nghe con hỏi câu đó thì hổ thâm, nên đứng dậy đi rót nước mà uống, không chịu trả lời.

Bá Kỳ biết ý mẹ, dầu thế nào cũng không chịu gả em mình cho Hiếu Liêm, nên mặt mày buồn xo, ngồi suy nghĩ một hồi rồi day qua hỏi cha rằng:

- Má chê Hiếu Liêm nghèo má không chịu gả con, còn ý ba tính lẽ nào?

Bá Vạn và gã đầu và đáp rằng:

- Ôi! Má con nó muốn gả chỗ nào tự ý nó, ba không dám dự tới nữa. Hồi trước ba đốc gả chị Hai con cho thằng Như Bình, mấy năm nay nó theo cần nhân hoài, ba ghét quá.

---

⁸ một lối đánh bài

Bá Kỳ ngồi chống tay ngó trôn trôn trên mặt bàn, cặp mắt không nháy, trong lòng héo don, không nói chi nữa hết.

Bá Vạn nghe đồng hồ gõ mười một giờ, bèn kêu gia dịch đóng cửa tắt đèn đi ngủ. Bá Kỳ bước nhẹ lên lầu, vào phòng giở mùng lên, thấy Hiếu Liêm nằm day mặt vào vách, muốn kêu thức dậy mà nói chuyện, mà rồi không kêu, lại ngồi chống tay trên bàn viết suy nghĩ trót giờ, rồi mới chun vô mùng mà ngủ.

Sáng bữa sau, Bá Kỳ với Hiếu Liêm thức dậy, người thì buồn ngiễn, kẻ thì hồ thâm, nên hai người không dám ngó mặt nhau, mà cũng không nói chuyện vui cười như trước nữa. Lối bảy giờ rưỡi Hiếu Liêm từ vợ chồng Bá Vạn và Bá Kỳ mà về Bà Chiêu. Bá Kỳ đưa ra cửa ngõ, hai người bắt tay nhau mà cũng không dám ngó nhau. Bá Kỳ đứng ngó theo, thì thấy Hiếu Liêm lầm lũi đi riết, đến ngã tư, chỗ góc đất thánh Tây, thì quẹo phía tay trái mà cũng không ngó ngoái lại.

Chiều Bá Kỳ ngồi xe kéo đi vô thăm Hiếu Liêm. Anh ta ngồi lặng thình một hồi lâu rồi hỏi rằng:

- Bác đi đâu vắng vậy anh?
- Má tôi đi ra ngoài Bến Thành.

Hiếu Liêm liếc thấy bộ Bá Kỳ muốn nói chuyện hồi hôm mà bọ ngợ không nói được, cứ ngồi cúi mặt xuống đất hoài. Cách một hồi lâu rồi Bá Kỳ mới nói rằng:

- Chuyện tôi tính gả em tôi cho anh, theo như lời nói với anh lúc đi chơi trên xe hồi hôm đó, tôi đã tỏ ý cho ba và má của tôi biết rồi. Má tôi chê anh nghèo nên nhứt định...

Bá Kỳ nói chưa dứt câu, thì Hiếu Liêm khoát tay, ngó ngay Bá Kỳ, nước mắt rung rung chảy, và nói rằng:

- Hồi hôm tôi núp trên lầu, tôi đã nghe rõ mọi lời hết rồi. Xin anh đừng nhắc đến chuyện đó nữa, vì anh nhắc thì thêm hổ thẹn cho phận tôi và má tôi lắm.

Bá Kỳ nghẹn ngào không nói chi nữa được, thấy Hiếu Liêm chảy nước mắt thì càng đau đớn trong lòng, nên cũng khóc theo. Hai người ngồi ngang nhau, mà người thì ngó vô vách, kẻ thì ngó ra đường, một lát lấy khăn tay lau nước mắt, chớ không nói chuyện nữa.

Đến tối, Bá Kỳ đứng dậy từ mà về. Hiếu Liêm đưa ra ngoài đường, Bá Kỳ nắm tay Hiếu Liêm mà nói rằng:

- Tôi cũng biết mấy lời má tôi nói hồi hôm đó, nhứt là khinh bi đến bác ở nhà đây, thì đáng làm cho anh buồn lắm. Nhưng mà tôi xin anh nghĩ tình tôi, quên hết mấy lời ấy đi, đừng có phiền má tôi. Ý của tôi không phải như ý của má tôi đó đâu. Tôi thương anh, anh biết bụng tôi thì đủ rồi. Tuy anh buồn, song tôi còn buồn nhiều hơn anh nữa. Tối nay tôi làm đơn đăng sáng mai tôi gởi xin ra Hà Nội mà học. Dầu ba với má tôi có rầy la thì tôi chịu, bề nào tôi cũng đi chớ không thể ở nhà được. Vậy anh em mình trước sao sau vậy, dẫu xa xuôi cách biệt, xin chớ phụ tình nhau.

Hiếu Liêm gặc đầu lặng thình, vì cảm động quá nên không nói được một tiếng.

Từ ấy về sau, mỗi tuần Bá Kỳ đều có vô thăm Hiếu Liêm, khi ở nhà nói chuyện, khi dắt nhau đi chơi, mà nói chuyện, chẳng hề Bá Kỳ nhắc tới việc Thanh Kiều, còn đi chơi, cũng chẳng hề Hiếu Liêm ghé nhà Bá Vạn.

Cách vài tháng có giấy quan trên cấp bằng cho Hiếu Liêm làm giáo sư, và bổ đi dạy trường Chợ Đũi. Hiếu Liêm không cho mẹ gói nem mà bán nữa, và muốn phở dọn đồ về ở gần trường, đừng đi dạy cho tiện.

Bá Kỳ cũng được giấy quan trên cho học trường Pháp chánh. Cha mẹ thương con, muốn cho nó làm thơ ký đặng gần gũi, chớ không muốn cho đi học xa, nên ngăn cản dứt bản hoài, mà con không nghe, túng thế phải sắm hành lý cho con đi.

Trước khi xuống tàu, Bá Kỳ có đến nhà từ giã Cao Thị và Hiếu Liêm. Hai anh em tỏ tình gian díu nhau, kẻ chúc ở nhà bình an, người khuyên đi học tấn phát. Hiếu Liêm sợ xuống tàu mà đưa Bá Kỳ, bắt gặp vợ chồng Bá Vạn với Thanh Kiều, nên nói dối rằng mắc việc nhà và xin từ trước. Bá Kỳ hiểu ý, nên cũng khuyên Hiếu Liêm đừng đưa xuống tàu.

Bá Kỳ đi rồi, Hiếu Liêm nghĩ thâm, từ nay nhà Bá Vạn với mình chẳng còn tình nghĩa chi nữa hết, nên thất thểu trong lòng, hễ nhớ tới thì buồn, song không hiểu tại sao mà buồn như vậy.

Phần Hai

Trần Bá Vạn lúc còn trai thì làm thầy giáo dạy trường tổng tại Ba Kè, thuộc trong tỉnh Vĩnh Long, mồ côi cha mẹ, có một người chị tên là Trần Thị Lành, lấy Tây sấm vòng chuyên nhón nhan, áo quần lờ loẹt, song chẳng hề giúp đỡ cho em một đồng nào. Bá Vạn học ít lại nhà nghèo, làm thầy giáo tổng chẳng thấy có cái chi hơn mấy thầy giáo khác. Chẳng hiểu vì có nào mà ông Huyện hàm Đỗ Thanh Nhân là người sang trọng giàu có lại kêu mà gả con. Lúc ấy kẻ thì nói ông Huyện hàm thấy Bá Vạn tánh nết mềm mỏng ông thương, người thì đồn tại Đỗ Thị Đào mất tiết hư danh rồi, nên ông Huyện hàm mới kêu Bá Vạn mà gả, bởi vậy không ai biết lời nào phải mà tin. Có một điều này ai cũng biết rõ, là Bá Vạn cưới vợ rồi, liền xin thôi làm thầy giáo tổng và dắt vợ lên Sài Gòn kiếm việc trong hãng buôn mà làm.

Bá Vạn tánh cần kiệm, mà chí lại bền bỉ, nên chắt lót vài năm trong nhà có dư được chút đỉnh, rồi cho vay đặt nợ, góp gió thành bão, lần lần hoá ra một số bạc lớn. Khi ông Huyện hàm Nhân chết, tưởng là lãnh được gia tài sẽ làm giàu to, chẳng dè ông Huyện hàm nhắm mắt rồi, thì chủ nợ ó lên kiện mà tịch hết sự nghiệp, vợ chồng Bá Vạn khỏi trả nợ ấy là may, chớ không hưởng được đồng nào hết.

Vợ chồng Bá Vạn hụi ăn thì phiền lắm, song phiền thì vợ chồng nói với nhau trong nhà mà thôi, chớ không thổ lộ cho người ngoài biết, vì sợ thiên hạ thấy bụng tham của mình, rồi họ chê cười. Vợ chồng mới quyết chí làm ăn nữa, cho vay ăn lời quá độ, thấy ai làm lợi cho mình được mới chịu làm quen.

Đến lúc khởi đầu thuật truyện này, thì Bá Vạn đã có một miếng đất với một cái nhà lầu, ở tại Tân Định, giá đáng tám ngàn đồng, xe hơi, bàn ghế trong nhà, và hột xoàn của vợ con đeo, giá đáng chừng sáu ngàn, lại có gần một muôn đồng bạc mặt để làm vốn cho vay nữa.

Người đòi hể giàu rồi thì thường hay muốn sang. Đỗ Thị nghĩ mình đã có tiền rồi, nếu không có chức phận chút đỉnh với người ta thì họ khi dễ, nên hằng ngày thò thẻ khuyên chồng hoặc xuất tiền mua chức Huyện hàm, hoặc ra tranh cử Hội đồng Quản hạt, đặng đi ra thiên hạ kính nhường bầm dạ.

Thiệt Bá Vạn bốn tính không chịu se sua, thường nói đòi này hể có tiền nhiều thì mạnh, làm ông lớn mà hụi tiền, đến vay của dân thường cũng phải sợ nó nữa. Tuy ý như vậy, mà vì bà vợ có máu háo danh, cứ theo nói hoài, lâu ngày chầy tháng, rồi Bá Vạn cũng nhiễm theo ý kiến của vợ, nên mới quyết kỳ tuyển cử gần tới đây sẽ ra tranh cử Hội đồng Quản hạt.

Bá Kỳ đi học ở Hà Nội rồi, thì vợ chồng Bá Vạn lo kết [vi kiến](#)⁹, đặng chừng tranh cử Hội đồng có đông người tâm phúc mà cậy họ lo giùm. Nay mời ông này đến nhà ăn cơm, mai đi viếng thăm ông nợ; hể có dịp làm phước thì không nệ tốn kém, xuất tiền cho nhiều hơn thiên hạ, để các nhựt báo bia danh mà ngợi khen; nghe có đám xác nào lớn, dầu không thân thiết cho lắm cũng đi đưa, đặng gặp người tử tế mà làm quen; gặp điều chi bất bình thì viết bài rồi mượn nhựt báo ấn hành, để cho công chúng biết mình là người ham lo việc công ích.

---

⁹ *vây cánh*

Trước kia đã nói Bá Vạn có một người chị tên là Trần Thị Lành. Tương cũng nên nhắc sơ chuyện người ấy ra đây luôn thể. Thị Lành lúc mười bảy, mười tám tuổi, tuy nhan sắc tầm thường chớ không phải mình hạc xương mai, mày mắt phụng chi đó, song tính tình gian dối, ăn nói khôn lanh, ban đầu ở trong xóm thì làm lũng lầy tiếng gái hư, rồi sau mới ra chợ mà lấy Tây cho sung sướng. Trước kết bạn với ông Cò tàu, ông Dây thép¹⁰, sau sánh đôi với quan Kinh lý, quan Trường tiền¹¹, vài ba năm thì thấy thay chồng một lần, và mỗi lần thay chồng, thì cô có vàng bạc thêm một mớ, chớ cô không thiệt hại chút nào.

Người ta nói cục đá lăn hoài không thể đóng rong đượ, mà cô Lành lăn tròn từ mười tám đến ba mươi hai tuổi, là lúc gặp quan Phủ Lê Khánh Long ở Trà Vinh, thì cô đã sấm nữ trang đủ hết chẳng thiếu vật gì, lại có vốn hơn hai ngàn đồng bạc nữa. Quan Phủ Khánh Long nhờ có một nghề làm quan mà dựng nên sự nghiệp đáng giá mười muôn; ngài góa vợ, song có đông con, nên không tính tục huyền, vì sợ mẹ ghê con chồng hay sinh việc xích mích. Chẳng hiểu cô Lành có cái thuật chi hay, mà quan Phủ Khánh Long mới gặp cô một lần thì đã mê man hôn phách, lũng đũng tinh thần, theo năn nỉ khuyên cô dứt quan Trường tiền rồi ngài rước đem về nhà giao các việc nhà cho cô điều đình, lại giao luôn tới chìa khóa tủ sắt nữa.

Mấy đứa con thấy ngài yêu cô Lành thái quá thấy đều phiền muộn, nên cậy bà con cô bác lén dứt bản ngài. Không rõ là tại bà con nói hay là tại cô Lành làm thế nào, mà quan Phủ càng ngày càng yêu mến tin cậy thêm, đến nỗi kêu Chánh lục bộ đến nhà làm hôn thú hạng nhứt đủ phép. Từ đây người xa kẻ gần chẳng ai dám kêu "Cô Hai Lành" nữa, thay đều kêu là "Bà Phủ Khánh Long", làm cho người lương thiện chon chánh, ai cũng lắc đầu, ai cũng trách thói văn minh tà mị dị thường, mới hôm qua còn bán phấn mua son, mà bữa nay lại làm bà Huyện, bà Phủ.

Cô Hai Lành hoá ra bà Phủ Khánh Long thiệt là kỳ! Mà còn một điều nầy thêm kỳ dị hơn nữa, là quan Phủ cưới vợ chưa đầy một năm, mà hai đứa con trai của ngài chết hết, chỉ còn có ba đứa con gái nhỏ mà thôi. Đã vậy mà cách có một năm nữa quan Phủ cũng chết theo hai đứa con trai, bà Phủ trình tờ chúc ngôn ra thì quan Phủ đã có định chia cho bà phân nửa gia tài, chia bạc tiền mà cũng chia ruộng đất nữa. Tờ chúc ngôn làm trước mặt Nô-te đủ phép, bởi vậy tuy bà con ai cũng nghi cho bà Phủ dùng thuốc độc mà giết cha con quan Phủ đoạt gia tài, song biết thì ức trong lòng mà thôi, chớ không có bằng cứ chút nào, nên không kiện thưa chi đượ.

Bà Phủ xin Tòa lên án sang tên cho bà đứng bộ gần một trăm mẫu ruộng thượng hạng tại Trà Vinh, huê lợi mỗi năm góp hơn bốn ngàn giạ lúa, và bà lãnh phần bạc mặt là mười lăm ngàn đồng, nhập với số bạc của bà để riêng thành tới bốn mươi lăm ngàn, rồi bà lên Chợ Lớn mua một tòa nhà lầu ở dựa đường Bình Hòa mà ở, sắm xe hơi để đi chơi, mướn người đấm bóp cho bà ngủ, an hưởng thanh nhàn phú quý, chê thiên hạ ngu si, cười thế tình khờ dại, không thèm lấy chồng nữa, mà cũng không thèm buôn bán hoặc cho vay, cứ thâu huê lợi ruộng mà xài, dầu xài không hết thì để dành, chớ không bố thí cho kẻ nghèo như mấy tay nhà giàu lương thiện kia, mà cũng không lập miếu cúng chùa như các ý khắc bạc¹² ăn năn nọ.

¹⁰ *thuyền trường, ty trường sở bưu điện*

¹¹ *ty trường sở trắc lượng, công chánh*

¹² *mập ú, khác khe*

Bà Phủ với Bá Vạn tuy là chị em ruột song tánh ý không giống nhau. Bà Phủ thường khinh khi Bá Vạn là thằng ngu, còn Bá Vạn thường ghét thầm bà Phủ lòng độc ác, bởi vậy chị em ở gần nhà mà ít hay tới lui.

Trót mấy năm Đỗ Thị Đào mỗi tháng thường dắt hai đứa con gái lớn vô Chợ Lớn thăm bà Phủ một lần và lâu lâu hễ bà Phủ có dịp đi Sài Gòn thì bà cũng lên Tân Định mà thăm lại. Trong ba đứa cháu, coi ý bà thương Thanh Kiều nhiều hơn hết, song thương thì thương chớ chưa thấy bà mua cho vật chi.

Vợ chồng Bá Vạn đương lo lắng về cuộc tranh cử Hội đồng, bữa nọ có cô Năm Liêu là người quen với Đỗ Thị thuở nay, dắt bà Phán Quý ở Cầu Kho đến nhà thăm. Đỗ Thị ra tiếp khách, trầu nước hẵn hời, chuyện vãn vui vẻ.

Thanh Kiều lắng xăng sau lưng mẹ, bữa cau, cắt trầu, mở tủ lấy gói thêu cho khách nằm, sai trẻ chùi ống nhổ cho sạch sẽ. Bà Phán Quý ngồi nói chuyện mà mắt liếc ngó Thanh Kiều luôn luôn, rồi bà lại hỏi thăm tuổi và kiếm chuyện nói với cô.

Cách vài bữa, cô Năm Liêu tới nhà thăm Đỗ Thị nữa, mà chuyện này cô đi có một mình. Cô ngồi nói chuyện đông dài một hồi, rồi cô tỏ thiệt với Đỗ Thị rằng bà Phán Quý có một người con trai, hai mươi bốn tuổi, tên là Hà Thái Thường, học ngoài Hà Nội, thi đậu thầy thuốc, quan trên mới bổ đi trị bệnh trong nhà thương Chợ Rẫy. Bà Phán góa chồng, có ba người con mà thôi: con gái lớn có chồng làm việc ở hãng Nam Vang; con giữa là ông thầy thuốc đó; còn con trai út còn học trong trường Bốn quốc. Bởi hôm nọ bà Phán ghé chơi ngó thấy Thanh Kiều đi đứng yếu điệu, vẫn nói dịu dàng, bà đem lòng thương, nên muốn cậy mai đến nói mà cưới cho ông thầy thuốc, nếu vợ chồng Bá Vạn sẵn lòng, thì bà sẽ dắt ông thầy thuốc đến nhà cho vợ chồng Bá Vạn biết mặt và cho hai trẻ thấy nhau luôn thể.

Đỗ Thị suy nghĩ một hồi, nếu có rể làm thầy thuốc thì đáng mừng, song không biết bà sui giàu hay là nghèo, nên nói phân hai rằng:

- Con nhỏ tôi xưa rày họ đi nói hai ba chỗ rồi, mà cha nó lúc này mắc tranh cử Hội đồng, lại thấy nó còn nhỏ quá, nên ống chưa chịu gả chớ nào hết.

Năm Liêu nói rằng bà Phán Quý là người hiền đức, chồng chết để lại cho bà một ngôi nhà tốt với năm bảy ngàn đồng bạc. Bà có hột xoàn cũng nhiều, bà hứa nếu chịu gả thì bà đi hỏi một đôi bông xoàn năm trăm, rồi chừng cưới bà đi thêm một bộ dây chuyền nhận hột xoàn nữa.

Đỗ Thị nghe nói bà Phán Quý có vốn năm bảy ngàn và hứa đi hỏi và cưới đều cho hột xoàn, thì chẳng còn chi giục giặc nữa, mới biểu Năm Liêu chò ít ngày đặng cô bàn tính với chồng và dò ý con rồi sẽ hay.

Vợ chồng Bá Vạn bàn tính với nhau, rồi cho phép bà Phán Quý dắt thầy thuốc Thái Thường đến coi Thanh Kiều. Khách đã tới rồi mà Thanh Kiều không chịu thay áo gổ đầu, cứ nằm trong phòng hoài. Đỗ Thị phải vô mà thôi thúc nữa. Thanh Kiều không dám trái ý mẹ, nên cực chẳng đã bó đầu sơ sai cho có chừng, thay áo tím mà không chịu thay quần trắng, chon đi dép chớ không chịu đi giày, ở trong bước ra chào khách mà cặp mắt ướt rượt, đi không muốn bước, ngó không thấy người, chẳng khác nào tội nhờn ra pháp trường mà thọ tử.

Thanh Kiều chào khách rồi, liền quày quả trở vào phòng, nằm úp mặt trên gối mà khóc.

Mẹ con bà Phán Quý ngồi chơi hơn một giờ đồng hồ, Đỗ Thị thì khoe tiền bạc, bà Phán thì khoe tài con rồi bà Phán mới từ mà về. Vợ chồng Bá Vạn đưa khách ra khỏi cửa rồi, thì bảo đem xe hơi ra và đi với Thanh Huê vô Chợ Lớn mua thêm quần áo.

Thanh Kiều ở nhà một mình, chẳng hiểu trí cô nghĩ việc gì mà cô nằm co, nước mắt cứ tuôn dầm dề. Đến chiều cha mẹ với chị đã về rồi mà cô cũng còn nằm trong mùng không chịu bước ra. Đỗ Thị thấy gia dịch dọn cơm mới kêu Thanh Kiều ra ăn. Thanh Kiều lau nước mắt tuy sạch rồi, nhưng vì khóc lâu quá nên mí con mắt có dạng sưng, bởi vậy khi cô ngồi lại ăn cơm thì Thanh Huê ngó cô rồi nói rằng:

- Làm con gái chồng đi coi mà khóc nổi gì! Mấy bây giờ được chồng làm thầy thuốc sang trọng quá còn làm bộ nữa, vậy chớ tao đây tao đụng ông chồng làm Ký lục, lãnh lương không đủ đi xe, thấy ai cũng sợ hết thầy, tao mang lỗ nó chẳng khác nào như mang cái gông đây sao.

Thanh Huê nói như vậy, mà vợ chồng Bá Vạn ngồi ăn tự nhiên, lại coi bộ đắc ý lắm. Đỗ Thị cứ theo khen ông thầy thuốc Thái Thường hoài, khen ông mặt mày sáng láng, đi đứng nghiêm trang, khen ông cặp mắt có tinh thần, vẫn nói đủ lễ phép. Bá Vạn tuy không khen song hễ vợ nói thì ông gác đầu và miệng chum chím cười hoài. Thanh Kiều không cãi mà cũng không nói tiếng chi hết, ngồi ráng ăn hết chén cơm rồi thì đi xuống nhà bếp đứng mà ngó mông ra vườn.

Sáng bữa sau, cô Năm Liêu đến nhà dò ý vợ chồng Bá Vạn, tưởng là Đỗ Thị giục giặc không chịu gả, chẳng dè cô chưa dám mở hơi mà Đỗ Thị đã khởi đầu khen ông thầy thuốc Thái Thường và biểu cô vô Cầu Kho nói cho bà Phán Quý hay rằng Bá Vạn thấy mặt ông thầy thuốc thì thương quá, nên bà Phán muốn đi lễ hỏi ngày nào cũng được, song lễ cưới phải chờ tuyển cử Hội đồng xong rồi sẽ định ngày.

Cô Năm Liêu vô Cầu Kho thuật mấy lời ấy lại thì bà Phán với ông thầy thuốc đều vui mừng, nhứt là bà Phán nghe cô khoe Bá Vạn giàu lớn, đương sửa soạn tranh cử Hội đồng Quận hạt thì bà lại càng mừng nhiều hơn nữa.

Hai bên hiệp ý nhau mà định một tháng nữa, trùng nhằm ngày lễ đình chiến, sẽ làm lễ hỏi.

Bữa nọ, lối một giờ chiều, Bá Vạn đương nằm trên ghế xích-đu mà đọc nhật báo, còn vợ thì ngồi trên bộ ván ngang đó mà ăn trầu. Thành linh Đỗ Thị nói với chồng rằng:

- Mình bậy quá, hôm nay mình đi Chợ Lớn hoài mà không ghé thăm chị Phú, rồi luôn dịp thừa cho chị hay sự mình tính ra tranh cử Hội đồng và sự gả con nhỏ. Như việc tranh cử Hội đồng dẫu mình không thừa trước cho chị hay cũng không mấy hại, chớ việc mình gả con nếu không thừa trước chắc là chi hờn.

Bá Vạn và xếp tờ nhật báo và nói rằng:

- Ối! Thừa hay là không thừa cũng vậy!
- Sao mình lại nói vậy? Chỉ là chị, mà chị lại giàu có lớn, bề nào mình cũng phải quật hạ chị chớ.
- Chị giàu thì chỉ ăn, chớ mình ăn được sao mà quật hạ cho uống công. Bây giờ chị thấy tôi giàu rồi chỉ mới tới lui chị chị em em, chớ hồi trước tôi nghèo, làm thầy giáo tổng ăn lương mỗi tháng có mười sáu đồng bạc, khi đau ốm hoặc sắm quần áo hụt tiền, gởi thơ xin chị chút đỉnh, chị mắng vãi trên đầu, nói theo báo chị, mà rồi cũng không gởi cho một đồng xu nhỏ nào.

- Chuyện cũ hơi nào mà nhắc lại. Chị em không mấy người, thuận hòa với nhau đặng nung đỡ nhau không tốt hơn hay sao. Để tôi nói chuyện nầy cho mình nghe: chị Phủ năm nay đã trên năm mươi tuổi rồi. Chỉ có sự nghiệp lớn mà không có con; không phải là rửa chỉ, song ví dụ mà nghe, một ngày kia chỉ theo ông theo bà rồi gia tài của chỉ đó ai ăn? Không phải về con mình ăn hay sao? Vậy thì mình nên chịu lòn chỉ chớ nghịch ý chỉ làm gì.
- Chị đó tánh ý khó chịu lắm mà, ai mà thuận với chỉ cho được.
- Đã biết tánh chỉ khó mặc dầu, song phải ráng mà chịu chớ.
- Ngồi nói chuyện với chỉ thì chỉ coi mình như rơm như rác, ai mà chịu cho nổi.
- Chỉ là chị, mình là em, dầu chỉ có mắng nhiếc mình đi nữa, thì mình nhịn thua, ai lại cười chê gì hay sao? Phận tôi đây, tôi không cần, ai giỏi cười thì cười, miễn là có tiền nhiều thì thôi.

Có lẽ Bá Vạn cho lời của vợ nói đó là phải nên ngồi lặng thinh không cãi nữa. Đổ Thị thấy vậy mới nói tiếp rằng:

- Mình phải nghe lời tôi. Mai một có rãnh vô mà thăm chỉ một chút, đặng thừa việc nhà cho chỉ hay. Nầy, tôi coi ý chỉ thương con Thanh Kiều lắm, nếu mình gả nó mà không thừa trước với chỉ chắc chỉ giận đả. Mình gả được nó cho ông thầy thuốc thì có phước quá, chớ phải gả chỗ hư hèn gì hay sao, nên sợ không dám thừa cho chỉ hay. Không biết chừng mình thừa cho chỉ hay đây chỉ mua hột xoàn mà cho nó nữa chớ.

Đổ Thị nói vừa dứt lời, kế nghe tiếng xe hơi ngừng ngoài cửa, dòm ra thấy bà Phủ Khánh Long, thì hối thúc chồng mau mau chạy ra tiếp rước. Vợ chồng Bá Vạn dắt nhau ra tới ngoài đường mà chào. Bà Phủ không thèm ngó tới, cứ ngồi trên xe mà mắng tên **sớp-phơ**¹³:

- Quân mấy thiệt là không có tâm để gì hết! Tao dặn có bao nhiêu đó mà quên hoài: tao biểu hễ tao đi chơi thì phải đem đồ theo cho đủ, có một cái ống nhỏ mà mấy quên. Thế khi mấy để ở nhà mà thờ cha mấy phải hôn?

Tên sớp-phơ vừa bước xuống xe vừa bầm răng:

- Bầm bà lớn, hồi nầy tôi có nhắc con Lại đem mà tại nó quên...

Bà Phủ nạt rằng:

- Nín! Đồ chó! Không nên thân rồi còn nói giống gì nữa.

Bá Vạn thò tay mở cửa xe, còn Đổ Thị mời bà Phủ vô nhà.

Bà Phủ trên xe bước xuống rồi thủng thẳng đi trước, vợ chồng Bá Vạn theo sau. Vô tới sân, Đổ Thị ngó trong nhà kêu lớn rằng:

- Thanh Kiều a, có cô con ra đây, con đi đâu sao không ra mà mừng cô vậy con?

Thanh Kiều bước xuống thêm nhà, chắp tay xá bà Phủ, rồi đứng nép lại một bên. Bà Phủ liếc ngó Thanh Kiều và nói rằng:

- Mẹ kiếp, nó đợi tôi ra thăm nó, chớ đời nào nó thềm ra thăm tôi.

Thanh Kiều ú ớ không biết tiếng chi mà đáp, Đổ Thị thấy vậy mới hót mà trả lời rằng:

¹³ người lái xe

- Bẩm chị, mấy tháng nay việc nhà lộn xộn quá, mẹ con tôi không đi đâu được hết. Hai vợ chồng tôi mới bàn tính với nhau hồi nãy đây, tính vô bầm việc nhà cho chị hay.
- Bầm việc gì?
- Việc thiếu gì, mà việc cũng là lớn lắm. Xin chị vô nhà rồi tôi sẽ bầm cho chị nghe.

Bà Phủ vô nhà, kéo ghế ngồi tại bàn giữa. Đổ Thị lẳng xẵng lít xít, hồi gia dịch xúc bình bỏ trà ngon rồi chế nước cho mau; hồi Thanh Kiều rọc trâu, bửa cau tươi, lấy ống nhổ đồng bạch.

Bà Phủ ngó Bá Vạn mà hỏi rằng:

- Hai vợ chồng con Thanh Huê nó có hay về nhà hay không?
- Dạ thưa nó về hoài.
- Nó làm việc đủ ăn hay không?
- Ồi! Nó hựt tiền tháng nào cũng về xin hoài.
- Hễ có vợ có chồng rồi thì phải lo làm ăn chớ xin nổi gì.
- Nó nghèo bây giờ mình nỡ bỏ nó hay sao?
- Mây đại lắm! Ai biểu hồi đó gả nó cho con nhà nghèo làm chi!

Bá Vạn day mặt ra cửa không trả lời. Bà Phủ mới nói tiếp rằng:

- Có vậy cho bây tốn đặng sau có gả con Thanh Kiều đừng có gả cho quân nghèo nữa.

Đổ Thị kéo ghế ngồi gần bà Phủ, tèm một miếng trâu rồi cầm hai tay mà đưa và nói rằng:

- Bẩm chị ăn trâu đây. Hồi sớm moi bây trẻ ở nhà đi chợ Tân Định nên mua cau không được ngon. Tôi không dè chị ra chơi, chớ phải tôi hay trước thì tôi đã sai bây trẻ đi xuống chợ Bến Thành nó mua mới có cau tốt.

Bà Phủ lấy miếng trâu và đút vô miệng và hỏi rằng:

- Hồi nãy bây nói muốn vô bầm việc nhà cho tao hay, vậy chớ việc gì đó?

Đổ Thị liếc mắt nháy chồng, có ý muốn cho chồng khởi đầu mà nói. Bá Vạn chúm chím cười và nói rằng:

- Tôi tính kỳ nầy tôi ra tranh cử Hội đồng.
- Hội đồng gì?
- Hội đồng Quán hạt.
- Mây mà làm Hội đồng nổi gì?
- Ừa! Vậy chớ họ đó, họ lại hơn gì tôi, mà họ cũng làm được vậy sao!
- Đổ Thị xen vô mà nói rằng:
- Bẩm chị, ba nó nghĩ bây giờ làm ăn khá rồi, trong nhà có năm bảy muôn, nếu không có quyền tước chút đỉnh, thì thiên hạ họ khi, nên mới tính ra làm Hội đồng Quán hạt một khóa chơi với người ta vậy mà, dẫu có tốn hao chút đỉnh cũng không sá gì.

Bà Phủ cười gằn và đáp rằng:

- Ra tranh cử phải tốn hao nhiều; mà làm được thì họ kêu "ông Hội đồng" vậy thôi, chớ có ích lợi gì đâu.

Bá Vạn châu mày đáp rằng:

- Chị mà biết giống gì! Chị đợi tôi làm được Hội đồng rồi chị coi tôi có làm giàu lớn hơn nữa hay không mà.
- Mấy làm sao mà làm giàu?
- Chị không hiểu, chớ đời bây giờ làm nghề nào lợi cho bằng làm Hội đồng; ai muốn làm Huyện hàm, Phủ hàm mình đi lo giùm, kiếm ít nào cũng năm bảy ngàn, ai muốn sắm súng mình đi nói giùm, kiếm mạt lăm cũng năm sáu trăm; Phủ Huyện và mấy thầy muốn lên chức hoặc đổi đi chỗ tốt, mình giúp lời tự nhiên họ phải đền ơn; chỗ nào có cử Cai tổng mình xía vô càng no hơn nữa. Đã vậy mình còn có thể khẩn ruộng đất khỏi tốn tiền, lại hề mình biết cách làm cho quan trên vừa lòng, mình còn được mề-đay nữa, không khoái hay sao?
- Tao thấy họ làm Hội đồng rồi họ cãi lẽ sao đó mà dân nó chửi quá, như vậy mà khoái nổi gì.
- Cần gì miệng thiên hạ, miễn mình được giàu sang thì thôi mà.
- Tao có biết đâu. Mấy làm thế nào được thì mấy làm, tốn tiền của mấy, chớ có phải tốn hao gì của tao đó hay sao mà tao cản.
- Tôi tranh cử chắc được lắm, bởi vì anh em ai cũng hứa giúp cho tôi hết thảy. Tôi liều tốn chừng một muôn, sau tôi gỡ lại mười muôn cho chị coi.
- Cái đó tự ý mây.

Đỗ Thị thấy bà Phú không muốn dự vào cuộc tranh cử, thì có sắc buồn, nên bỏ qua chuyện đó mà nói rằng:

- Còn con nhỏ hôm nay có ông thầy thuốc làm trong nhà thương Chợ Rẫy ổng coi và nói đó, vợ chồng tôi cũng tính vô bầm cho chị hay đặng gả nó cho rồi, vì nó đã lớn mà chỗ đó cũng là xứng đáng.
- Thầy thuốc đó tên gì?
- Tên Thái Thường!
- Con của ai ở đâu vậy?
- Bầm con của bà Phán Quý ở trong Cầu Kho.
- Bà Phán Quý nào kia? ... Giàu hay nghèo?
- Bà không giàu, song cũng đủ ăn, chồng chết để lại một cái nhà với năm bảy ngàn đồng bạc.
- Phải coi chừng, hỏi dò lại cho chắc, chớ đời này họ yêu ma lắm; họ dọn bể ngoài hực hờ coi cho rôm còn bể trong họ trống bọc.
- Bầm chị, bà Phán này tánh tình chơn chất thiệt thà lắm mà. Ối! Mà mình gả con kẻ thẳng rể thì thôi chớ kẻ gì thứ chị sui. Mình gả được nó cho ông thầy thuốc, đi ra họ kêu nó bằng "cô thầy thuốc" thì đủ vui rồi, dầu nghèo cũng chẳng hại gì.

Bà Phú biểu Thanh Kiều rót cho bà một tách nước bà uống, rồi đứng dậy đi về, không tỏ ý coi bà có đành gả Thanh Kiều cho Thái Thường hay không. Vợ chồng Bá Vạn đưa ra xe. Khi bà Phú lên xe thì Đỗ Thị nói rằng:

- Bầm chị, vợ chồng tôi tính định ngày mười một tháng mười một Tây cho đi lễ hỏi con nhỏ. Tôi bầm cho chị hay trước, rồi chừng gần tới vợ chồng tôi sẽ vô thỉnh chị.

Bà Phú gật đầu, rồi day lại nói với thằng sớp-phơ rằng:

- Thôi, về. Này, đi chậm chậm vậy nghe hôn, mây còn chạy mau nữa tao đuổi mây đa, nói cho mây biết.

Xe chạy rồi, Đỗ Thị dòm thấy chồng không vui bèn nói rằng:

- Chị Phủ tánh ý khó thiệt! Không có con mà hà tiện để của làm gì không biết! Tưởng là nói chuyện tranh cử Hội đồng chỉ phụ giúp năm ba ngàn, còn nói chuyện gả con Thanh Kiều chỉ mua cho đồ đạc chút đỉnh gì, té ra nói chuyện nào chỉ cũng xuội lo. Mà không hại gì: Bây giờ chỉ hà tiện không chịu lợi đồng tiền ra, chừng chị chết rồi thì sự nghiệp của chị đó cũng về tay mình hết, trước hay sau gì mình cũng nhờ chớ không mất đâu mà sợ.

Bá Vạn rùn vai, rồi bỏ đi vô nhà.

Phân Ba

Hiếu Liêm làm thầy giáo dạy tại trường Chợ Đũi, tuy lương bổng ít nhưng mà anh ta ăn ở cần kiệm, không ưa chơi bời, ban đêm thì đọc sách hoặc nói chuyện với mẹ mà thôi, chớ không coi hát, mà cũng không ngồi nhà hàng, bởi vậy tháng nào cũng còn dư được năm mười đồng bạc.

Caο Thị thấy con tánh nết như vậy thì bà mừng thầm, mà Hiếu Liêm làm cho mẹ hết cực khổ, khỏi mua gánh bán bưng nữa, thì anh ta cũng toại chí.

Chuyến tàu nào ở ngoài Bắc Kỳ chạy vô cũng đều có thơ của Bá Kỳ gửi thăm, mà Hiếu Liêm được bức thơ nào cũng đều có hồi âm hết thảy. Hai anh em tuy cách mặt nhau song thơ tín vô ra hoài, nên tâm sự đều biết nhau hết cũng như ở gần. Mà trong thơ hai người nói chẳng sót một việc nào, duy có việc Thanh Kiều thì chẳng hề nói tới nữa.

Lúc đầu tháng Novembre, Hiếu Liêm đương ngồi dạy học, bổng tiếp được một bức thơ, coi chữ đề ngoài bao thì biết là thơ của Bá Kỳ nên lật đặt giờ ra mà đọc. Thơ nói như vậy:

"Hà Nội, le 25 Octobre 192..."

"Bạn rất yêu mến ôi,

"Tôi mới tiếp được thơ của ba tôi cho tôi hay rằng Ba với Má tôi đã gả em tôi, là con Thanh Kiều, cho thầy thuốc Hà Thái Thường ở nhà thương Chợ Rẫy... Ngày 11 Novembre tới đây sẽ cho đi lễ hỏi, rồi đợi Ba tôi tranh cử Hội đồng xong rồi, nghỉ là qua tháng Giêng hoặc tháng Hai, sẽ cho cưới.

"Tôi hay tin ấy tôi lấy làm buồn hết sức. Đã biết sự gả em tôi lấy chồng về quyền Ba Má tôi định, Ba Má tôi liệu chỗ nào nên thì gả, tôi không phép ngăn cản. Nhưng tôi buồn vì Ba Má tôi gả em tôi cứ chủ tâm về tiền bạc nhiều, về danh dự giả mà thôi, chớ không chịu lựa kẻ trung hậu, hiền lương, không chịu hiểu người tốt quý hơn chức lớn.

"Bạn ôi! Tôi vẫn biết tánh bạn cứng, chí bạn cao, dẫu bạn không được vào làm rể nhà tôi thì bạn cũng không tiếc gì; nhưng mà theo phận tôi, thì tôi tiếc lắm, tiếc tình thân ái của hai ta không được khăng khít thêm, tiếc lòng trinh bạch của em tôi không được hiệp với lòng khăng khái của bạn.

"Thôi, nhen duyên tại trời định, vậy xin bạn chớ khá buồn. Dẫu nhen tình ấm lạnh, thế cuộc đời đời, miễn hai ta đừng bội nghĩa vong tình thì thôi.

"Sau này tôi gửi lời chúc bạn bình an và xin bạn thưa giùm với bác rằng tôi kính dung cho bác đôi chữ phúc thọ.

Trân Bá Kỳ

bái thơ

Hiếu Liêm đọc thơ mà nước mắt chảy rưng rưng, trong lòng đau đớn vô cùng. Anh ta không muốn cho học trò thấy sắc buồn của anh ta, nên lật đặt xếp thơ bỏ vào túi rồi lấy sách ra cắt nghĩa bài cho học trò đặng khuây lã.

Tan học rồi, Hiếu Liêm về nhà, ngó thấy mặt mẹ, sực nhớ mấy lời của Đỗ Thị khinh khi hồi trước, thì càng thương càng kính mẹ nhiều hơn nữa, mà kính thương mẹ bao nhiêu cũng hờn giận vợ chồng Bá Vạn bấy nhiêu. Anh ta thầm nghĩ, nếu mẹ hay việc Thanh Kiều thì mẹ buồn chớ không ích gì, nên anh ta không dám nói việc ấy ra, mà lại sợ mẹ biết mình buồn, rồi mẹ hỏi nên phải ráng làm vui như thường.

Đêm ấy, Hiếu Liêm nằm coi sách, tính chờ cho mẹ ngủ rồi sẽ lấy bức thơ của Bá Kỳ ra mà đọc lại. Anh ta cầm cuốn sách, tuy mắt ngó theo hàng chữ, song trí vẫn ở nơi khác, nên đọc hoài mà không hiểu chi hết.

Khi Hiếu Liêm thấy mẹ vô mừng rồi, anh ta mới lén lại bàn mà ngồi và móc thơ trong túi ra mà đọc. Anh ta đọc đi đọc lại hai lần, châu mày nhăn mặt thất ruột chạnh lòng. Anh ta nhớ lời kiêu căng của Đỗ Thị thì giận, nên dầu không được làm chồng Thanh Kiều không tiếc gì, song nhớ tới sự chồng cưới Thanh Kiều thì uất ức xốn xang như ai đâm ngực bầm gan không thể chịu được. Anh ta đọc thơ tới câu: "Thôi nhơn duyên tại trời định, vậy xin bạn chớ buồn" thì anh ta lại càng buồn hơn nữa. Biết đâu là nhơn duyên? Ai dám chắc mình không có duyên nợ với Thanh Kiều. Nếu không có duyên nợ thì lẽ nào trời lại xui cho Bá Kỳ bày chuyện như vậy. Nếu không có duyên nợ thì sao mình nghe Thanh Kiều có chồng mình lại tức giận. Đừng buồn sao đặng mà bảo đừng buồn! Thôi, trong ít ngày nữa đây, Thanh Kiều sẽ làm vợ ông thầy thuốc sang trọng hơn mình biết dường nào! Thanh Kiều ôi, em không có lòng thương qua chút nào hay sao? Em đành lấy chồng hay sao? Em là em ruột của Bá Kỳ, mà Bá Kỳ thương qua, sao em không thương?

Hiếu Liêm nghĩ tới đó thì đốn đau quá, chịu không nổi, nên hai tay chống trên bàn rồi ngồi ôm đầu mà khóc.

Cao Thị nằm mơ màng chớ chưa ngủ, bỗng nghe tiếng khóc thút thít không rõ ai khóc ở đâu, nên giờ mừng chui ra, chừng ngó thấy con nước mắt chàm ngoàm, bà kinh hãi, lật đật hỏi con coi có việc gì quan hệ đến nỗi thảm sâu như vậy.

Hiếu Liêm lỡ cấp không thể giấu diếm việc riêng của mình nữa được, đã vậy mà tình uất ức chất chứa tràn trề trong khi cần phải tỏ ra để giảm bớt thảm sâu, nên ngồi và khóc và thuật rõ đầu đuôi mọi việc lại cho mẹ nghe, thuật chuyện Bá Kỳ tính với mình trên xe, thuật lời kiêu căng của Đỗ Thị trong lúc đêm vắng, rồi cũng đọc bức thơ mới tiếp hồi chiều nữa, chẳng giấu một chỗ nào hết.

Cao Thị ngồi chăm chú nghe, sắc mặt như thường, không buồn mà cũng không giận. Chừng Hiếu Liêm nói dứt bà mới nói rằng:

- Phận người ta giàu sang, còn phận mẹ con mình nghèo hèn, tự nhiên người ta khinh thị mình, ấy là tình thường, con giận làm chi. Con hãy nghe lời mẹ, cứ nắm giữ nhơn nghĩa mà ở đời, ai giàu sang mặc họ, con đừng thèm đua bọ ganh ghét ai, tự nhiên con vui vẻ. Vợ chồng ông Bá Vạn chê con hèn hạ không chịu gả con gái cho con thì thôi, người giàu sang mà tánh tình như vậy con cũng chẳng nên tiếc làm gì. Mà sao con nghe cô Thanh Kiều lấy chồng con lại tức, thế khi con có tình riêng với cô Thanh Kiều hay sao?

Hiếu Liêm cúi mặt xuống bàn nói nhỏ nhỏ rằng:

- Con thương cô lắm.

Cao Thị nghe mấy lời thì biến sắc, ngồi suy nghĩ một hồi rồi hỏi rằng:

- Vậy mà cô có thương con hay không?

- Thưa, con không biết lòng cô được. Thuở nay con tới lui chơi với Bá Kỳ thì cô vui vẻ tử tế vậy thôi, chớ cô không tỏ ý chi khác.
- Nếu vậy thì cô có tình gì với con đâu mà con thương. Hay là con thấy cô giàu có nên con thương, phải hôn?
- Thưa, má nói như vậy thì hèn cái tình của con quá. Con thương Thanh Kiều là vì nét vì hạnh, chớ tiền bạc mà sá gì.
- Người ta đã khinh thị con, mà con còn thương người ta làm chi?
- Khinh thị con là mẹ của cô, chớ cô có nói tiếng chi đâu.
- Nếu cô có lòng thương con thì có lẽ nào cô lại chịu ung chổ khác.

Hiếu Liêm nghe câu ấy thì châu mày, ngồi gãi đầu một hồi rồi đứng dậy, bộ giận lắm nên nói rằng:

- Rau nào sâu nấy, mẹ như vậy thì con cũng chẳng khác gì.

Anh ta quày quả dẹp đèn đi ngủ, không thèm tưởng tới Thanh Kiều nữa, mà có nhớ tới thì là giận, chớ không phải buồn như trước vậy.

Cách năm ngày sau, nhằm chúa nhật, sớm mai thức dậy, Hiếu Liêm thay áo đổi quần rồi đi ra chợ Bến Thành cũ mà chơi. Vừa quẹo qua dãy phố [chà-và](#)¹⁴ bán vải, anh ta dòm thấy xe hơi của Bá Vạn đậu dựa lề đường, trên xe có một mình Thanh Kiều ngồi mà thôi, mà mặt mày buồn xo chớ không phải tươi tắn sáng sủa như khi trước vậy. Anh ta ngó cô trân trân, chùng đi lại gần cô day qua ngó thấy, cô vùng la lên một tiếng rồi lật đật mở cửa xe tấp leo xuống. Hiếu Liêm ngó cô hoài, có ý làm cho cô biết mình đã thấy cô, rồi day mặt chỗ khác mà đi tuốt, dường như người thuở nay không quen biết chi hết vậy.

Hiếu Liêm đi khỏi rồi trong bụng nói thầm rằng: "Nó đi mua đồ về sửa soạn dọn đám hỏi đã". Về đến nhà, anh ta cũng thuật việc ấy cho mẹ nghe, mà trong lời nói của anh ta thì nghe có hơi oán hận, chớ không phải sâu thẳm như trước nữa.

Còn Thanh Kiều tình cờ gặp Hiếu Liêm, cô lật đật xuống xe chắc là ý cô muốn tỏ chuyện chi đó, bởi vì cô thấy Hiếu Liêm làm lơ bỏ đi tuốt rồi, thì cô ngồi lại, mặt mày tái lét, cặp mắt nháy lia, quày đầu ngó theo Hiếu Liêm rồi lại lấy khăn nhỏ ra lau nước mắt.

Đến ngày thầy thuốc Thái Thường đi lễ hỏi thì nhà Bá Vạn khách đông dày dầy, lại cũng có rước bà Phủ Khánh Long ra thị sự nữa. Trong tiệc chủ khách chẳng nói chuyện chi khác hơn là chuyện tranh cử Hội đồng, mà nói chuyện tranh cử thì ai cũng ngợi khen tài đức của Bá Vạn và ai cũng chắc Bá Vạn sẽ đắc cử.

Tuy Bá Vạn là người ở trong bực hàn vi mà xuất thân vốn đã nếm đủ mùi đời cay đắng, vốn đã từng quen đen bạc nhơn tình, nhưng vì lời khen tiếng chúc vẫn vít bên tai hoài, rồi đắc ý phi tình, trong trí tưởng có một mình anh ta đáng làm Nghị viên Hội đồng Quản hạt mà thôi, chớ không còn ai nữa hết, nên sốt sắng quyết lo cho được, thường nói với vợ con cùng người thân thích rằng dầu hết nhà anh ta cũng vui lòng.

Đỗ Thị có ý ham làm "bà Hội đồng" nên thấy chồng như vậy bà càng vui mừng, vợ chồng hiệp ý đồng lòng, nay tiếp khách, mai đi làm quen, xài phí luôn mấy tháng, đến chừng quan định ngày cử thì tốn hao đã hơn ba ngàn đồng bạc.

---

¹⁴ (Java), chỉ người Ấn, Mã Lai

Rủi cho Bá Vạn, kỳ tuyển cử này có hai người đối đầu, một là Lý Thiên Thành ở Chợ Lớn, tuy nhà không giàu lớn song có tài học rộng lại có danh nhiều, hai là Lê Văn Bính ở Khánh Hội, sự nghiệp đến hai ba chục muôn, nên cũng quyết thí năm bảy muôn ra mà mua chức.

Tuy Bá Vạn biết tài của mình không bằng Lý Thiên Thành, còn thế của mình không bằng Lê Văn Bính, nhưng vì lòng ham muốn đã tràn trề không thể dằn lại được, lại lỡ tốn hao đã nhiều rồi không lẽ nhịn thua, bởi vậy anh ta nhắm mắt đánh liều, xuất tiền bạc mà mua thăm, họ mua bao nhiêu mình cũng mua bao nhiêu, lại hứa đến ngày chót sẽ trao thêm cho cử tri mỗi vị vài ba đồng bạc đặng đi xe nữa.

Đến kỳ tuyển cử, Bá Vạn lóp mươn xe hơi để đi rước cử tri, lóp mươn tiệm com để đãi cử tri ăn uống, tiền bạc tuôn ra như nước chảy, mấy người lãnh đi lo hỏi bao nhiêu thì đưa bấy nhiêu. Té ra chừng khai thùng thăm rồi thì Bá Vạn tuy thắng số thăm hơn hai người kia, song chẳng được phân nửa số người có đi bỏ thăm, nên quan trên định hai tuần lễ sau sẽ bỏ thăm mà cử lại.

Vợ chồng Bá Vạn về đến nhà tính lại thì tốn hao trong mấy ngày sau đây đã gần mười một ngàn đồng. Bá Vạn biến sắc, thấy tốn hao quá thì giựt mình, nên nằm xui lơ, cứ nhắm mắt mà thở dài, không nói chi hết.

Mấy người lãnh đi lo giùm, mỗi người đều có một cái xe hơi, lục đục đều tựu về nhà đủ mặt, kẻ đấm ngực than tức, người châu mày làm giận, ai cũng nói kỳ thứ nhì hễ ai nhiều thăm hơn hết thì được, chẳng luận số bao nhiêu, và ai cũng khuyên Bá Vạn đừng thôi chí, bởi vì mình đã nhiều thăm hơn hết, lại Lê Văn Bính có tiền nhiều mà anh ta đứng chót, thế thì kỳ thứ nhì chẳng sợ gì.

Đỗ Thị và Bá Vạn nghe lời hữu lý thì bớt buồn, nên tính tranh nữa, chớ không chịu nhịn thua.

Khách ăn uống rồi tán lác về nghỉ. Vợ chồng Bá Vạn tính số lại thì tiền tốn hao từ cuộc tuyển cử từ khi mới khởi ra cho đến ngày ấy, kể hơn mười bốn ngàn đồng. Bá Vạn suy nghĩ nếu ra tranh cử lần thứ nhì, chắc là còn phải tốn trên một muôn nữa, mà trong nhà bạc mặt chỉ còn có vài ba ngàn mà thôi, thì làm sao mà lo cho đặng. Bá Vạn tính đi vay bạc *xã-tri*, thêm một muôn. Đỗ Thị nghe nói đi vay thì giựt mình, vì sợ nếu trật cử rồi lấy bạc đâu mà trả nợ, nên khuyên chồng vô năn nỉ với bà Phủ Khánh Long mà mượn, chừng nào bà không cho mượn rồi sẽ hay.

Bá Vạn nghe lời vợ đi mượn bạc của chị. Bà Phủ lắc đầu mắng Bá Vạn tính chuyện bá láp uống tiền nên bà nhứt định không cho. Bá Vạn mượn bạc không được mà lại còn bị mắng thì giận nên về ghé nhà *xã-tri* thế bằng khoán nhà đất mà xin vay mười ngàn đồng, quyết tranh cử cho được rồi nhieć chị lại cho đã nư giận.

Đỗ Thị sợ nửa chừng mà hụt tiền thì khó nên lén đem hột xoàn thế cho bà Đội Thịnh rồi vay thêm ba ngàn nữa mà để sẵn trong nhà.

Cuộc tuyển cử lần thứ nhì tranh với nhau còn kịch liệt hơn lần trước nhiều nữa. Lê Văn Bính sai người đi rao khắp các làng các tổng mà đưa trước cho cử tri mỗi vị hai mươi đồng. Bá Vạn hay tin ấy thì kinh tâm, song không lẽ nhịn thua, nên phải tăng số đưa cho mỗi người hai mươi lăm đồng.

Lý Thiên Thành thấy thái độ của cử tri hèn hạ, ai cũng quyết đem quyền bỏ thăm ra đấu giá mà bán, chớ không biết dùng quyền ấy mà lựa người xứng đáng đặng bầu

cử để thay mặt lo những việc ích quốc lợi dân, bởi vậy anh ta thôi chí ngã lòng, còn vài ngày nữa tới bỏ thăm, anh ta cáo thối không thèm tranh nữa.

Bá Vạn nghe Thiên Thành thối rồi thì mừng thầm, chắc rằng những người bỏ thăm cử Thiên Thành kỳ trước, thế nào kỳ này họ cũng về theo mình, chẳng dè đến ngày chót, Lê Văn Bính sai người đi rảo trong các làng mà đưa thêm cho mỗi cử tri mười lăm đồng bạc nữa nên đến chừng khai thăm rồi thì Bá Vạn thua Lê Văn Bính mười hai thăm.

Bá Vạn trật cử, tối tắm mây mặt muốn té xiu. Máy người quen áp lại đỡ rồi dắt ra xe hơi. Đỗ Thị đã nghe tin rồi, nên ngồi trong xe mà chết điếng trong lòng, nước mắt tuôn ra hoài lau không ráo.

Vợ chồng Bá Vạn đi về dọc đường cứ lặng thinh không nói một tiếng. Chừng về tới nhà, Bá Vạn đi thẳng lên lầu rồi vô mừng mà nằm không kịp thay áo đổi quần, còn vợ thì nằm tại bộ ván để từng dưới, khăn đậy mặt, tay vắt ngang qua trán cũng như người ngủ.

Mấy ngày trước thiên hạ lui tới đầy nhà, ăn uống vui cười nói chuyện inh ỏi. Bữa nay tiu hiu không thấy ai tới nữa, mà một lát có một người ghé, ấy là ghé xin tiền đăng trả tiền xe mà thôi, song thấy Đỗ Thị nằm dàu dàu không dám hỏi rồi bước nhẹ nhẹ trở ra đi mất.

Đêm ấy Bá Vạn nằm nóng vùi, nên mê man không biết chi hết. Rể là Như Bình kiếm dầu mà thoa đỡ, còn Thanh Huệ với Thanh Kiều thì lảng xảng trong nhà mặt mà buồn xo. Sáng bữa sau, Bá Vạn hết mê, song trán sờ cũng còn nóng hực. Đỗ Thị ép chồng ráng uống một chén sữa, rồi sai Như Bình vô nhà thương Chợ Rẫy kiếm thầy thuốc Thái Thường đăng biểu ra chẩn mạch rồi điều trị giùm cho đắc ý. Đến trưa, Thái Thường mới ra chẩn mạch rồi viết toa biểu kê gia dịch ra Sài Gòn mà mua thuốc.

Đỗ Thị trong lòng sầu não hết sức, phần thì trật cử hổ thẹn, phần thì tiền bạc hết, mà lại còn thêm mang nợ nữa. Bà muốn tỏ thiệt việc nhà cho Thái Thường nghe, song bà sợ Thái Thường biết rồi khinh khi nên bà ngại ngùng không nỡ nói. Còn Thái Thường thì ngồi chim bìm chẳng hề hỏi thăm việc tuyển cử Hội đồng.

Trẻ ở mua thuốc đem về. Thái Thường dặn thứ nào uống giờ nào rồi từ mà về Chợ Lớn, nói rằng để trưa mai sẽ ra mà tuần mạch lại.

Bệnh Bá Vạn coi càng ngày càng nặng, mà Đỗ Thị trông Thái Thường không thấy ra. Đến chiều bữa sau mới sai Như Bình đi kêu. Tối lại Thái Thường ra tới nói rằng mình mắc gác nhà thương nên không ra thường được và khuyên Đỗ Thị rước thầy thuốc Tây ngoài Sài Gòn đăng gôn gủi cho tiện.

Đỗ Thị nghe lời, sáng bữa sau rước thầy thuốc Tây trị bệnh cho chồng. Bá Vạn uống thuốc gôn nửa tháng mà bệnh cũng chưa giảm, lại cũng không thấy mặt Thái Thường ra thăm viếng. Khách đến thăm ai hỏi vì sao Thái Thường không trị bệnh cho cha vợ, thì Đỗ Thị nói rằng:

- Nó mắc coi nhà thương, làm sao bỏ mà đi cho đăng.

Bữa nợ, bệnh Bá Vạn trở nặng quá, vợ con đều khóc hết thảy. Lý Như Bình thấy vậy mới viết thơ rồi sai đưa ở đi vô Chợ Lớn mà cho Thái Thường hay. Thái Thường ra tới liền nắm tay chẩn mạch rồi lắc đầu nói rằng:

- Sợ không xong.

Đỗ Thị nghe mấy lời ấy thì nhào lặn mà khóc, nghe rất thảm thiết. Thanh Kiều và Thanh Huệ cũng khóc rống lên, làm cho Thái Thường với Như Bình động lòng dặt nhau bước ra ngoài.

Đêm ấy đúng bốn giờ khuya thì Bá Vạn tắt hơi.

Bà Phủ Khánh Long nghe tin em chết lật đật ra thăm. Bà thấy em dâu với mấy đứa cháu nít bà mà khóc thì bà động lòng nên cũng khóc theo, song khóc một hồi rồi bà mắng nhiếc Bá Vạn dại dột không nghe lời bà, bày tranh cử Hội đồng làm chi cho tốn hao tiền bạc rồi buồn rầu đến nỗi bỏ mạng.

Hiếu Liêm hay tin chẳng lành ấy thì lật đật lên Tân Định mà tỏ lời phân ưu cùng Đỗ Thị và bữa tống táng Bá Vạn anh ta cũng xin phép nghỉ dạy học đặng đi đưa. Anh ta ngó thấy thầy thuốc Thái Thường thì trong lòng không vui mà lại hổ thẹn, bởi vậy hễ Thái Thường lại gần thì anh ta day mặt chỗ khác.

Còn Thái Thường tuy trên nón có quấn một miếng nỉ đen, nhưng mà từ khi động quan phát hành cho tới hồi hạ khoán, mặt mày hớn hờ luôn luôn chẳng hề có sắc bi ai, bởi vậy người không quen biết thì chẳng ai dè là rể của Bá Vạn.

Phân Bón

Tranh cử Hội đồng tốn hao hơn hai muôn rưỡi đồng bạc, rồi kế chồng đau chạy thuốc gần một tháng và chồng chết lo tổng táng nữa, bởi vậy Đỗ Thị chôn chồng rồi thì trong túi sắt không còn đến một trăm đồng bạc. Đỗ Thị rầu buồn nỗi nợ nần, phần chồng vay của Chà Xả Tri một muôn, còn phần bà vay riêng của bà Đội Thinh ba ngàn, bây giờ biết lấy chi mà trả.

Đến bữa cúng thất mà bà không thấy Thái Thường ra. Chiều bà sai Như Bình vô Chợ Lớn biểu Thái Thường ra cho bà nói chuyện.

Như Bình, Thái Thường và Thanh Huê tụ đủ rồi Đỗ Thị mới tỏ thiệt việc nhà cho con rể biết rồi hỏi chúng nó bây giờ phải liệu lẽ nào.

Thái Thường ngồi hút thuốc, bộ vui vẻ như thường, song không nói chi hết.

Như Bình ngó vợ rồi nói rằng:

- Thừa má, nhà nầy thuở nay ăn xài quá độ. Nếu muốn trả nợ cho được thì mỗi người phải tiện tặn mà cũng phải lo làm ăn nữa mới được.

Đỗ Thị thở dài rồi nói rằng:

- Tao thuở nay sung sướng quen rồi, bây giờ mây bảo tao đi mua gánh bán bưng tao làm sao đặng.
- Phải ráng chớ.
- Dầu mẹ con tao có làm ăn đi nữa, lại có lời đủ mà trả nợ hay sao?
- Con tính như vậy: bây giờ ba với má mắc nợ hết thảy là mười ba ngàn đồng. Má bán cái xe hơi với mấy bộ hột xoàn có lẽ đủ trả cho bà Đội Thinh được. Còn mỗi nợ của xã-tri một muôn thì má bán hết nhà đất và đồ đạc trong nhà chắc là đủ trả.
- Ủa! Mây tính như vậy rồi mẹ con tao ra ngoài chợ mà ở hay sao?
- Con tính đó là tính phòng, chớ nếu má bán hết gia tài thì trả nợ rồi có lẽ cũng còn dư được chút đỉnh. Má mượn một căn phố nhỏ nhỏ mà ở rồi dùng số bạc dư ấy làm vốn mà mua bán chắc cũng đủ ăn mà.

Thanh Huê nãy giờ ngồi lặng thinh, tưởng cô sầu não quá không nói được, chẳng dè cô suy nghĩ bây giờ cha mẹ nghèo rồi, cô không nhờ cậy xin xỏ được nữa, nên cô tức rồi vùng nói rằng:

- Giàu rồi mà còn sanh sự muốn làm Hội đồng chi vậy không biết! Má tính sao thì má tính. Phần tôi thì tôi không lo, hễ túng tiền tôi vô cô Phủ tôi xin tôi xài.

Đỗ Thị nghe giọng nói của Thanh Huê thì giận lắm, nên liếc ngó rồi mắng rằng:

- Mây là đồ khốn nạn! Mây lo cho phận mây mà thôi, ta chết trôi kệ tao há?

Thanh Huê đứng dậy bỏ đi ra nhà sau. Đỗ Thị buồn tủi nên kéo gối mà nằm không thềm nói nữa.

Thái Thường đứng dậy từ mà về.

Qua ngày sau, Đỗ Thị dắt Thanh Kiều vô lạy lục khóc lóc xin bà Phủ Khánh Long giúp tiền đặng trả nợ cho chồng, nói rằng nếu không giúp thì chắc họ kiện, rồi thì hành phát mãi nhà cửa xấu hổ lắm.

Bà Phủ hứ một cái rồi gio dành nói rằng:

- Mây là đồ hư lắm. Tại mây muốn làm bà Hội đồng, mây xúi giục chồng mây, nên bây giờ mới tàn mạt đó đạ! Hồi trước mây chung mây là con nhà trâm anh, còn mây chê tao là đồ vợ Tây vợ Tà. Thứ vợ Tây mà có tài gì nên cứu con nhà trâm anh cho được. Thôi, thôi, đừng có lạy lục chi hết. Về tính lấy, tao không biết đâu.

Bà Phú nói mấy lời rồi **ngoe ngoáy** bỏ đi vô buồng mà nằm. Đỗ Thị liệu nói nữa cũng vô ích, nên lau nước mắt rồi mẹ con dắt nhau đi về.

Nợ không trả vốn mà cũng không trả lời, nên cách ít ngày chà xã-tri với bà Đới Thịnh đều vào đơn trên Tòa mà kiện, rồi biên tịch tài sản định ngày phát mãi.

Đỗ Thị gọi thợ ra Hà Nội cho Bá Kỳ hay, rồi lén dọn một ít món đồ quý mà gọi cho Như Bình. Đỗ Thị với Thanh Kiều ban ngày cũng như ban đêm, cứ ngồi khóc hoài, tính ở lý tại đó chừng nào họ bán nhà rồi sẽ về ở đậu với thằng rể lớn. Còn Thái Thường thì biệt tăm tích, không thấy tới lui nữa; có bữa Đỗ Thị sai Như Bình vô kêu, anh ta cũng không thèm ra.

Bữa nợ, ăn cơm chiều rồi, Đỗ Thị nằm gác tay qua trán mà lo tính việc nhà. Trời sẫm trong nhà đã tối rồi mà không chịu vắn đèn lên. Thành linh bà Phán Quý ở ngoài bước vô hỏi rằng:

- Úa! Nhà đi đâu mất hết, mà tối rồi chưa đốt đèn, để tối mò như vậy nè?

Đỗ Thị lồm cồm ngồi dậy vắn đèn lên, lật đật chào hỏi rồi mời chị sui ngồi. Bà Phán Quý dòm cùng trong nhà rồi hỏi rằng:

- Con nhỏ nó đi đâu vắng vậy chị?

Hôm nay Đỗ Thị thấy Thái Thường không tới lui, đến nỗi cho kêu cũng không chịu ra, thì có bụng nghi Thái Thường thấy nhà mình nghèo rồi nên anh ta muốn bội ước. Nay có bà Phán đến thăm, lại vừa mới ngồi liền hỏi con dâu đi đâu, thì Đỗ Thị mừng thầm nên lật đật kêu Thanh Kiều.

Thanh Kiều ở nhà sau, mà nghe nói có bà Phán, cô không chịu ra mặt, nên sai gia dịch lên thưa dôi rằng cô đã đi xuống Đất Hộ mà thăm cô hai Thanh Huệ chưa về.

Đỗ Thị muốn sai đưa ở chạy đi kêu. Bà Phán cản mà nói rằng:

- Thôi, thôi, kêu làm chi; tôi thấy vắng nên tôi hỏi vậy chớ. May không có nó ở nhà, vậy mình nói chuyện mới thông thả.

Bà Phán tằm trâu mà ăn và nói rằng:

- Hôm nay tôi muốn ra nói chuyện chơi với chị đặng chị giải khuây, ngặt trong mình không được mạnh nên không đi được... Thiệt chị vô phúc quá, ai thấy vậy cũng thương. Tôi xét phận tôi đây thì tôi biết, hồi ông Phán ở nhà ổng mất tôi buồn rầu biết chừng nào, bởi vậy bây giờ tôi thấy phận chị tôi thương quá. Ảnh sức mạnh lắm, chớ phải yếu đuối gì đó sao, rồi đầu **so sĩa**¹⁵ có mấy bữa rồi ra như vậy.

Đỗ Thị hít mũi rồi đáp rằng:

- Bệnh của **ở nhà tôi**¹⁶ thì có thấy chỗ gì nặng lắm đâu. Tôi chắc là tại ổng thất cử ổng buồn rầu rồi bệnh nó dôi dấp thêm, nên mới hại như vậy đó.

Bà Phán ngồi xích lại gần rồi hỏi nhỏ rằng:

¹⁵ qua loa lấy có, ăn sơ sĩa ba hột

¹⁶ chồng tôi, vợ tôi

- Tôi nghe họ đồn anh mất để nợ đến hai ba muôn đồng, bây giờ mấy chủ nợ họ ó lên họ kiện đăng bán nhà, bán đất, thiệt có như vậy hay không chị? Tôi sợ họ ghét rồi họ đồn tầm bậy tầm bạ, nên tôi lật đật ra hỏi chị đây.

Đỗ Thị hổ thẹn nên day mặt chỗ khác làm bộ kiếm cái khăn và nói nhỏ nhỏ rằng:

- Chuyện họ nói đó cũng có. Lúc ra tranh cử Hội đồng tốn hao nhiều quá nên ông có vay thêm hết mười ba ngàn. Hôm trước tôi có nói chuyện với thằng thầy thuốc. Vậy chớ nó không có nói lại cho chị nghe hay sao?
- Cơ khổ! Nó có nói ở đâu!
- Bây giờ chủ nợ họ đã vô đơn họ kiện rồi. Tôi tính để tôi bán cái nhà này mà trả nợ dứt cho họ, rồi tôi kiếm mua một cái nhà nhỏ nhỏ tôi ở; ông mất rồi, nay mai con Tư lấy chồng thì nó theo chồng, còn thằng Ba tôi nó đi học, sau này nó có về thì nó đi làm việc, tôi có một mình ở nhà lớn mình mông cũng không ích gì.
- Ảnh mất mà việc nhà chị bối rối thiệt tội nghiệp quá!

Bà Phán ngồi lặng thinh một hồi rồi nói tiếp rằng:

- Tôi ra đây thiệt trước thăm chị, sau tôi nói chuyện sắp nhỏ luôn thế.

Đỗ Thị tưởng bà Phán nói ngày cưới nên lóng tai nghe, chẳng dè bà Phán lại nói rằng:

- Mấy tháng nay chị đã biết bụng tôi, thiệt tôi thương con Tư lắm. Tôi không hiểu tại có nào mà hôm trước thằng thầy thuốc nó về nó nói với tôi nó muốn đi Tây học nữa chớ nó không chịu cưới vợ. Tôi rầy la nó hết sức mà nó không nghe lời. Có con đời này khó quá, nó muốn ngang nào được ngang nấy, thiệt tôi không biết làm sao được nên tôi ra cho chị hay coi chị tính lẽ nào.

Đỗ Thị nghe nói giận quá, song bà dần lòng tỉnh táo mà đáp rằng:

- Chị nói mấy lời tôi đủ hiểu rồi. Ông thầy thuốc ông thấy mẹ con tôi bây giờ suy sụp rồi, nên ông tính hồi hôn đăng ông đi kiếm con nhà giàu ông cưới chớ gì. Con trai đời này chú nào cũng vậy hết thầy, cứ ham tiền ham bạc chớ không kể gì làm nhơn nghĩa.

Bà Phán có con làm đến thầy thuốc thì bà trọng lắm, coi thiên hạ không ai bằng, bởi vậy bà nghe Đỗ Thị nhiếc con bà ham giàu thì bà phiền nên bà cười gằn mà đáp rằng:

- Chị đừng có nói như vậy. Tôi biết bụng con tôi, nó không có tánh tham phú phụ bần như họ đâu. Chị phải nhớ lại mà coi, chị có giàu gì hơn tôi, nếu con tôi nó ham giàu thì nó đương thềm đi nói con chị đa.
- Nếu nó không ham giàu sao bây giờ nó lại bội ước?
- Không biết chừng hay là nó nghe con gái chị có hư chỗ nào đó chẳng?
- Con tôi hư chỗ nào đâu chị chỉ thử coi?
- Không, chị đừng có nóng chớ! Cái đó là tôi nói ví dụ mà nghe đó thôi, chớ tôi có biết con chị hư chỗ nào đâu. Nhưng mà tôi biết chắc bây giờ làm thế nào con tôi nó cũng không chịu cưới.
- Tôi có nài nỉ chị đâu.
- Chớ tôi lại nài hồi nào? Chị nhớ lại mà coi, hồi trước tôi dắt con tôi đến coi mặt rồi thôi, chớ tôi không chịu đi nói, chỉ tại chị sai cô Năm Liêu vô ngày một mà thúc tôi hoài nên tôi vị tình tôi mới đi nói, chớ chị giàu muôn hộ gì đó mà tôi ham.

Đỗ Thị gốc con nhà giàu sang nên đã tập tánh khinh thị nhà nghèo quen rồi; chó chưa từng chịu để cho ai khinh bỉ mình. Nay nghe bà Phán nói giọng cao hơn mình thì tức giận quá không biết đáp thế nào cho đã nư giận, cùng trí rồi mới nói bướng rằng:

- Thôi tôi cũng chẳng muốn nói nhiều lời làm mịch lòng chị mà làm chi. Chị tính hồi hôn tôi cũng cầu. Tuy bây giờ trời khiến nhà tôi suy sụp, song phận con tôi cũng chẳng ể chồng đâu mà tôi sợ, bởi vì cô nó là chị Phủ tôi trong Chợ Lớn, hồi trước chỉ cũng không chịu gả nó cho ông thầy thuốc, tại ở nhà tôi gả, chỉ theo rầy hoài, cứ trách sao không để cho chỉ gả. Hôm nay chỉ ra biểu tôi để chỉ đem con nhỏ về trông chỉ nuôi dưỡng nó coi sự nghiệp cho chỉ, bởi vì chỉ không có con mà sự nghiệp tới hai ba chục muôn chỉ coi không xiết. Ấy vậy, nếu ông thầy thuốc không cưới nó thì thân nó càng sung sướng, chó có hại chi đâu mà tôi lo.

Bà Phán thiệt cũng vì nghe Đỗ Thị suy sụp nên mẹ con bàn tính với nhau rồi ra hồi hôn, mà bà quên sự bà Phủ Khánh Long giàu lớn không có con, gia tài ngày sau sẽ về ba đứa cháu, nên bà mới nói hủy, không dè dặt chút nào hết. Chừng bà nghe Đỗ Thị nói bà Phủ tính đem Thanh Kiều về nuôi, nghĩa là bây giờ Thanh Kiều có tiền nhiều ngày sau còn hưởng gia tài lớn, thì bà hối hận vô cùng.

Mà thôi, nói đã lỡ rồi, trở lại sao được. Tiếc thì đáng tiếc, song tiếc cũng chẳng ích gì, bởi vậy bà nói rằng:

- Nếu bà Phủ có lòng thương con chị như vậy thì tôi cũng mừng cho nó. Xin chị đừng có phiền tôi. Hai chị em mình không được gần nhau, thiệt là tại con tôi nó muốn đi học nữa, chó không phải tại tôi đâu.

Bà Phán nói dứt lời rồi đứng dậy từ mà về. Đỗ Thị đưa ra tới thêm. Bà Phán đứng giữa sân ngõ vô nhà mà nói rằng:

- Nhà cất đã tốt, mà cuộc đất cũng thiệt là đẹp. Nếu chị không gìn giữ được, bán cho người ta ở thì uổng quá. Thôi, tôi kiếu chị.

Đỗ Thị nghe mấy lời chót của bà Phán lại càng tức giận hơn nữa. Bà trở vô nhà nằm ngay trên ván mà khóc. Thiên hạ họ xấu thiệt! Hồi nào mình giàu, họ bợ đỡ mình, bây giờ mình nghèo họ khinh bỉ mình thái quá! Đỗ Thị quên việc ngày trước bà chê Hiếu Liêm nghèo hèn bà không chịu gả con, bà chỉ nhớ có sự người ta thấy bà nghèo người ta chê con bà mà thôi, chó chỉ bà nhớ việc Hiếu Liêm ngày trước thì chắc ngày nay bà không trách mẹ con bà Phán.

Đỗ Thị tức giận muốn vô bà Phủ mà phân trần việc xấu hổ của mình, rồi xin bà ra tiền mua hết nhà đất và xin gởi Thanh Kiều ở với bà dưỡng che bớt miệng thiên hạ, mà rồi bà nghĩ bà Phủ tánh khó lắm, sợ nói không được mà lại còn bị mắng thêm, nên bà nằm co mà khóc, không đi đâu hết. Cách một lát, Thanh Kiều bước ra dọn dẹp trâu nước.

Đỗ Thị bèn hỏi:

- Con đi xuống chị Hai con làm gì?

Thanh Kiều đáp rằng:

- Con biểu bây trẻ nói dối với má, nãy giờ con nằm trong buồng chó có đi đâu!

Đỗ Thị ngó con chừng hững rồi hỏi nữa rằng:

- Té ra nãy giờ mẹ nói chuyện với bà Phán Quý, con nghe hết sao?

- Con nghe đủ hết.

Đỗ Thị đau đớn trong lòng nên lấy khăn lau nước mắt, không nói tiếng chi được nữa. Thanh Kiều cười và nói rằng:

- Mà buồn làm chi. Thầy thuốc Thái Thường hỏi hôn, ấy là may cho con, bởi vậy này giờ con vui lắm, có hại chi đâu mà má buồn.

Đỗ Thị thấy con bị chông chề mà lại hân hoan thì bà lấy làm lạ, song bà đa đoan trong lòng nên không tính hỏi duyên có làm chi.

Cách chẳng bao lâu, Trường tòa đến niêm nhà cửa tài vật, rồi kế Lục sự đến đánh trống rao phát mãi.

Mẹ con Đỗ Thị dắt nhau qua Đất Hộ tá túc với rể là Lý Như Bình. Thanh Huê là vợ Như Bình, từ khi có chồng, thì ý mình là con nhà giàu có nên coi chồng như rom như rác, ban ngày cũng như ban đêm cứ dỗi phẫn thoa son, thay quần đổi áo đi câu tôm câu cá hoài, chồng có dơ bản thì mắng vãi trên đầu, không thềm kể đến; mà Như Bình một là vì xét phận mình nghèo, hai là vì thấy vợ chồng Bá Vạn cung con, dầu có mét cũng chẳng rầy la chi hết, bởi vậy anh ta nhịn thua, nhắm mắt để cho vợ thong thả bài bạc không thềm nói tới.

Đến lúc này Thanh Huê chẳng còn cậy nhờ cha mẹ như trước nữa được, mà ngựa quen đường cũ, cũng cứ đi đánh bài hoài, Như Bình rầy hằn, nhứt định không cho Thanh Huê cầm đến cây bài.

Đỗ Thị thất thế, đến tá túc với rể, không dám binh con, nên Thanh Huê phải xuống nước ép mình vưng lời chồng, nhưng mà trong bụng thâm oán, quyết tình hễ ngày nào mình có tiền bạc nhiều thì sẽ hành hạ thân chồng lại mà trả thù.

Tuy Đỗ Thị hết gia sản, song bà còn giấu được một bộ cà rá với vài đôi bông tai hột xoàn. Bà bán bớt bộ cà rá với một đôi bông làm vốn cho vay đặng kiếm lời mẹ con chi dụng.

Mẹ con Đỗ Thị ở đậu nhà Như Bình được ít ngày, kế gặp dịp bãi trường, Bá Kỳ về thăm nhà. Tuy lúc cha chết Bá Kỳ ở xa nên không về mà báo hiếu được, song việc nhà nhờ có Như Bình gọi thợ nên anh ta đã biết hết.

Bá Kỳ về đến Sài Gòn thấy mẹ với em ở nhà anh rể thì yên lòng, thâm tính để mình học cho thành thân đặng sau có nuôi mẹ và nuôi em. Có bữa anh ta đến thăm Hiếu Liêm, đem chuyện thầy thuốc Thái Thường hỏi hôn em mình ra mà nói, thì Hiếu Liêm làm lơ nói lảng, ý không muốn nghe chuyện Thanh Kiều. Bá Kỳ nghĩ Hiếu Liêm còn phiền mẹ mình, lại nghĩ trước kia mẹ mình đã chê người ta, nếu bây giờ mình còn tính kết hôn duyên lại thì là trái lẽ nghĩa lắm, bởi vậy Bá Kỳ thiệt muốn cho Hiếu Liêm với Thanh Kiều kết tóc trăm năm, mà vì anh ta ngại ngùng nên không dám nói ra.

Bà Phú Khánh Long chẳng hiểu là tại ăn năn những lời khắc bạc với Đỗ Thị hay là tại bà sợ miệng thiên hạ chê cười bà giàu sang mà không biết thương em cháu, mà bữa nọ bà đi kiếm nhà Như Bình rồi biểu Đỗ Thị dắt con vô nhà bà mà ở. Đỗ Thị hờn việc trước nên giục giặc không muốn đi. Bà Phú mới nói rằng:

- Khi trước tao giận tao nói như vậy, chớ cắt ruột sao cho đành. Tao giàu sang lẽ nào tao đành bỏ mẹ con bây cực khổ như vậy hay sao. Mẹ con bây về ở với tao. Thầy thuốc Thái Thường nó chê con Thanh Kiều nghèo nó không thềm cưới, để tao gả lấy chồng coi có hơn nó hay không.

Đỗ Thị nghe bà Phủ tính gả Thanh Kiều thì mừng rỡ, nếu bà gả thì chắc là gả con nhà giàu có được, bởi vậy hết giục giặc nữa, và xin vài bữa rồi sẽ đem đồ đạc vô mà ở.

Bà Phủ về rồi, Bá Kỳ can mẹ xin ráng chịu cực vài năm nữa, đợi mình ra trường rồi mình lo bảo bọc, chẳng nên chiều lụy bà Phủ làm gì. Đỗ Thị không nghe lời, cứ thâu xếp quần áo rồi dắt Thanh Kiều vô Chợ Lớn.

Bá Kỳ phiền quá nên nói rằng:

- Má đã đến nước này mà còn mê mùi giàu sang. Đồng bạc của cô Phủ là đồng bạc bất nhon, má ăn làm gì.

Đỗ Thị gạt ngang rồi kêu xe chở đồ và dắt Thanh Kiều đi. Bá Kỳ buồn quá, mới đi xuống nhà Hiếu Liêm thuật việc ấy lại cho Hiếu Liêm nghe, rồi nói rằng:

- Tôi với anh không phải ruột thịt, song thương nhau cũng như con một nhà, không lẽ tôi giấu anh. Cô của tôi ngày trước làm điều đại ác nên mới giàu lớn được đó. Tôi nói thiệt, thà là tôi chết đói chứ không khi nào tôi chịu thọ của cô tôi một đồng xu. Má tôi suy sụp đã bị người ta khinh bỉ rồi mà chưa tôn, nghe cô tôi đem về nuôi thì vui mừng, nghe cô tôi tính gả Thanh Kiều cho con nhà giàu thì đắc ý, nên buồn bả đi vô ở với cô tôi liền, không kể liêm sỉ chi hết; tôi coi ý má tôi ham gả con Thanh Kiều cho người giàu sang hoai. Nói thì mang tội với trời đất, chứ thiệt má tôi tệ quá.

Hiếu Liêm lóng tai nghe kỹ rồi châu mày hỏi rằng:

- Bác đi mà cô Tư cổ cũng vui lòng đi theo nữa sao?
- Thì má tôi đi đâu nó phải theo đó, chứ cãi sao được.
- Nếu cổ vui lòng đi theo thì thôi, anh can gián làm chi.

Bá Kỳ ngồi lặng thinh một hồi rồi nói rằng:

- Tiền bạc thiệt là khốn nạn lắm! Vì tiền bạc, bạc tiền mà người đời họ hư danh dự, họ phế nhon nghĩa, họ quên liêm sỉ hết. Phận tôi đây cũng vậy, nếu tôi chê đồng bạc phi nghĩa thì làm sao tôi học nữa được? Khổ lắm, khổ lắm!

Hiếu Liêm nghe nói vùng đứng dậy ngó ngay Bá Kỳ mà hỏi rằng:

- Anh chê đồng bạc của tôi hay không? Nếu anh không chê, thì tôi tuy không giàu, song tôi nguyện giúp cho anh ăn học đến cùng, anh đừng ngại chi hết.

Bá Kỳ nắm tay Hiếu Liêm rồi hai anh em nhìn nhau, thấy đều rưng rưng nước mắt.

Phân Năm

Bà Phú Khánh Long ở trong nhà hễ mở miệng nói với tôi tớ thì lời nào cũng đều đấng cay hồn ấu, bởi vậy từ con Lại ở hầu hạ tới chị Thìn ở nấu ăn, từ thằng sộp-pho cho tới chú làm vườn, mỗi ngày chẳng có người nào mà khỏi bị bà chửi một hai lần.

Đỗ Thị và Thanh Kiều về ở với bà, thiệt bà không chửi bới như tôi tớ vậy, dọn chỗ ngủ tử tế, cho ăn chung một mâm, nhưng mà hễ nói lời chi, hoặc làm việc chi sai ý bà, thì bà rầy la om sòm, lấy làm khó chịu lắm. Thanh Kiều từ nhỏ chí lớn, cha mẹ tung tiu, chưa từng nghe lời nặng nề giằn thúc, nay về ở nhà cô, đã bợ nợ không vui, mà còn bị rầy rà nữa, nên cô sợ sệt trong lòng, từ sớm mai cho tới chiều cứ ở trên lầu may áo thêu khăn hoài, cực chẳng đã đến bữa ăn phải xuống gặp mặt bà Phú, chớ gặp bà thì cô hết hồn hết vía.

Còn Đỗ Thị thì thuở nay đã quen thói làm bà chủ nhà, sai khiến người, chớ chưa bị ai rầy rà; nay suy sụp phải chịu lòn cúi thì bầm gan tím ruột, hổ mặt chau mày. Đỗ Thị mà dần lòng ở được đây là vì hễ cách năm ba bữa thì bà Phú bàn tính chuyện gả Thanh Kiều lấy chồng một lần, mà lần nào bà cũng nói để bà lựa người thiệt giàu lớn mẹ con nhờ cho được bà mới gả, bởi vậy Đỗ Thị vui lòng rồi quên hết giọng đấng cay, chỉ trông thấy sự sung sướng trong tương lai mà thôi, chớ không kể sự si nhục hiện tại.

Mẹ con Đỗ Thị về ở với bà Phú được bảy tám tháng. Bữa nọ bà Phú ngồi xe hơi đi chơi trọn một buổi chiều. Đến tối bà thấy Thanh Kiều đã đi ngủ rồi, bà mới nói với Đỗ Thị rằng:

- Hồi chiều tao đi thăm bà Chúa tàu Phị, đi chơi mà may quá. Bà có thằng con út tên là Triệu Cố, năm nay nó được hai mươi bảy, hai mươi tám tuổi; bà đã cưới cho nó một con vợ xâm rồi, song để ở bên Tàu, bây giờ bà muốn cưới cho nó một con vợ An Nam nữa đặng để ở bên này. Bà hỏi tao có biết con ai tử tế chỉ giùm cho bà, cuộc cưới hỏi tốn hao bao nhiêu bà không cần, miễn là con dâu cho biết lễ nghĩa và nhan sắc coi cho đẹp thì thôi. Tao nghe nói tao mừng hết sức, nên tao nói tao có một đứa cháu gái và tao hứa để mai tao dặt nó lại cho bà coi. Ở đất Chợ Lớn này ai mà giàu cho bằng bà Chúa tàu Phị. Bà có hai cái tàu khậu, con của bà đưa thì cất nhà máy xay lúa ngoài Rạch Cát, còn đứa thì sắm tàu đưa hành khách và chở hàng đường Nam Vang. Con Thanh Kiều may mà được vào nhà đó thì chẳng khác nào chuột rớt trong hủ nếp. Vậy mai mày sửa soạn cho nó, đặng tao dặt nó đi lại cho bà coi; hễ bà đành bụng rồi mình đòi hỏi xoàn cho lớn, đòi tiền công cho nhiều, bà là người giàu có lớn, tốn hao bao nhiêu bà không cần đâu, nếu mình không đòi thì ổng. Mày ráng dọn dẹp trau dồi con Thanh Kiều coi cho thiệt đẹp thì tự nhiên mày có bạc muôn trong tay.

Đỗ Thị nghe nói bạc muôn thì mừng, mà mừng rồi lại lưỡng lự một hồi và nói rằng:

- Tôi sợ con Thanh Kiều nó chê con chệt khách nó không ưng.
- Ừ! Chê là sao? Chệt khách mà người ta có tiền nhiều thì thôi chớ. Hứ! Cái thân đã gần đi ăn mày kia không lo, còn chê khen nổi gì. Nếu nó có chê thì để đó

mặc tao. Gả nó chỗ đó, nó sung sướng mãi đời, còn mẹ nó bây giờ có được bạc muôn, có lẽ nào nó ngu quá, đi chê chỗ như vậy.

Đỗ Thị suy nghĩ một hồi rồi nói rằng:

- Tôi tính như vậy thì xong: Đừng cho nó biết việc gì hết. Sáng mai chị biểu nó đi chơi với chị rồi chị dắt nó lại nhà bà Chúa tàu cho bà coi. Hễ bà đành rồi thì tôi với chị gả đại. Chừng gần ngày cưới mình sẽ cho nó hay, việc đã lỡ rồi, dầu nó không chịu cũng không được.
- Ủ! Tính như vậy cũng xong. Đừng thềm nói cho nó biết trước. Nói cùng mà nghe, nếu chừng nó hay nó làm bộ giục giặc thì tao đánh nó chết chó.
- Mình gả nó mình đòi chừng bao nhiêu chị?
- Mấy cứ việc đòi đi, muốn bao nhiêu cũng được, có tao nói đốc vô, không sao đâu mà sợ.
- Nếu có gả thì tôi đòi nữ trang: một bộ cà rá, ba sợi dây chuyền, một đôi bông, với một chiếc vòng, đều nhận hột xoàn hết thảy, còn tiền đồng thì đòi hai ngàn.
- Sao tiền đồng lại đòi hai ngàn?
- Vậy chó đòi bao nhiêu?
- Chó đòi năm ngàn không được hay sao? Bộ mấy sợ bà Chúa tàu Phị không có đủ tiền mà đi cho mấy há?
- Dạ, thưa năm ngàn thì năm.
- Bà đã nói với tao rồi mà: miễn là con dâu bà coi vừa ý thì thôi, tốn bao nhiêu bà không cần, mấy sợ nỗi gì mà không dám đòi kia!

Đêm ấy, Đỗ Thị ngủ không được, cứ nằm lo tính cứ như mình gả Thanh Kiều mà đòi được năm ngàn đồng bạc thì dùng làm vốn mà cho vay. Mà nghĩ bây giờ mình góa bụa cho vay cũng bất tiện, thôi để mình mua ít căn phố cho mượn, mỗi tháng góp tiền phố mà xài cho xong. Thiệt có phố cũng khó lắm, nay hư chỗ này, mai hư chỗ nọ, phải sửa hoài, mua ruộng mới chắc ăn hơn. Mà ruộng bây giờ mắc quá, mua ruộng không lời nhiều, lại số mình có năm ngàn mua ruộng có bao nhiêu đâu. Đỗ Thị nằm tính đến khuya mòn mỏi rồi ngủ quên.

Sáng bữa sau, bà Phủ kêu Thanh Kiều biểu thay áo đổi quần, gỡ đầu dôi phấn rồi đi chợ với bà. Đỗ Thị mở rương lấy đưa cho Thanh Kiều một cái quần cẩm cúc trắng, một cái áo tổ màu bông phấn, một đôi giày thêu cườm và một cái khăn lụa trắng, rồi bảo sửa soạn cho mau. Bà lại đưa một sợi dây chuyền với một đôi bông hột xoàn của bà còn giấu để cho Thanh Kiều đeo nữa.

Thanh Kiều thấy đồ ấy thì chưng hửng hỏi mẹ rằng:

- Con có tang mà bận áo màu, đeo hột xoàn coi sao được má?
- Cô con mới biểu con phải ăn mặc cho tử tế chó đừng bận đồ tang.
- Ủa! Con có tang thì con mặc đồ tang; đi với cô mà con mặc đồ tang lại nhục gì cho cô hay sao?
- Ấy! Tại cô con biểu như vậy thì con cứ việc làm theo, con cãi đây cô con rầy đa.
- Thanh Kiều vưng lời mẹ thay y phục và đeo nữ trang, song sắc mặt không vui.

Thanh Kiều trang điểm xong rồi mới cầm cái khăn đi xuống lầu. Bà Phủ ngồi dưới ngó lên, thấy cô da mặt trắng mà má ửng hồng, nước tóc đen mà búi lại khéo, miệng có duyên như hoa sen vừa mới nở, mắt chói thần mà trông rịn rịn nước mùa thu, khi

đi tay đánh diu dằng, lúc nói mặt mày đằm thắm, nhắm trong đám con gái nhà giàu sang ở Sài Gòn, Chợ Lớn chưa từng thấy ai dung mạo được như Thanh Kiều vậy.

Bà Phủ trong lòng mừng thầm. Bà biểu con Lại kêu sớp-phơ đem xe ra cho bà đi chợ. Khi bà sửa soạn ra đi, bà dòm thấy Thanh Kiều đeo có một sợi dây chuyền nhỏ, mà không nhận hết chi hết, thì bà châu mày mà hỏi rằng:

- Vậy chớ không có dây chuyền nào khác hay sao mà đeo sợi dây chuyền gì kỳ cục vậy?

Thanh Kiều cúi đầu đáp nhỏ rằng:

- Thưa, không có.

Đỗ Thị bước lại nói rằng:

- Hồi trước tôi có sắm cho nó đủ một bộ, có nhận hết xoàn tốt quá. Bận đó ba nó lấy cầm rồi bỏ luôn, chớ có tiền đâu mà chuộc.

Bà Phủ mở tủ sắt lấy ra ba sợi dây chuyền của quan Phủ Khánh Long sắm cho bà hồi trước mà đưa cho Thanh Kiều đeo. Thanh Kiều giục giặc không muốn đeo. Đỗ Thị thúc rằng:

- Đeo riết rồi có đi, để cô con chờ kia, không thấy hay sao?

Thanh Kiều phải ráng mà đeo rồi ra xe hơi đi với bà Phủ.

Bà Phủ biểu xe chạy xuống đường mé sông, qua khỏi cầu Ông Lớn rồi ngưng trước cửa nhà bà Chúa tàu Phị. Bà biểu Thanh Kiều đi vô nhà với bà. Thanh Kiều không hiểu nhà ấy là nhà của ai, song nghe biểu thì ríu ríu đi theo chớ không dám cãi.

Bà Chúa tàu Phị chào sơ bà Phủ rồi mời ngồi, mà mắt ngó Thanh Kiều không nháy. Bà Phủ cười mà nói rằng:

- Con cháu tôi nói chuyện với bà hôm qua đó là con này đây. Nó là con của thằng em tôi, cha nó chết rồi, tôi thấy mẹ con nó tôi thương nên tôi mới đem hết về ở với tôi mấy tháng nay. Nó may vá thêu thùa đều khéo hết, lại biết chữ nghĩa rành nữa. Hồi cha nó còn sanh tiền, cha nó cưng nó quá; tôi không có con tôi muốn xin đem nó về mà nuôi, cha nó không chịu cho, bây giờ cha nó mất nên tôi mới nuôi được nó đó đây.

Thanh Kiều không hiểu bà Phủ có ý chi mà thêu dệt nhiều lời như vậy, nên ngồi ghé tại đầu ghế trường kỷ, ngó bà Phủ với bà Chúa tàu hoài.

Cách chẳng bao lâu Triệu Cố đi đâu về không biết, mà ở ngoài bước vô rồi nói tiếng Triệu Châu với bà Chúa tàu Phị. Anh ta không chào bà Phủ mà mắt lại liếc ngó Thanh Kiều hoài. Bà Phủ thì ngó Triệu Cố mà cười. Còn Thanh Kiều không hiểu bà Chúa tàu nói chuyện chi, nên cứ ngó Triệu Cố, thấy anh ta chon đi giày vàng vó trắng, mình mặc quần trắng áo trắng, đầu đội nón nỉ xám, miệng rộng, mày ngang, hàm răng có hai cái bít vàng, gò má phía tả có một cái thẹo lớn mà dài bằng ngón tay cái.

Triệu Cố đi vô trong cất nón rồi trở ra kéo ghế mà ngồi ngang mặt Thanh Kiều. Bà Chúa tàu kiểm chuyện hỏi thăm Thanh Kiều mấy tuổi, có mấy anh em, bà hỏi đâu thì Thanh Kiều nói đó, không bợn ngợ chi hết.

Bà Phủ ở chơi gần một giờ đồng hồ rồi mới từ và dắt Thanh Kiều ra xe mà về. Bà Chúa tàu đưa ra tới cửa và nói với bà Phủ rằng:

- Để tôi tính rồi bữa nào tôi sẽ lên nhà nói chuyện.

Xe về tới nhà, bà Phủ bước vô thấy Thanh Huê đương ngồi khóc mà nói với Đỗ Thị, bà không hiểu có chuyện chi nên hỏi rằng:

- Mấy vô trong này làm gì? Sao mà khóc đó?

Thanh Huê liền ngồi bẹp xuống đất mà lạy bà Phủ, rồi khóc và nói rằng:

- Bẩm cô, chồng cháu khốn nạn lắm, bây giờ nó thấy cha cháu chết, mẹ cháu nghèo rồi nó ăn hiếp cháu; nó đánh đuổi không cho cháu ở với nó nữa, nên cháu phải vô đây lạy cô, xin cô làm phước cho cháu ở nhờ hột com roi, chớ cháu có chồng thì nhờ chồng, mà bây giờ nó không thương cháu nữa nên đánh đuổi cháu thì cháu biết đâu mà nương dựa.

Thanh Huê lạy rồi đứng dựa ghế khóc rấm rứt. Bà Phủ châu mày nói rằng:

- Tao đã nói thẳng cha mày không làm việc gì nên thân hết. Tại gả con không biết lựa nên bây giờ mới ra cơ nỗi như vậy đó.

Thanh Huê nói rằng:

- Bẩm cô, hồi trước tháng nào cháu cũng xin tiền của ba má cháu đem về cho nó ăn, bây giờ không có tiền nữa nên nó đánh cháu, chớ có chuyện chi đâu.

Bà Phủ ngồi lặng thinh tằm trầu mà ăn rồi nói rằng:

- Thôi, ở đây với tao, đừng thềm về với nó nữa. Nó có giỏi thì nó kiện mà xin **đế** đi. Hễ nó đế mây rồi, tao gả chỗ khác xem có giàu sang bằng mười nó hay không?

Lối chàng vạng tối, Lý Như Bình vô nhà bà Phủ mà mét với bà và Đỗ Thị rằng Thanh Huê không lo làm ăn, không chịu coi sóc việc nhà, cứ đánh bài bạc hoài, anh ta la dút nhiều phen mà không nghe nên hồi sớm mới giận phải đánh vài bộp tai mà trừng trị. Anh ta lại xin mẹ với cô rầy giùm đặng Thanh Huê bỏ tánh cũ, chớ bây giờ nhà nghèo rồi, nếu cứ xa xí bạc bài hoài, thì chắc chẳng khỏi mang hại.

Thanh Huê núp trong buồng, lóng tai nghe chồng nói như vậy, liền bước ra cãi lẽ, nói nhiều lời hỗn hào, mà miệng lại tía lia. Như Bình nói không lại, nên Như Bình phải lẽ mà thành ra người quấy.

Đỗ Thị vẫn có tánh bình con, mà lại hồi sớm moi nghe bà Phủ biểu Thanh Huê đừng thềm về ở với Như Bình nữa, nên bà nói giọng cay đắng rằng:

- Thôi, mấy chẳng cần phải nói nhiều lời. Tao biết rồi hết: tại tao nghèo nên con tao mới mang tiếng hư, chớ hồi trước tao có tiền nhiều thì con tao nó tử tế, chớ chuyện chi đâu. Nó hư thôi mây về vô Tòa mà đế nó đi. Mây đế nó rồi coi nó có chết đói hay không?

Như Bình tưởng vợ mình quấy, vô mét đặng mẹ vợ rầy la nó rồi đem nó về, chẳng dè mẹ vợ trở lại trách mình, còn cô vợ thì ngồi chừ bực, nên anh ta buồn quá, bèn đứng dậy cáo từ, không muốn phân phải quấy chi nữa hết.

Đêm ấy Thanh Huê nói chuyện với mẹ thì vui vẻ như thường; nếu người ngoài dòm vô thì không ai dè cô xích mích với chồng bao giờ. Còn Thanh Kiều ngồi dựa bên đó mà trí lại lo ra, cứ suy nghĩ hoài, không hiểu cô mình hồi sớm moi dắt mình đi chơi đó có ý riêng chi chẳng.

Cách vài ngày có bà Chúa tàu Phị đến nhà thăm bà Phủ. Đỗ Thị ngồi một bên bà Phủ mà nói chuyện với khách một hồi rồi lên lầu hỏi Thanh Kiều thay áo đổi quần đặng xuống chào bà Chúa tàu. Thanh Kiều giục giặc không muốn đi. Đỗ Thị rầy và

nói rằng tại ý bà Phú muốn như vậy, không nên cãi, nên cực chẳng đã Thanh Kiều phải vưng lời.

Thanh Kiều chào bà Chúa tàu thì thấy bà Chúa tàu vui lắm, mà bà lại cứ ngó cô trân trân. Thanh Kiều chào rồi thì rút lên lầu mà nằm; còn Thanh Huê thì xắn quần gần chỗ khách ngồi, bề ngoài làm bộ lo trầu mà bề trong thiệt muốn nghe chuyện.

Cô nghe bà Chúa tàu nói với bà Phú và Đỗ Thị rằng bà thấy Thanh Kiều dung nhan tuấn tú, đi đứng dịu dàng bà đem lòng thương, mà con bà là Triệu Cố thấy Thanh Kiều nó cũng chịu rồi, nên bà xin bà Phú và Đỗ Thị gả Thanh Kiều cho con bà, định cho cưới bữa nào bà cũng chịu hết, song cưới gấp chừng nào càng tốt chừng nấy.

Bà Phú bèn mở hơi hỏi coi bà Chúa tàu tính cho nữ trang những vật chi thì bà Chúa tàu suy nghĩ một hồi rồi bà nói rằng nhà bà không thiếu chi vòng chuyền, vậy bà tính cho hai chiếc vòng hạt xoàn, ba sợi chuyền hạt xoàn, một bộ cà rá, một đôi bông tai, một cây ghim cổ và một cây thẻ giắt đầu, đều nhận hạt xoàn hết thảy, đặt cho đủ bộ vận con gái. Đỗ Thị mừng quá chưa kịp nói tới chuyện đòi tiền đồng, thì bà Chúa tàu lại nói bà sẽ cho mười mớ áo với ba ngàn đồng bạc đặt cho con dâu vui lòng.

Đỗ Thị muốn đòi tiền đồng thêm cho đủ số năm ngàn, song ngó thấy bà Phú gật đầu mà cười, tưởng bà đã chịu rồi, lại nghĩ người ta cho hạt xoàn nhiều quá không lẽ mình còn đòi thêm nữa, nên bà lặng thinh cứ ngồi chum chum cười hoài.

Chừng bà Chúa tàu về rồi, bà Phú mới hỏi Đỗ Thị rằng:

- Tao đã biểu mấy đòi năm ngàn tiền đồng, sao bà nói ba ngàn mà mấy lặng thinh không chịu đòi thêm?
- Tôi thấy bà tử tế, tính cho nữ trang nhiều quá nên tôi không nõ đòi nữa.
- Mấy ngu quá! Mấy phải đòi tiền đồng nhiều mấy mới có lợi, chớ nữ trang đâu bà cho bao nhiêu con mấy nó cũng đem về nhà bà, mấy ăn được hay sao?

Đỗ Thị ngồi lặng thinh, sắc mặt không vui, chắc là trong trí thầm tiếc vì vị bụng mà mất tới hai ngàn đồng bạc. Cách một hồi lâu rồi Đỗ Thị mới nói rằng:

- Không hại gì, mình ở tử tế với người ta, có lẽ ngày sau mình còn nhờ nhiều lắm. Con Thanh Kiều vào được nhà đó không lẽ nó không đút nhét mà nuôi tôi.

Trong lúc bà Phú với Đỗ Thị nói chuyện thì Thanh Huê thót lên lầu mà thuật hết đầu đuôi mọi việc cho Thanh Kiều nghe, kể đủ nữ trang của bà Chúa tàu muốn cho, rồi lại hớn hỏ khen Thanh Kiều có phước lớn. Thanh Kiều nghe nói chung hứng rồi ngồi xụ mặt, hai hàng nước mắt chảy ròng ròng. Thanh Huê thấy vậy mới hỏi tại sao mà có chồng giàu lại không vui. Thanh Kiều ngó chị trân trân và đáp rằng:

- Em đã nhứt nguyện không lấy chồng, bởi vậy đâu ai đem một xe hơi hạt xoàn mà cưới em cũng không vui nữa.

Thanh Huê lật đặt xuống mét với bà Phú rằng Thanh Kiều nói không chịu lấy chồng. Đỗ Thị rầy Thanh Huê sao lại tọc mạch nói cho Thanh Kiều biết trước làm chi, rồi bà Phú biểu con Lại lên kêu Thanh Kiều xuống cho bà dạy việc.

Thanh Kiều vừa bước xuống lầu thì bà Phú hỏi rằng:

- Tao với mẹ mấy tính kiếm chỗ giàu có mà gả mấy cho mấy nhờ, sao mấy lại nói với chị mấy rằng mấy không chịu lấy chồng? Đừng có nói bậy như vậy nữa tao đánh chết đả. Phận mấy bây giờ coi cút, mẹ con không có cơm ăn; chỗ này

người ta thương mây nên tính cưới mây mà đi đồ nữ trang với tiền đồng đến một hai muôn đồng bạc; mây đã bị chồng bỏ, bây giờ được như vậy thì may lắm, còn nói nhõng nhẽo giống gì đó?

Thanh Kiều và khóc và nói rằng:

- Bẩm cô, thân con là con gái, nếu phải lấy chồng thì chọn nơi nhơn nghĩa, chớ có phải bán thân hay sao mà lựa chỗ nhiều tiền.

Đỗ Thị chận mà nói rằng:

- Con chưa hiểu việc gì, đừng có nói bậy như vậy cô con đánh chết đa. Để má nói cho con nghe: Bà Chúa tàu Phì giàu lắm, bà nói mà cưới con cho con trai út của bà. Bà hứa cho đồ nữ trang đủ hết không thiếu món nào, mà thứ nào cũng nhận hột xoàn hết thảy. Bà lại đi tiền đồng cho má ba ngàn, con có chồng giàu sang sung sướng mà má lại có vốn làm ăn, ấy thiệt là phước đức của ông bà để lại nên mới được như vậy đó đa con. Thôi, con lên lầu mà chơi đi, đừng có nói bậy nói bạ không nên. Đi đi... Thanh Huê, dắt em lên lầu đi con.

Thanh Huê vung lời mẹ, liền nắm tay dắt Thanh Kiều lên lầu. Thanh Kiều chun vô mừng mà nằm, nhớ mấy lời mẹ khuyên thì hổ thẹn phận gái, đau đớn lòng ngay vô cùng. Làm con gái tưởng là được chọn chỗ nhơn nghĩa mà gởi phận trao thân, chớ nào dè phải làm như một món hàng, lựa chỗ nào cao giá mới bán, thân phận như vậy nếu sống càng thêm nhơ nhuốc chớ không ích gì. Trong lòng cô lấy làm đớn đau chịu không được, nhưng mà mẹ như vậy, cô như vậy, chị cũng như vậy nữa, thì biết than phiền với ai, bởi vậy cô có buồn thì lén khóc thầm mà thôi chớ không nói chi hết.

Bà Chúa tàu định ngày rồi, bữa nọ bà dắt Triệu Cố đến mà cho đồ nữ trang và nạp tiền đồng. Đồ nữ trang xếp đủ trên quả, món nào nhận hột xoàn cũng lớn, lại có để ba mươi tám giấy xăng dựa bên đó nữa, song bà Chúa tàu xin cho Thanh Kiều ra chào rồi bà sẽ cho. Đỗ Thị nói nhỏ với Thanh Huê, biểu lên kêu Thanh Kiều xuống mà chào mẹ chồng.

Thanh Huê đi một hồi lâu rồi mà không thấy Thanh Kiều xuống. Đỗ Thị nóng nảy mới đi lên lầu mà thúc. Bà lên tới đó, thấy Thanh Kiều đầu tóc rối nùi, áo quần chưa thay, bà giận quá mắng rằng:

- Sao không gỡ đầu thay áo xuống mà chào người ta, đồ dĩ ngựa? Để người ta ngồi chờ hoài đó sao?

Thanh Huê tiếp nói rằng:

- Từ nãy đến giờ tôi biểu hết sức mà không được, má làm sao đó má làm.

Đỗ Thị nắm tay kéo Thanh Kiều biểu đi gỡ đầu. Thanh Kiều ngồi trên trên như khúc cây, không thềm nói đi nói lại, mà cũng không chịu chải gỡ. Đỗ Thị giận quá và hai ba vả, Thanh Kiều không khóc mà cũng không nói. Đỗ Thị làm dữ không được túng phải dỗ ngọt; mà nói êm Thanh Kiều cũng không thềm nghe, bà nổi giận muốn đánh chết cho rồi, ngặt có khách ngồi dưới, không lẽ hành hung náo động, cùng thế bà phải xuống nói dối rằng Thanh Kiều nóng lạnh nên không chào được.

Bà Chúa tàu bèn nói:

- Thôi, để bữa nào nó mạnh rồi tôi sẽ lại mà cho đồ và định ngày cưới luôn thế.

Bà nói như vậy rồi tom góp nữ trang với ba mươi tám giấy xăng mà bỏ vào quả và từ bà Phủ với Đỗ Thị mà về.

Khách vừa ra khỏi cửa thì Đỗ Thị ngó bà Phủ mà nói rằng:

- Nó ngồi trên trên ở trên lầu, mà tôi biểu xuống chào người ta nó không chịu xuống.

Bà Phủ nghe nói thế thì cắn răng trợn mắt, xăm xăm đi lên lầu. Đỗ Thị cũng bươn bả đi theo bà. Bà Phủ thấy Thanh Kiều đứng ngồi trên ghế mà khóc, bà không thèm nói chi hết, với tay lấy cây chổi lông gà móc dựa cửa rồi trở cán quạt bỏ trên đầu Thanh Kiều hơn một chục và chửi rằng:

- Đu mẹ ông bà ông vài mây, mây cả gan dám trái ý tao há! Mây có cứng đầu cứng cổ thì đi ra khỏi nhà tao cho mau, đi ra làm đi đi, đừng có ở đây nữa.

Bà đánh mệt rồi quẳng chổi ngồi nghỉ mà cũng còn mắng thêm rằng:

- Loài mây là loài trâu loài chó, nên mới không biết tốt xấu, không biết phải quấy, chó người ta thì không lẽ ngu dại như vậy bao giờ. Cha mẹ nghèo mệt rồi, bây giờ thành linh có được một hai muôn đồng, lại còn được vào nhà giàu lớn, ở trong thì có kẻ hầu hạ, sung sướng như tiên, ra ngoài thì ngồi xe hơi, hột xoàn chói cùng mình, mà lại không chịu, vậy chó mây đợi ông vua đi nói mây mới ưng phải không?

Đỗ Thị nghe nhắc tới hột xoàn, bà tức quá, dằn không được, nên bà lượm cây chổi tiếp đánh Thanh Kiều nữa. Thanh Kiều từ trên mặt xuống tới dưới lưng, tay chun đầu cổ bị roi đánh lằn ngang lằn dọc, cô đau quá nên khóc thút thít, song không than phiền chi hết.

Hai bà đánh mỏi tay rồi theo cật hỏi coi tại có nào mà Thanh Kiều không ưng Triệu Cố. Thanh Kiều cứ lặng thinh hoài. Bà Phủ nói rằng:

- Tao biết rồi, chắc là con này nó lấy trai rồi, nên mới kỳ khôi như vậy chó gì!

Thanh Kiều nghe mấy lời nhục nhã ấy thì giựt mình, nhướn mắt ngó bà Phủ trân trân.

Đỗ Thị bước lại vịn vai rồi hỏi rằng:

- Vậy chó tại sao mà mây không ưng chỗ này, mây nói cho tao nghe thử coi.

Thanh Kiều châu mày suy nghĩ một hồi rồi nói nhỏ nhỏ rằng:

- Con đã nguyện không lấy chồng, mà chỗ đó là con chệt nên con không chịu.

Hai bà nghe nói thì ngó nhau rồi dắt nhau đi xuống. Thanh Huê ngó em, đã không có chút thương yêu mà lại có sắc giận, nên hứ một cái rồi cũng theo mẹ với cô mà đi xuống.

Thanh Kiều leo lên giường nằm mà khóc. Trưa bữa ấy không ai kêu ăn cơm, mà Thanh Kiều cũng không biết đói. Đến xế, Thanh Kiều mình mẩy nóng bực, nên nằm mê man, không biết chi hết.

Bà Phủ với Đỗ Thị bàn tính với nhau phải chậm chậm mà dỗ Thanh Kiều chó không nên cưỡng bức, bởi vậy chùng đến bữa cơm chiều mới sai Thanh Huê lên kêu Thanh Kiều xuống ăn cơm. Thanh Huê nắm tay thì nóng hồi nên lật đật chạy xuống nói cho mẹ hay. Đỗ Thị lên rờ cùng mình, thấy Thanh Kiều nóng mê, bèn lấy dầu gió mà thoa rồi đắp mền và đóng cửa sổ lại cho kín.

Thanh Kiều nóng mê man luôn tới một ngày nữa, bà Phủ sợ mới sai đi rước quan thầy thuốc coi mạch mà điều trị. Quan thầy thuốc thấy Thanh Kiều có lằn roi đây mặt đầy mình thì hỏi Đỗ Thị với bà Phủ vậy chó ai đánh mà có dấu roi đó. Hai bà ú ó không biết sao mà trả lời, may nhờ quan thầy thuốc chẩn mạch biết Thanh Kiều bị

bệnh trái giống nên lật đật viết giấy rồi hối trong nhà phải chở Thanh Kiều ra Nhà thương Chợ Quán lập tức, nên bỏ chuyện lần roi không nói tới.

Thanh Kiều bị trái giống nặng quá, nên trái mọc đầy mặt đầy mình. Đỗ Thị và Thanh Huê đến thăm quan thầy thuốc không cho phép, nên không thấy mặt được.

Cách chừng một tháng, trái xuống hết rồi, Thanh Kiều đã mạnh, quan thầy thuốc dò lên cho nằm theo phòng bệnh thường, rồi mới cho phép bà con đến thăm. Bà Phủ rủ bà Chúa tàu đi với Đỗ Thị và Thanh Huê ra nhà thương Chợ Quán mà thăm. Khi bước vô phòng thấy Thanh Kiều mặt rỗ chằng, ai nấy ngơ ngẩn, chắt lưỡi lắc đầu, không nói chi được hết.

Về dọc đường, bà Phủ dò ý bà Chúa tàu thì biết rằng vì Thanh Kiều mặt rỗ rồi nên bà Chúa tàu không muốn cưới cho Triệu Cố nữa. Thiệt quá, chừng Thanh Kiều mạnh rồi về nhà, bà Chúa tàu nói rằng:

- Triệu Cố nó ghét con gái mặt rỗ lắm, nghe nói Thanh Kiều đau trái giống thì nó không chịu cưới, nên tôi đã đi nói chỗ khác cho nó rồi.

Đỗ Thị nghe bà Phủ về thuật mấy lời ấy lại thì ghen cổ, tức ngực, nói không được. Bà Phủ nói rằng:

- Có sao đâu mà lo! Dầu nó mặt rỗ, song cũng còn lịch sự lắm chớ. Thôi, như Triệu Cố có chê thì ta gả cho An Nam, hại gì.

Đỗ Thị ngó Thanh Huê, bộ muốn nói chuyện chi đó, mà rồi day lại lấy trầu tèm mà ăn, không chịu nói, có lẽ bà tiếc Thanh Huê có chồng rồi, tuy bỏ chồng mà chưa để, nên không đem chi thế cho em được. Ghê gớm thay bụng tham lam!

Phần Sáu

Thanh Kiều tuy nước da trắng đỏ, khỏe miệng hữu duyên, tiếng nói thanh tao, tướng đi yếu điệu, song bị đau trái giống mặt rỗ chẳng nên vẻ xinh đẹp của cô mười phần nay giảm hết đôi ba phần. Con gái hễ thường gặp rủi như cô vậy, thì ai mà chẳng buồn, nhưng mà cô gặp rủi cô lại vui, từ sớm mơi đến chiều cứ lo thêu khăn thêu giày đặng đem mấy tiệm gởi mà bán.

Bữa nọ, bà Phủ Khánh Long đang ngồi câu tôm chơi với Thanh Huê, còn Đỗ Thị thì nằm một bên đó mà coi truyện. Thành linh, ông Phan Phú Thứ, là Huyện hàm ở Cần Giuộc, tuổi gần năm mươi, nhà thiệt giàu lớn, ở ngoài bước vô, đầu bịt **khăn ché**, mà chơn lại mang giày vàng.

Bà Phủ vốn đã quen với ông Huyện hàm ấy nhiều, nên lật đật bỏ bài chào mừng. Đỗ Thị ngồi dậy rồi biểu Thanh Huê lấy thuốc rót nước mà đãi khách.

Bà Phủ ngó ông Huyện hàm rồi hỏi rằng:

- Ông Huyện để tang cho ai đó vậy?
- Thừa tôi để tang cho ở nhà tôi.
- Ủa! Bà Huyện mất hồi nào mà tôi không hay?
- Nó mất đã bốn tháng rồi.
- Cơ khổ dữ hôn! Vậy mà có hay đâu! Bà Huyện đau bệnh gì vậy?
- Khi nó mới đau thì tôi tưởng đau sơ sài, chừng tôi thấy nặng tôi chở lên Chợ Lớn cho quan thầy coi thì nói nó đau ruột. Tôi thất kinh, rước thầy chạy thuốc, làm đủ cách mà nó không mạnh. Hôm nó mất tôi bối rối quá nên không cho bà con hay kịp.
- Tội nghiệp quá! Bà Huyện để lại mấy đứa con? Có đứa nào nhỏ hay không?
- Nó để lại ba đứa con gái: đứa lớn năm nay hai mươi hai tuổi, đã có chồng rồi, đứa giữa mười tám tuổi, chồng mới đi nói, còn đứa nhỏ mười tuổi.
- Té ra ông Huyện không có con trai?
- Không có.
- Giàu mà không có con trai nghĩ cũng buồn chớ.
- Trời biểu như vậy biết làm sao bây giờ.
- Ông Huyện mỗi năm góp lúa được bao nhiêu?
- Tôi đủ ăn, mỗi năm góp mười mấy ngàn gạ, có nhiều gì đâu.
- Bấy nhiêu đó là nhiều rồi, chớ còn bao nhiêu nữa mới gọi là giàu. Ông Huyện bây giờ có tính chấp nổi hay không?
- Ở nhà tôi mới mất nên tôi chưa tính việc đó. Mà chắc là tôi phải tính, bởi vì gia thế tôi lớn, không có đờn bà coi sóc ở trong thì bất tiện lắm.
- Vậy chớ sao! Người ta nói "tử giả biệt luận" mình thương yêu người chết thì để bụng, chớ chờ mà sống lại được sao. Huống chi là ông Huyện không có con trai, vậy ông Huyện cũng nên kiếm một người còn trẻ tuổi mà chấp nổi, hoặc may sanh được chút trai đặng kế nghiệp về sau chớ!
- Tôi cũng nghĩ như vậy. Bây giờ việc trong nhà tôi giao cho con mười tám tuổi coi sóc. Nay mai đây nó có chồng rồi tôi làm sao? Bởi vậy chắc tôi phải cưới vợ khác, chớ ở góa không được.

Bà Phú mặt mày hớn hờ, liếc ngó Đổ Thị, miệng chúm chím cười. Đổ Thị hội ý nên cũng cười với bà, rồi chen vô mà nói chuyện với Phan Phú Thứ.

Bà Phú nói xa nói gần một hồi rồi bà tỏ thiệt rằng bà có đứa cháu gái kêu bà bằng cô, nếu ông Huyện hàm bằng lòng thì bà sẽ cho coi mặt. Phú Thứ hỏi người ấy là con của ai. Bà Phú chỉ Đổ Thị mà nói nó là con của Đổ Thị, còn em trai bà là Bá Vạn đã chết hơn một năm nay rồi.

Phú Thứ ngồi, mắt ngó đôi giày vàng, miệng chúm chím cười. Bà Phú hiểu ý ông đã chịu rồi, nên nói rằng:

- Nó đương thêu giày trên lầu. Để tôi biểu nó đem ít cặp mặt giày xuống cho ông Huyện coi mà mua, đặng nó xuống cho ông coi cho dễ.

Phú Thứ ngồi cười hoài. Bà Phú biểu Thanh Huệ lên lầu kêu Thanh Kiều đem ít cặp mặt giày xuống cho ông Huyện lựa. Thanh Kiều hững hờ không dè việc chi hết, nên cầm ba cặp mặt giày xuống rồi đi thẳng lại chỗ Phú Thứ ngồi mà đưa cho Phú Thứ.

Phú Thứ thò tay lấy mặt giày mà mắt liếc ngó cô. Thanh Kiều thấy ông tuổi đáng chú bác, không ái ngại chi hết, nên đứng ngay trước mặt mà chờ coi ông **đành**¹⁷ cặp nào. Ông làm bộ què mùa, hỏi cô cặp nào thêu khéo, cặp nào thêu chắc, hỏi giá cả từ cặp, có ý gheo cho cô nói. Ông Huyện hàm hỏi đầu thì Thanh Kiều nói đó, không chút nào bợ ngợ. Bà Phú, Đổ Thị với Thanh Huệ ngồi bên ván, ngoài mặt làm tỉnh mà trong lòng vui thâm, Phú Thứ lấy bạc ra mua luôn hết ba cặp mặt giày. Thanh Kiều bán được thì mừng nên trở lên lầu miệng cười ngón ngoén.

Bà Phú hỏi Phú Thứ coi vừa ý hay không, thì ông cứ cười hoài không chịu nói. Bà Phú mới hỏi:

- Thế khi ông Huyện chê cháu tôi mặt rỗ, phải không?

Phú Thứ lật đật đáp rằng:

- Thừa không, mặt rỗ có hại gì đâu. Song để tôi về tôi tính việc nhà ít bữa rồi tôi sẽ lên trả lời cho bà.

Cách chừng một tuần lễ, Phan Phú Thứ trở lên thăm bà Phú nữa. Đổ Thị niềm nở, tằm trâu cho ông ăn, đốt thuốc cho ông hút, rót nước bưng cho ông uống, không chịu sai đũa nào hết.

Phú Thứ lần nầy mặc áo sa-ten, quần lụa trắng, cũng mang đôi giày vàng hôm trước, song chùi lau láng mượt, không thấy dính một chút bùn. Ông cứ ngó Đổ Thị rồi chúm chím cười hoài. Ban đầu Đổ Thị tưởng ông đã đành con mình nên trong bụng mừng thâm, chừng thấy ông ngó riết thì mắc cỡ nên ngồi không yên.

Đổ Thị vừa bước ra nhà sau, thì bà Phú liền hỏi Phú Thứ rằng:

- Sao? Chuyện ấy hôm nay ông Huyện về tính rồi chưa?

Phú Thứ cười mon rồi đáp rằng:

- Chẳng giấu chi bà, chuyện ấy tôi nghĩ khó quá.

Bà Phú châu mày hỏi rằng:

- Sao vậy?

---

¹⁷ chịu, ưng ý

- Cô em nhỏ tuổi quá, cô nhỏ hơn con gái đầu lòng tôi bốn tuổi. Nếu tôi cưới cô thì sợ con tôi nó buồn, mà tôi chắc thiên hạ họ dị nghị nữa. Tôi đã già rồi mà cưới con gái còn măng thì coi cũng kỳ.
- Ối! Chuyện đó có hại gì đâu! Vậy chớ ông Huyện không nghe người ta nói: "Bảy mươi có của cũng vừa mười lăm" hay sao?
- Thưa bà, tôi sợ họ cười quá... Chớ chi cô kia cố ung tôi thì tôi không dự dự chi hết.
- Cô nào? Con chị nó có chồng rồi, tuy nó giận chồng nó nên vô ở với tôi, song vợ chồng có hôn thú hẳn hoi, chưa để bỏ thì có chồng khác sao được. Như ông có muốn thì phải đợi nó để chồng nó xong rồi cưới mới được.
- Thưa không, tôi không phải nói cô đó, bởi vì cô đó cũng không lớn hơn con tôi.
- Vậy chớ ông Huyện nói ai?
- Thưa tôi nói cô lớn kia.
- Cô lớn nào? Ông muốn con mẹ nó phải không?
- Phú Thứ gác đầu lia lịa. Bà Phú tức cười, song ráng làm tỉnh mà nói rằng:
- Con em tôi thì khó một chút, bởi vì từ ngày chồng nó chết đến nay nó không có tính lấy chồng khác. Tuy vậy mà nếu ông Huyện muốn thì để tôi nói giùm thử coi, rồi bữa nào ông Huyện lên chơi tôi sẽ trả lời cho.

Phú Thứ về rồi, bà Phú cứ nằm cười hoài. Đổ Thị hỏi bà vậy chớ Phú Thứ tính lẽ nào. Bà Phú đáp rằng:

- Ông Huyện ông nói con Thanh Kiều còn nhỏ lắm, nếu cưới nó sợ họ cười, mà ông trở lại muốn mấy, nên cậy tao nói giùm, vậy chớ mấy ưng ông hay không?

Đổ Thị tuy tuổi đã gần bốn mươi lăm mà nhan sắc còn đẹp lắm. Bà nghe nói Phú Thứ muốn bà thì bà chung hứng, trong lòng tuy vui, song ngoài mặt làm buồn mà nói rằng:

- Bẩm chị, ba bảy trẻ mất, em lo gả con Thanh Kiều chưa được em buồn rầu áy ruột, em nỡ nào đi lấy chồng mà bỏ con cho đành. Đã vậy chồng chết chưa mãn tang, có lẽ nào em đi lấy chồng gấp như vậy.

Bà Phú làm mặt buồn, ngồi suy nghĩ một hồi rồi nói rằng:

- Con của mây đứa nhỏ chưa gả được, còn đứa lớn có chồng rồi mà cũng như không, nay mây bỏ nó mà đi lấy chồng, thì thiệt cũng khó coi một chút. Nhưng mà tao nghĩ chỗ này xứng đáng lắm, nếu mây ái ngại không ưng, để họ đi cưới vợ khác thì uổng. Ông Phú Thứ bây giờ đã làm tới chức Huyện hàm, hễ mây về đó thì họ kêu mây là bà huyện. Đã vậy mà ông lại giàu lớn, ông nói giấu chớ họ nói với tao mỗi năm ông góp hai mươi ngàn giạ lúa. Ông có ba đứa con gái, con lớn có chồng rồi, con giữa nay mai gì đây họ cũng cưới nữa, còn con út mới tám chín tuổi mà biết việc gì. Nếu mây khôn khéo hễ mây về nhà đó thì chắc quyền hành mây cầm hết. Mà nếu trời nhều phước cho mây đẻ được một đứa con trai cho ông, thì thôi nói gì, sự nghiệp của ông chắc là về mẹ con mây ăn hết.

Đổ Thị nghe phân mấy lời phải trái, tuy ngồi lặng thinh không nhích mép, song trong trí lo tính lằng xằng. Bà Phú không thêm ngó, thò tay kéo gối mà nằm rồi tiếp rằng:

- Chồng mây chết thì sự nghiệp đã hết theo tay. Mấy tháng trước tao tính gầy dựng sự nghiệp cho mây lại, là tưởng chắc gả con Thanh Kiều được cho con

nhà giàu, chẳng dè rủi nó đau, bây giờ mặt nó như cái rổ mà gả cho ai. Hôm trước tao tính gả nó cho ông Huyện hàm, nay tao nghĩ lại thiệt là bậy lắm. Về nhà đó thì phải đưa khôn lanh mới chiên xào sang sót của người ta được. Con Thanh Kiều nó ngu quá, dẫu ông Huyện có chịu cưới đi nữa, chắc mây cũng không được nhờ bao nhiêu. Tao coi mây thạo việc đòi chút đỉnh, nếu mây ưng ông thì thân mây sẽ sung sướng, mà có lẽ sắp con của mây cũng nhờ nhiều được. Vậy mây phải tính lại coi, chớ bỏ qua cái dịp tốt này nghĩ thiệt uổng. Ở đòi không có hơi nào mà sợ miệng thiên hạ; họ nói thế nào mặc kệ họ, miễn mình có tiền nhiều, bận áo tốt, đi xe hơi lớn, đeo hột xoàn nhiều, thì thiên hạ họ bầm dạ kiêng nể.

Đỗ Thị tuy cầm dao cắt móng cẳng, song trí suy tới tính lui hoài. Cách một giây lâu mới nói rằng:

- Chị nói nghe đã cùng lý rồi, em kính phục lời chị dạy bảo lắm. Nhưng mà, em còn ngại một chút là chưa mãn tang chồng lại chưa gả con Thanh Kiều được đó mà thôi. Vậy chị nói vậy thì em hay vậy, để em bàn tính lại với hai đứa nhỏ thử coi.

Bà Phủ đáp rằng:

- Ồi, hễ mình tính cái nào có lợi thì mình làm, chớ thứ con nít mà biết phải quấy gì, nên tính với nó.

Đêm ấy, bà Phủ ngủ rồi, Đỗ Thị lên lầu thấy hai con còn may, bèn đem việc Huyện hàm Phú Thứ muốn cưới mình mà thuật lại cho hai con nghe. Lại khoe Phú Thứ giàu lớn mà không có con trai, hễ mình về nhà đó chắc là dễ dứt nhét mà nuôi con được. Đỗ Thị cũng dùng mấy lời bà Phủ nói với mình hồi trưa mà nói lại với hai con, rồi hỏi ý hai con nghĩ coi mình có nên lấy chồng như vậy hay không.

Thanh Huê nghe nói thì hớn hở vui mừng, không thèm kể danh dự lễ nghĩa chi hết, cứ đóc mẹ ưng Huyện hàm Phú Thứ đặng mẹ làm bà Huyện, còn mình thì có tiền bạc mà ăn xài.

Còn Thanh Kiều lặng thinh ngồi may, sắc mặt buồn hiu mà cặp mắt lại ướt rớt. Đỗ Thị thấy vậy bèn hỏi rằng:

- Thanh Kiều, má nói như vậy con nghĩ thế nào? Sao con không trả lời mà bộ con buồn dữ vậy?

Thanh Kiều lấy khăn lau nước mắt và bệu bạo nói rằng:

- Con nhớ ba con, con tủi trong lòng, con làm sao mà vui cho đặng. Má muốn thế nào tự ý má, chớ con biết sao mà dám nói.

Đỗ Thị không biết mắc cỡ mà lại giận nên nói rằng:

- Tao lo là lo cho bây khỏi chết đói, chớ phận tao thì tao có cần gì đâu, sao mây lại nói xóc tao. Tưởng mây nói làm sao kia, chớ mây nói như vậy thì tao lấy chồng coi mây làm sao tao cho biết.

Đỗ Thị nói dứt lời, liền ngoe ngoáy bỏ đi xuống lầu mà ngủ. Sáng bữa sau, Đỗ Thị thuật lại lời của Thanh Kiều cho bà Phủ nghe rồi nói rằng:

- Ông Huyện hàm có lên em xin chị nói giùm rằng em ưng ông, song buộc ông phải làm hôn thú hẳn hoi, chớ làm âm thầm coi cũng kỳ.
- Bà Phủ gật đầu đáp rằng:

- Vậy chớ sao? Phải làm đám cưới cho rõ ràng chớ khi không mà dắt mây về nhà, thì ai kêu mây bằng bà Huyện, rồi mây có quyền hành gì. Mây đừng lo, để đó tao liệu cho, tao không dại đâu mà sợ.

Từ ấy, Đỗ Thị gỡ đầu, chải tóc láng nhuốt, tối ngày cứ mặc quần lụa trắng, lại thêm mặt dôi phấn, rửa móng tay, thấy Thanh Huệ thì dịu ngọt vui cười, còn nói với Thanh Kiều thì câu mâu quạu quạu.

Chưa đầy năm ngày thì thấy Phú Thứ tới nhà bà Phủ nữa. Đỗ Thị chào mừng niềm nở, lo trâu nước xong rồi, liền đi xuống nhà sau, có ý để cho bà Phủ thông thả mà nói chuyện. Bà Phủ mới nói Đỗ Thị đã ưng rồi thì thấy Phú Thứ mừng rỡ vô cùng. Bà Phủ buộc phải làm đám cưới cho rõ ràng thì Phú Thứ nói rằng:

- Tôi làm tới chức ông Huyện, lẽ nào tôi làm âm thầm cho được. Nếu tôi làm lồi thối thiên hạ họ cũng khi dễ tôi chớ. Xin bà đừng lo, song bà làm ơn nói giùm lại với cô rằng không còn mấy ngày nữa tôi sẽ gả con gái giữa tôi lấy chồng, vậy để đám cưới nó xong rồi tôi sẽ lo đám cưới tôi.

Bà Phủ với ông Huyện đều hiệp ý nhau nên nói chuyện vui vẻ lắm. Chuyện hôn nhơn nói rồi, bà Phủ mới hỏi sao Phú Thứ không mua một cái xe hơi để đi chơi với người ta. Phú Thứ suy nghĩ một hồi rồi nói rằng:

- Không phải tôi sấm xe hơi không nổi; xưa nay tôi không chịu sấm là vì tôi nghĩ không đi đâu cho lắm, nên sấm không ích gì.
- Mình làm tới chức ông Huyện mà lại nhà giàu có lớn, không chịu sấm xe, để đi xe đồ họ khi chớ. Ông mua một cái xe nhỏ nhỏ chừng bốn chỗ ngồi để đi chơi với người ta. Nếu ông cưới con em tôi, nó phải lên xuống mà thăm tôi thường thường, lẽ nào ông biểu nó đi xe đồ ngồi chung chạ với quân tầm bậy hoài hay sao?
- Dạ, thưa để thùng thẳng rồi tôi sẽ tính. Xe hơi thiếu gì, muốn mua chừng nào cũng có, lật đặt gì.

Đỗ Thị núp trong phòng, nghe nói chuyện mình xong rồi, mới chường mặt ra, ngồi ăn trâu đằm đạo tự nhiên. Phú Thứ cứ liếc ngó Đỗ Thị, khí sắc hân hoan, miệng chum chim cười hoài.

Phú Thứ về rồi, cách chừng một tháng thấy ngồi một cái xe hơi mới mua đến thăm bà Phủ với Đỗ Thị, trước đem xe lên cho bà Phủ coi, sau mời bà Phủ, Đỗ Thị và hai cô nhỏ bữa sau xuống nhà ông mà chơi một lần cho biết nhà. Bà Phủ ra coi xe thì khen ông mua xe tốt, rồi hứa sáng bữa sau sẽ đi với em và cháu xuống nhà ông chơi. Phú Thứ mừng rỡ liền hứa mai sẽ lên rước, rồi từ giã lên xe mà về.

Chiều bữa ấy, lối bốn giờ rưỡi, trời trong gió mát, bà Phủ biểu sớp-phơ đem xe hơi ra, rồi rủ Đỗ Thị đi với bà một vòng ra Sài Gòn mà hóng gió. Hai bà lên xe rồi, sớp-phơ quay máy tính chạy xuống trước nhà thương, rồi do đường đất đỏ mà ra Sài Gòn. Lúc quanh tại góc nhà thương, xảy gặp một cái xe bò chở gạo đi núc ních, choán hơn phân nửa lộ. Sớp-phơ lách mà đi, chạy phớt ngang cái xe bò, bà Phủ sợ đụng nên la lối om sòm rồi mắng rằng:

- Quân mây là quân chớ, mây muốn đi như vậy đặng đặng hư xe tao chơi phải hôn? Nè, hể mây làm hư xe tao thì mây phải cạo đầu thẳng cha mây đặng bán mà thường cho tao ăn, nói cho mà biết.

Sớp-phơ cứ lạng thình không dám hó hé.

Chạy ra đồng trống, sớp-phơ thấy đường thẳng bằng mà lại vắng vẻ, nên đạp xăng cho xe chạy mau. Bà Phủ la nữa, rồi mắng chửi hăm he, nói rằng nếu còn chạy mau nữa thì bà đuổi không cho ở. Ra tới ngã tư đường Thuận Kiều, lúc quanh lại gặp một cái xe hơi lớn; hai cái tránh nhau cách xa hơn năm tấc, nhưng vì bà Phủ mắc nói chuyện, thỉnh thoảng lúc quanh bà thấy có xe khác thì bà giật mình nên bà la om, rồi bà lấy ống thau bà đập trên đầu sớp-phơ, nhổ trầu đỏ tười từ trên nón xuống tới lưng sớp-phơ đỏ lôm. Bà lại chửi rửa vang rân, những người đi đường không hiểu có việc gì, nên ai cũng đứng mà ngó. Sớp-phơ đã hổ mà lại phiền, nhưng vì xét phận mình nghèo, ở ăn đồng tiền mướn, nên nhẫn nhịn không dám nói chi hết.

Xe ra tới chợ Bến Thành, bà Phủ biểu đậu ngay trước nhà hàng Thành Biện cho bà mua đồ. Bà Phủ với Đỗ Thị vô nhà hàng rồi, sớp-phơ mới lột nón cởi áo ra tính lấy giẻ mà lau cổ trầu. Nó thấy cái áo **bành tô**¹⁸ trắng của nó trên lưng dính hai ba khoảng, mà khoảng nào khoảng nấy lớn hơn bàn tay, thì nó phiền vô cùng. Lúc ấy lại có hai cái xe hơi khác đậu gần đó, hai tên sớp-phơ khác thấy áo nó dơ lại hỏi thăm, rồi nhạo báng, làm cho nó hổ người với chúng bạn, nên nó càng giận hơn nữa.

Bà Phủ mua đồ rồi lên xe mà về. Khi xe tới nhà, bà leo xuống rồi lại điếm mặt sớp-phơ mà nói rằng:

- Tao nhứt định đuổi mây, không cho mây ở nữa. Quân mây là quân trâu sanh, chó đẻ, để mây ở có ngày mây đụng bể xe của tao. Bữa nay là ngày hai mươi bảy tây rồi, vậy một tây mây phải thôi, tao không cho ở nữa đâu.

Tên sớp-phơ không dám ngó bà, và leo xuống và nói rằng:

- Bẩm bà, tôi ở coi xe hơn một năm rồi, tôi cầm máy mà chạy có đụng lần nào đâu.

Bà Phủ nạt rằng:

- Đồ chó! Mây còn trả lời với tao nữa à! Mây muốn tao đuổi liền bây giờ hay sao mà nói đi nói lại? Tao đã nhứt định đuổi rồi, bây giờ ông nội mây nói tao cũng không nghe, chẳng luận là mây.

Bà Phủ nói rồi ngoe ngoáy bỏ đi vô nhà. Tên sớp-phơ đem xe vô mà mặt coi bùng thụng.

Sáng bữa sau, lối tám giờ, bà Phủ thức dậy ăn lót lòng rồi, bèn biểu Đỗ Thị sửa soạn cho sẵn裳裳 ông Huyện hàm Phú Thứ lên tới thì đi liền khởi nắng. Đỗ Thị đổi phần, gỡ đầu, mặc áo màu trứng gà, thay quần lụa trắng mới, tuy đeo có một đôi bông hột xoàn với một sợi dây chuyền nhỏ, song dung nhan xinh đẹp đến nỗi người không biết tuổi, chắc phải tưởng bà tuổi chưa đến bốn mươi. Đỗ Thị biểu Thanh Huê sửa soạn đi theo chơi, còn Thanh Kiều lo chải giầy, sửa tóc cho bà mà bà không thèm nói tới.

Ba người trong nhà thay áo đổi quần vừa xong thì ông Huyện hàm lên cũng vừa tới. Cái xe hơi mới mua của ông rộng lớn tới bảy chỗ ngồi, nên ông mời hết ba người lên đi chung một xe với ông, rồi chiều ông sẽ đưa về. Bà Phủ nói rằng thuở nay bà đi đâu cũng đi xe nhà, chớ không muốn đi xe khác, nên biểu sớp-phơ đem xe ra cho bà đi.

---

¹⁸ (paletot), áo ngắn như áo veste ngày nay

Đỗ Thị không lẽ bỏ bà Phủ mà ngồi chung một xe với ông Huyện hàm, nên leo lên xe bà Phủ. Ông Huyện hàm thấy Đỗ Thị sửa soạn nhan sắc coi càng đẹp hơn ngày thường bội phần thì ông khoan khoái trong lòng, muốn đi chung một xe đặng nói chuyện chơi nên xin cô Thanh Huê lên đi xe của ông, còn ông thì leo lên ngồi dựa bên sớp-phơ xe của bà Phủ đặng dắt đường và gần Đỗ Thị mà nói chuyện cho dễ.

Xe bà Phủ đi trước, xe nhỏ mà chở ba người, còn xe của ông Huyện hàm đi sau, xe lớn mà có một mình Thanh Huê ngồi mà thôi. Thanh Kiều đứng trước cửa đợi xe chạy hết rồi cô trở vô, sắc mặt buồn nguyền.

Xe bà Phủ qua đò Xóm Cũi trước nên chạy trước. Xe Thanh Huê qua đò sau nên lục đục theo sau. Tên sớp-phơ của bà Phủ hôm qua bị đánh óng nhỏ trên đầu rồi lại bị mắng chửi và hăm đuổi thì trong lòng oán hận, bởi vậy khi xe qua khỏi đò rồi nó nghĩ thầm trong trí rằng mình coi máy xe hơn một năm, mình giữ gìn tử tế luôn luôn mà bị chửi bới hoài, nay còn có vài ngày nữa thì mình phải ra khỏi nhà bà, vậy mình đạp cho hết xăng đặng chạy mau một lần chơi, kéo bấy nay mình chạy chậm bị chúng bạn chê cười; bà có chửi thì chửi, bê nào mình cũng bị đuổi, chẳng cần phải sợ nữa.

Hai bên đường mấy đám ruộng cấy lúa sớm thì lúa đã chín, nên nắng **giòi**¹⁹ đỏ vàng, còn mấy đám ruộng cấy lúa mùa thì lúa đã trở nên coi chỗ xanh chỗ trắng. Đỗ Thị với bà Phủ ngó lúa bộ coi đặc ý vô cùng, còn ông Huyện hàm Phú Thứ ngồi trước mà hay ngoái đầu day lại phía sau miệng thì nói coi chừng xe của mình coi có chạy theo kịp hay không, mà mắt thì cứ liếc ngó Đỗ Thị.

Tên sớp-phơ thấy đường ngay mới tính chạy mau chơi, nên nó đạp cho xuống xăng nhiều rồi xe bắt đầu chạy mạnh. Bà Phủ thấy xe chạy mau quá thì kêu mà chửi rằng:

- Sớp-phơ, mày chạy đi bắt ông bắt cha mày hay là đi đâu mà chạy mau dữ vậy.

Sớp-phơ đã giận sẵn rồi, nghe chửi càng giận hơn nữa, nên không thèm trả lời, cứ đạp xăng xuống riết cho xe chạy hết máy.

Xe chạy gió đàn vùn vụt, bà Phủ mắng chửi vang rân, càng chửi xe càng chạy mau, chạy đến nỗi khăn của bà Phủ bay xuống ruộng, bà la om mà sớp-phơ cũng không ngừng. Đỗ Thị kinh hãi nên cũng tiếp mà la với bà Phủ; phần hai bà ngồi sau thì la, phần sớp-phơ cầm máy thì cho chạy, kẻ la người chạy không ai nghe ai, làm cho người đi đường thấy xe chạy như giông, bụi cát hốt theo lấp đầu, ai cũng lấy làm lạ, nên leo lên lề đường đứng mà tránh.

Bà Phủ với Đỗ Thị la quá, mà tên sớp-phơ không chịu chạy chậm, ông Huyện hàm thấy vậy cũng kinh tâm; ông tưởng sớp-phơ điên rồi nên ông nắm cánh tay nó mà kêu biểu đừng chạy mau nữa. Sớp-phơ cứ cầm máy chạy hoài, bà Phủ và Đỗ Thị sợ chết nên la khóc nghe rất thảm thiết. Ông Huyện hàm bối rối trong lòng, khiến sớp-phơ không nổi, ông muốn giựt tay bánh mà cầm đặng cho xe ngừng, song ông mới sấm xe có mấy ngày, không thạo máy xe hơi, ông không biết làm sao, phần thì nghe la khóc, phần thì cũng sợ chết, cùng thế ông mới nắm riết cánh tay sớp-phơ mà kéo, tưởng làm như vậy cho xe ngừng.

---

¹⁹ rọi, chiếu

Ông Huyện hàm đương kéo tay sớp-phơ nhúng nhằng, bỗng nghe hai tiếng "bốp, bốp" hai bánh xe nổ luôn một lượt, tên sớp-phơ vùng la lớn "buông tay tôi", muốn đạp thắng cho xe ngừng mà đạp không kịp, cái xe đã xán vô *cây keo*²⁰ dựa lề đường một cái rầm, nghe tiếng la "chết rồi, trời ơi" rồi cái xe lật úp dưới đám ruộng lúa sớm mới gặt bữa trước.

Lúc ấy có một cái xe ngựa vừa chạy tới, tên đánh xe kinh hãi, ngừng xe, rồi hai người đàn ông đi xe với nó mới nhảy xuống chạy riết lại, thì thấy ông Huyện hàm ngồi dựa bó lúa ôm chun mà la. Đỗ Thị nằm vắt ngang trên bờ ruộng, máu chảy mặt mũi đỏ lôm, còn bà Phủ với sớp-phơ thì bị đè nằm rên nhỏ không la được.

Ba người muốn ráng sức đỡ cái xe đang kéo bà Phủ với sớp-phơ ra, mà đỡ không nổi, nên lính quynh không biết liệu thế nào mà cứu cho được. Người thì chạy lên đường coi có ai đi ngang kêu họ phụ lực, kẻ thì đi kiểm cây tính xeo cái xe cho hỏng mặt đất đang có đem hai người bị kẹt ấy ra, mà đường vắng không thấy ai đi, đồng trống không có nhà nào hết.

Cách chừng nửa giờ đồng hồ, bỗng thấy có một cái xe hơi ở phía Chợ Lớn chạy xuống. Ba người ấy đồng chạy lên lộ tính đón mà kêu cứu giùm. Xe ấy là xe của Thanh Huê. Sớp-phơ dòm thấy có xe hơi lật phía trước thì thất kinh, nên đạp thắng ngừng lại. Thanh Huê dòm thấy mẹ mình nằm vắt ngang trên bờ, máu chảy quần áo đỏ lôm thì mặt cô tái xanh, la khóc om sòm và lật đật nhảy xuống.

Tên sớp-phơ mới phụ với ba người kia mà đỡ cái xe lật rồi đem tên sớp-phơ nọ với bà Phủ ra. Tên sớp-phơ nọ bị bể ngực, đứt họng, máu chảy linh láng nên đã chết ngắc rồi, còn bà Phủ thì máu chảy từ trên đầu xuống tới dưới bắp vế, mình mẩy dẹt oạt song hơi còn thở hơi hóp. Mấy người coi lại thì Đỗ Thị mặt bị kiếng xe hơi cắt ba bốn đường sâu hóm nên máu chảy nhiều, chớ không có bệnh chỗ nào khác, còn ông Huyện hàm thì bị gãy chơn trái và trầy trên trán hai đường. Hai người mới phụ mà khiêng hết để nằm trên xe hơi của ông Huyện hàm rồi sớp-phơ quày lại chở lên nhà thương Chợ Lớn. Thanh Huê cứ lấy khăn đậy mặt mà khóc, trong lòng chết điếng, không lo tính việc chi được hết.

---

²⁰ *cây họ đậu, thường trồng làm hàng rào*

Phân Bày

Thanh Kiều ngồi trên lầu mà thêu khăn, cô nhớ phận cha bất hạnh cô thương, cô nhớ thân anh ở xa cô buồn; rồi cô nghĩ bà Phú khắc bạc. Đỗ Thị tính lấy chồng, Thanh Huê toan bội nghĩa, ba người ấy hễ mở miệng thì nói tiền bạc, ai có tiền thì phải, ai không tiền thì quấy, việc gì có lợi dầu chịu tiếng xấu cũng làm, việc nào thất lợi dầu hiệp nghĩa trọn tình cũng không cần cố, bởi vậy lòng cô lạnh ngắt, trí cô ngán ngẩm, ngồi thêu khăn mà giọt lụy chứa chan, rút một sợi chỉ thì nước mắt sa một nhều.

Thình lình cô nghe tiếng xe hơi ngừng ngoài cửa, rồi lại nghe tiếng Thanh Huê kêu tên cô. Cô lật đật đi lại mở cửa sổ mà dòm, thì thấy xe hơi của Phú Thứ đậu ngoài đường, có dạng người nằm trong xe, còn Thanh Huê thì chạy riết vào nhà la khóc nghe góm ghiếc.

Thanh Kiều kinh hãi, buơn bả chạy xuống thang lầu, gặp Thanh Huê chạy lên, hai chị em ôm nhau, em thì run rẩy không biết việc gì, chị thì khóc kêu "em ôi, cô chết rồi, mẹ bị bệnh nặng". Thanh Kiều dắt Thanh Huê đi lại ván mà ngồi rồi Thanh Huê mới thuật việc xe bà Phú chạy trước va vô cây nên lật úp dưới ruộng, xe Thanh Huê chạy tới chở hết đem về nhà thương, tên sớp-phơ đã chết trước rồi, bà Phú vô tới cửa nhà thương thì bà cũng tắt hơi, còn Đỗ Thị thì bị kiếng cắt nát mặt, Phú Thứ bị gãy hết một chun, thì quan thầy thuốc lo băng bó và để nằm trong nhà thương, bây giờ Thanh Huê chở bà Phú với sớp-phơ đem về nhà đặng lo bề chôn cất.

Thanh Kiều nghe rõ đầu đuôi thì than khóc vang rân. Chú làm vườn với chị nấu ăn nghe than khóc cũng chạy ra hỏi thăm, rồi xúm nhau bồng bà Phú đem vô nhà để nằm trên giường sắt của bà và cũng khiêng tên sớp-phơ đem vô để nằm dưới nhà xe. Thanh Kiều tuy lo sợ, song trong bụng tỉnh táo, cô biểu xe hơi của ông Huyện hàm chạy về Cần Giuộc báo tin cho bà con ông hay, còn cô kêu xe kéo chạy vô nhà thương thăm mẹ một chút, rồi đi thẳng ra Sài Gòn kêu anh rể là Như Bình vô giùm giúp lo tống táng bà Phú.

Đương lúc lo sợ buồn rầu bối rối, Thanh Huê thấy mặt chồng, chẳng khác nào lúa hạn gặp mưa rào, vì có chồng mới có người lo tống táng bà Phú và chôn cất sớp-phơ cho cô, chớ một mình cô thì cô lính quỳnh chắc không thể nào cô lo cho được, bởi vậy cô đã không hờn giận mà lại có sắc vui mừng. Cô lấy xâu chìa khóa của bà Phú mà mở tủ lấy bạc đưa cho chồng đặng mua hòm tẩm liệm và lo đám ma.

Cuộc tống táng thì Thanh Kiều để cho vợ chồng Như Bình ở nhà lo, còn cô thì vô nhà thương ở mà nuôi mẹ. Tối bữa ấy, Đỗ Thị biểu Thanh Kiều rằng:

- Sáng mai con về nhà kiểm coi xâu chìa khóa của cô con để đâu con lấy đem vô đây đưa cho má.
- Chìa khóa chị Hai lấy rồi.
- Nó lấy hồi nào?
- Hồi khiêng cô vô nhà rồi chị Hai chỉ mò trong túi cô chỉ lấy chỉ cất.
- Con đó táng tâm phào lăm, đố khỏi nó làm lộn xộn chúng ăn hết.

Chùng chôn cất bà Phủ với tên sớp-phơ xong rồi, Như Bình với Thanh Huê dắt nhau vô nhà thương mà thăm Đỗ Thị. Đỗ Thị thấy mặt Thanh Huê liền biểu đưa xâu chìa khóa cho bà, chớ không hỏi thăm cuộc đám ma. Thanh Huê cười mà nói rằng:

- Má kỳ quá! Má cứ lo dưỡng bệnh cho mau mạnh đi mà, để con cất chìa khóa đây, chừng má về con sẽ đưa cho, chớ bây giờ má lấy làm chi. Đám ma về tiền hòm rương tẩn liệm, về tiền hộ đạo nhà vàng, tốn hao hết thảy là bốn trăm rưỡi.

Đỗ Thị nằm lặng thinh một hồi, chừng thấy Như Bình với Thanh Kiều bước ra ngoài, bà mới hỏi nhỏ Thanh Huê rằng:

- Con có coi trong tủ sắt coi cô con để bạc được bao nhiêu hay không?

Thanh Huê cười và đáp rằng:

- Nhiều lắm, nhiều lắm! Mà con chưa có rảnh mà đếm được.

Đỗ Thị nói nghiêm chỉnh rằng:

- Cô con mất rồi, bây giờ gia tài về mấy mẹ con mình hưởng. Vậy con phải giữ gìn tiền bạc cho cẩn thận, nghe con. Con Thanh Kiều khờ dại lắm, con đừng có nói việc chi cho nó biết. Còn thằng chồng con thì con cũng chẳng nên tin bụng nó lắm...

Như Bình ở ngoài bước vô, Đỗ Thị không nói chuyện nữa.

Thanh Huê bước lên phòng đờn ông đặng kiểm thăm ông Huyện hàm Phú Thứ. Như Bình mới hỏi Đỗ Thị:

- Vậy chớ bây giờ trong mình má có đau chỗ nào khác nữa hay không?

Đỗ Thị đáp rằng:

- Bên hông tay mặt tao có hơi lói lói một chút, mà đau chỗ đó tao không lo; tao buồn có cái mặt của tao bị kiếng cắt nát hết, chừng lành đây chắc có theo coi kỳ lắm.

Như Bình nghe nói thì tức cười, song nghĩ mình nhờ có dịp này mới hòa thuận lại được, không muốn làm cho mẹ vợ hờn nên đáp rằng:

- Miễn là má mạnh được thì thôi, dù có theo cũng không có can hệ chi lắm mà lo sợ.

Đỗ Thị lặng thinh suy nghĩ một hồi rồi nói rằng:

- Mày nói nghe cũng phải, bây giờ tao thiếu gì tiền bạc, tao có cần gì phải lấy chồng nữa đâu mà sợ mặt có theo.

Thanh Huê đi thăm ông Huyện hàm rồi trở xuống gặp Thanh Kiều ở ngoài mới dắt nhau bước vô. Thanh Huê nói rằng:

- Tội nghiệp ông Huyện hàm quá, mà à, ông gãy chơn thiệt. Quan thầy thuốc nói chừng ông mạnh chắc ông phải đi cà nhắc.

- Đỗ Thị đáp rằng:

- Hứ, ông lợi giò đáng đời ông. Tại ông chớ tại ai đó mà ông trách. Ông đi cà nhắc mà hại gì, chớ người ta nát hết cái mặt của người ta đây sao!

Vợ chồng Thanh Huê dắt nhau đi về, để Thanh Kiều ở trong nhà thương mà nuôi Đỗ Thị, rồi ban đêm lại sai chị Thìn nấu ăn vô ngủ thêm nữa.

Thanh Huê nhờ cô chết, được hưởng gia tài, nên hễ nói ra thì có hơi khinh khi chồng như cũ, mà Như Bình không dám làm cứng nữa nên dần lòng nhịn nhục, vợ muốn thế nào cũng xuôi theo thế ấy cho êm. Tuy anh ta cũng còn để căn nhà ở Đất

Hộ, song ban ngày đi làm việc, còn ban đêm thì về Chợ Lớn mà ở với Thanh Huê, có ý trông mẹ vợ lành bệnh rồi sẽ nói mà rước vợ đem về.

Đỗ Thị nằm nhà thương hơn một tháng vết tích đều lành hết, song mặt có ba cái sẹo lớn bằng ngón tay út và dài bằng hai ngón tay. Ông Huyện hàm cũng lành rồi, nên ông đi nhúc nhắc xuống phòng Đỗ Thị mà thăm. Ông đi không vững nên bước vô ông có sắc hổ thẹn; mà Đỗ Thị vì mặt có sẹo cũng hổ ngueri, nên bà chào ông Huyện hàm rồi bà day mặt chỗ khác không dám ngó ông cho chán chường. Thanh Kiều kéo ghế mời ông ngồi rồi bước trái ra ngoài. Hai người bọ ngợ không biết nói chuyện chi. Đỗ Thị mời ông Huyện hàm uống nước rồi nói rằng:

- Tại ông sanh sự nên chị Phủ tôi mới chết và tôi tưởng tôi cũng không còn. Tôi nghĩ tôi phiền ông quá, thôi ông đừng có tính cưới tôi nữa. May là mới đi thăm ông chơi, mà còn gần chết thay, nếu ông cưới tôi đi về nhà ông chắc là không còn mạng.

Ông Huyện hàm cười mà đáp rằng:

- Lòi cô mới nói đó tôi nghĩ phải lắm. Cái duyên của tôi với cô coi xui xẻo quá. Chắc là ý ông trời không muốn cho tôi với cô gần nhau nên mới khiến như vậy. Thôi, cô đừng phiền tôi, và xin cô cũng đừng tỏ việc riêng của tôi với cô đó cho ai biết nghe. Thiệt, hể tôi nhớ tới sự xe hơi lật hôm trước đó tôi hết hồn. Tôi về đây tôi coi có ai mua tôi bán phức cái xe của tôi cho rảnh, tôi không dám đi xe hơi nữa đâu.

Đỗ Thị tuy không muốn kết duyên với ông Huyện hàm nữa, song nghe ông nói sợ xui không dám cưới thì trong bụng lại hờn nên ngồi lặng thinh, sắc mặt đầm đầm. Phú Thứ không biết nói chuyện gì nữa nên đứng dậy từ mà về.

Đỗ Thị lành mạnh rồi về nhà thì Thanh Huê giao chìa khóa lại, song cô đã lén mở tủ sắt mà lấy giấu riêng được một ngàn rưỡi đồng bạc.

Như Bình xin đem vợ mình về nhà mà ở. Đỗ Thị nói rằng:

- Không, tao không bằng lòng cho con tao về ở với mày nữa, bởi vì con tao yếu đuối mày đem nó về ở nhà mày rồi mày đánh đập nó, tao không chịu. Như mày có thương nó, thì trả phở, dọn đồ vô đây mà ở, chẳng thà ở chung có mặt tao mày hết ăn hiếp nó được.

Chẳng hiểu Như Bình vì thương vợ hay là thương tiền, mà tánh vợ hờn hào khinh thị không biết hờn, lời mẹ vu oan cay đắng không biết tức, đã không đối đáp một lời, mà lại riu riu trả phở dọn đồ vô Chợ Lớn mà ở với Đỗ Thị.

Còn phận Bá Kỳ học ngoài Hà Nội, khi bà Phủ chết, Đỗ Thị bị nằm nhà thương thì Như Bình có đánh dây thép cho anh ta hay, rồi sau lại có viết một bức thư kể rõ sự rủi ro và có nói luôn rằng bà Phủ chết rồi, bây giờ gia tài về mấy chị em chung hưởng. Bá Kỳ được dây thép, có trả lời dây thép mà tỏ ý buồn rầu; chừng được thư cũng có viết thư mà hồi âm, căn dặn đôi ba lần bệnh mẹ thế nào phải viết thư thường thường mà cho anh ta biết, thư nói dài lắm song chẳng hề nói tới gia tài.

Chừng Đỗ Thị ra nhà thương rồi, bà bốn thân viết một bức thư báo tin cho Bá Kỳ mừng, lại có đính theo một cái măng-đa một trăm đồng bạc. Bá Kỳ hồi âm mừng mẹ thoát nạn, song gửi trả cái măng-đa lại, nói rằng mình học ăn ở trong trường, nhà nước lại có cấp mỗi tháng ít đồng bạc đủ dùng, nên khỏi dùng tiền nhà. Sau rốt anh

ta lại xin phép mẹ chùng tới bãi trường cho ở luôn ngoài Bắc Kỳ mà học, đăng năm sau thi cho đậu, chớ về ra mất hết ngày giờ, sợ học không kịp anh em.

Bá Kỳ mỗi kỳ tàu đều có viết thư thăm mẹ và chị em không sót một kỳ nào, song chẳng hề xin tiền bạc chi hết, mà mấy lần Đỗ Thị gọi bạc cho thì anh ta không chịu lãnh lần nào. Có bữa Đỗ Thị nói chuyện với hai đứa con gái thì bà tỏ rằng bà không hiểu vì có lẽ nào Bá Kỳ không chịu nhận tiền của bà cho. Thanh Kiều ngời lạng thình không trả lời. Thanh Huệ nói rằng:

- Con hiểu rồi, chắc nó có con mèo nào giàu đó, gọi tiền nuôi nó, nên nó làm phách như vậy chớ gì!

Đỗ Thị gật đầu và cười, bộ bà đắc ý lắm.

Bá Kỳ học đủ ba năm, thi đậu cao, nên quan trên cấp bằng cho làm chức **Com-mi** thuộc ngạch Nam Kỳ và bổ đi tòng sự tại Soái phủ. Trước khi xuống tàu mà về Sài Gòn, thì Bá Kỳ đánh dây thép cho thầy giáo Hiếu Liêm hay và xin đón tàu mà rước. Anh ta cũng có đánh dây thép cho mẹ hay mình thi đậu chức Com-mi, song không cho biết ngày về; bởi vậy khi tàu tới thì có một mình Hiếu Liêm xuống bến tàu đón rước mà thôi, chớ không có mẹ mà cũng không có chị em.

Bá Kỳ bước lên cầu tàu, thấy Hiếu Liêm thì mừng quỳnh, lật đật chạy lại ôm Hiếu Liêm và ứa nước mắt mà nói rằng:

- Tôi học được công thành danh toại đây là nhờ anh giúp đỡ tiền bạc, bởi vậy nên tôi muốn gặp anh trước hết. Bác ở nhà mạnh giỏi thế nào? Tôi làm việc ở Sài Gòn đây, chắc tôi xin ở đậu với anh.

Hai người mừng rỡ rồi dắt nhau về nhà Hiếu Liêm. Cao Thị chào mừng rồi lo dọn cơm. Bá Kỳ ngó trước xem sau rồi hỏi Hiếu Liêm rằng:

- Tôi ở ngoài Hà Nội đã hai năm rồi mới về đây. Vậy mà anh đã có kết tóc se to chỗ nào chưa?

Hiếu Liêm day mặt chỗ khác mà đáp rằng:

- Nếu tôi cưới vợ thì tôi đã cho anh hay, chớ lẽ nào tôi giấu anh. Anh hỏi kỳ quá.

Bá Kỳ tính để hành lý lại đó rồi vô Chợ Lớn thăm mẹ và chị em. Cao Thị và Hiếu Liêm cầm hoài nên phải ăn một bữa cơm rồi mới đi được.

Đỗ Thị với Thanh Huệ, Thanh Kiều và Như Bình thấy Bá Kỳ về thảy đều vui mừng. Bá Kỳ cũng vui, song trong sự vui của anh ta có lộn buồn, như là anh ta thấy Đỗ Thị mặt thẹo, Thanh Kiều mặt rỗ thì anh ta ngó hoài. Đỗ Thị kể hết mọi việc ở nhà cho Bá Kỳ nghe rồi nói rằng:

- Nhà mình tưởng là vô phước, ai dè cha con chết mà còn để phước lại nhiều. Nay con thi đậu được làm ông Com-mi, vinh hiển biết chừng nào; rồi đây nhà giàu họ giành mà gả con cho con, có lo gì nghèo cực nữa. Con có biết cô chết mà để gia tài lại cho mình bao nhiêu hay không? Một trăm mẫu ruộng thượng hạng, một cái nhà này với bảy chục ngàn đồng bạc, chớ phải ít ỏi gì! Minh bây giờ giàu còn hơn hồi trước nữa. Má nhớ chuyện mẹ con con mẹ Phán Quý hồi trước nó khi mẹ con mình nghèo thiệt má giận quá! Bây giờ nó đến lấy má một ngàn lấy thử coi má có gả con Thanh Kiều hay không mà!

Bá Kỳ ngời lạng thình nghe mẹ nói, coi bộ không hiệp ý, song không dám cãi lẽ đối đáp chi hết. Anh ta ở đó một đêm rồi sáng bữa sau ra Sài Gòn trình diện mà lãnh việc liên. Anh ta thưa với mẹ rằng ở Chợ Lớn đi làm việc xa xôi bất tiện, nên ra ở đậu nhà

Hiếu Liêm. Năm ba bữa mới về thăm mẹ một lần, mà có về thì ngồi một vài giờ đồng hồ rồi đi, chớ không ở lâu.

Hiếu Liêm với Bá Kỳ ở chung một nhà, tâm đầu ý hiệp, bởi vậy đàm luận với nhau không nhàm, song trong mấy lúc chuyện vãn hai người chẳng hề khi nào nói tới việc Thanh Kiều. Mà Bá Kỳ tuy không kính phục cử chỉ của mẹ, song cũng chẳng hề có một lời phiên trách.

Bá Kỳ về Sài Gòn chưa đầy một tháng thì Đỗ Thị than trong ngực lói lói, hễ thở mạnh thì đau; Bá Kỳ rước quan thầy thuốc chẩn mạch thì quan thầy thuốc nói rằng vì Đỗ Thị bị té xe hơi ngày trước mà không trị bệnh cho hẳn hoi nên bây giờ bệnh phát lại ở trong phải cần uống thuốc cho gấp, chớ không thì sợ phải đau gan.

Đỗ Thị nghe nói thất kinh mới năn nỉ xin quan thầy thuốc ráng trị giùm, dầu tốn hao bao nhiêu cũng chẳng nệ. Quan thầy thuốc lại nhà tuần mạch hàng ngày, thuốc uống [nuom](#)²¹, mà bệnh đã không giảm, lại ngực càng bữa càng tức thêm hoài.

Bá Kỳ thấy mẹ đau nặng thì lo sợ nên ban đêm phải về Chợ Lớn mà ngủ đặng sẵn sóc thuốc men cho mẹ.

Hiếu Liêm muốn đến thăm Đỗ Thị cho trọn tình anh em với Bá Kỳ, nhưng vì nhớ chuyện cũ trong lòng không vui mà lại sợ Đỗ Thị thấy mình tới rồi nghi cho mình thấy giàu mà bỏ dỡ, bởi vậy không tới, mỗi ngày cứ hỏi thăm Bá Kỳ mà thôi.

Đỗ Thị đau vài tháng rồi chết. Khi bà gần tắt hơi, bà kêu ba con vào phòng, rồi lấy xâu chìa khóa trao cho Bá Kỳ và trối rằng:

- Má tưởng trời xuống phước cho má sống lâu má hưởng giàu sang, chẳng dè mạng má vẫn vói không sống được nữa. Vậy hễ má nhắm mắt rồi thì ba con phải thuận hòa với nhau, tiền bạc ruộng đất chia với nhau cho đều, đừng để sanh xích mích.

Bà ngó Thanh Kiều, ý bà muốn nói nữa, song bà làm xung nên mệt quá, phải tắt hơi, không nói kịp.

Bá Kỳ lo tống táng mẹ. Hiếu Liêm vô điếu tang, thấy dạng Thanh Kiều mặc đồ chế vô ra hoài, song chẳng hề ghé mắt mà ngó.

Chôn Đỗ Thị vừa xong thì Thanh Huệ biểu Bá Kỳ trao chìa khóa cho mình giữ. Bá Kỳ nghe hỏi thì đưa liền, rồi ra ở nhà Hiếu Liêm, không về Chợ Lớn nữa.

Cách vài ngày, Như Bình kiểm Bá Kỳ và nói rằng:

- Hôm má mất, má dặn anh em phải chia gia tài đặng ai lãnh phần nấy mà hưởng, bởi vậy chị Hai em biểu qua ra hỏi coi chừng nào em tính chia.

Bá Kỳ ngó Như Bình và cười mà hỏi rằng:

- Anh cũng ham ăn của ấy nữa sao?
- Không, qua có quyền gì mà ăn của ấy được, song chị Hai em cũng có phần trong đó nên nó biểu qua ra hỏi em chớ.

Bá Kỳ ngồi ngó ra ngoài đường, miệng chúm chím cười hoài, mà không nói chi hết. Cách đó hồi lâu anh ta đứng dậy nói rằng:

- Anh về đi, để mai tôi kêu Nô-te vô biên tài sản hết thầy đặng lập tờ tương phân.

---

²¹ luôn luôn có nhiều

Trong mấy ngày sau đó, Bá Kỳ đi hoài, ít hay ở nhà, mà hễ về nhà thì nằm gác tay qua trán lặng thình, bộ suy nghĩ lo lắng việc chi trọng lắm. Hiếu Liêm thấy vậy muốn an ủi nhưng vì Bá Kỳ lo việc nhà mà không nói cho mình biết, nếu mình xen vào thì té ra mình dòm ngó việc riêng của người, bởi vậy anh ta không hỏi tới.

Bữa thứ bảy, lại nhằm bữa rằm, nên lúc ăn cơm tối rồi thì thấy mặt trăng mọc lên dọi góc trời đông sáng lòa.

Hiếu Liêm với Bá Kỳ mỗi người nhắc một cái ghế đem để trước cửa đặng ngồi mà hóng mát. Cao Thị thấy trời tối nên đi chợ chơi và kiếm mua đồ vật, còn đứa nhỏ ở trong nhà thì đương lo rửa chén dọn dẹp sau bếp.

Hai anh em ngồi lặng thình một hồi rồi Bá Kỳ mới tăng háng mà nói rằng:

- Anh có phước quá, nếu tôi mà được như anh thì tôi vui biết chừng nào.

Hiếu Liêm chưng hửng nên ngó Bá Kỳ trân trân mà hỏi rằng:

- Anh nói cái gì vậy? Anh đã được giàu có sang trọng, phận tôi có ra gì đâu, sao anh lại phân bì tôi?

Bá Kỳ lắc đầu rồi thở dài mà đáp rằng:

- Không, tôi nghĩ việc đời tôi buồn nên tôi nói như vậy, chớ không phải tôi phân bì. Anh có phước tôi càng vui, chớ phân bì là sao! Để tôi nói cho anh nghe: Anh tuy con nhà nghèo, nhưng anh có được bà mẹ tánh tình cao thượng, cư xử nhơn từ, nghèo mà biết trọng thân danh, khổ mà không tham của phi nghĩa. Phận bác góa bụa nghèo hèn mà nuôi anh ăn học cho được thành thân, lại dạy anh ăn ở cho nên người phải như vậy thì đáng kính phục biết chừng nào. Ngày nay tuy anh làm thầy giáo chớ không làm ông chi lớn, song anh có thể nuôi bác, lại mẹ con đồng tình hiệp ý, trong nhà thuận thảo ấm no, hạnh phúc của con người như vậy ngõ cũng đủ rồi, chớ nào phải làm chức cho lớn, có bạc cho nhiều mới gọi là hạnh phúc hay sao. Tôi vẫn biết làm con mà trách cha mẹ thì quấy lắm, nhứt là cha mẹ đã quá vãng rồi, mình càng phải kính trọng hơn nữa mới đúng đạo làm con. Nhưng mà tôi với anh thương yêu nhau cũng như ruột thịt, vậy nếu tôi tỏ hết việc nhà của tôi cho anh biết, tôi tưởng cũng chẳng lỗi gì. Thiệt ba má tôi hồi còn sanh tiền chẳng có làm điều chi ác nghiệt, song ba tôi thì chỉ biết làm cho ra tiền mà thôi, chớ không cần chi nhơn nghĩa, còn má tôi thì không biết thương người nghèo khổ mà lại có tánh kiêu căng. Vì khinh bỉ nhà nghèo nên không chịu gả Thanh Kiều cho anh, mà cũng vì hám lợi hiếu danh nên ra tranh cử Hội đồng, đến nỗi nát nhà vong mạng đó. Phận tôi làm con hễ tôi thấy chỗ không phải tôi can gián thì cứ chê tôi là con nít, không chịu nghe lời, tôi biết làm sao bây giờ, bởi vậy tôi thương ba má tôi nhưng tôi không hiệp ý việc nào hết. Anh không rõ, chớ cô tôi, là bà Phủ Khánh Long đó, ngày trước vốn là một người đê tiện không biết sao mà nói được. Chừng quan Phủ cưới cô rồi, thiên hạ họ thấy tiền nhiều chức lớn họ quên hết các điều tồi tệ cũ nên theo bợ đỡ kính nhường, chớ có phải là người xứng đáng chi đâu. Cô là gái hư, được làm bà lớn cô không biết ăn năn, lại còn làm điều gian ác, thuốc hai đứa con của quan Phủ chết rồi thuốc luôn quan Phủ nữa mà cướp hơn phân nửa gia tài. Má tôi hiểu rõ việc ấy lắm, mà không góm đồng bạc dơ dáy, nên theo về Chợ Lớn mà ở, mong lòng hưởng sự nghiệp phi nghĩa. Đã vậy mà khi về ở với cô tôi rồi, má tôi lại muốn dùng em tôi là Thanh Kiều làm mối đặng câu cuộc phú quý,

không kể chi là nhờ nhuốc, ban đầu quyết đem đưa nó làm vợ bé cho chệt mà ăn tiền, rồi nó bị trái trời rỗ mặt chệt chề, nên mới hụi, sau lại tính gả nó cho một ông già đáng cha nó đặng cướp của của ông, cũng như cô tôi cướp của của quan Phủ Khánh Long hồi trước vậy; ông chề nó nhỏ ông không chịu, má tôi mới tính đem thân mà thế cho nó, may bị té xe hơi, cô tôi chết, má tôi thâu gia tài, được giàu có rồi, nên mới **hoát** việc ấy.

Hiếu Liêm nghe mấy việc sau đây thì lấy làm bất bình, nên châu mày hỏi rằng:

- Bác gái tính gả cô Tư mấy chỗ đó mà cổ cũng chịu như vậy sao?

Bá Kỳ cười gằn đáp rằng:

- Tôi không hiểu ý nó; mà tôi nghĩ thuở nay trong nhà tôi, ai cũng vậy, hễ mở miệng ra thì nói bạc tiền, tiền bạc, nó đã nhiễm cái thói đó, nên chắc nó nghe đâu có tiền thì nó chịu, chớ lạ gì. Chị Hai với anh Hai tôi còn tệ nhiều hơn nữa, anh em tôi không mấy người mà tôi nhớ tới thiệt tôi ngán ngấm. Má tôi mất rồi, hôm nay hai vợ chồng chị Hai tôi cứ theo đốc chia gia tài của cô tôi hoài. Tôi ghét quá, muốn giao hết cho chị với em tôi chia nhau mà ăn, tôi không thèm dự đến; song tôi nghĩ kẻ quấy có tiền nhiều chừng nào càng làm ác thêm chừng nấy chớ không ích gì, bởi vậy tôi mới mời Nô-te biên hết tài sản rồi chia đồng làm ba phần. Tôi nhớ lúc tôi mới về, má tôi khoe gia tài với tôi thì má tôi nói bạc mặt có trong tủ tới bảy mươi ngàn đồng; mà hôm trước tôi giao chìa khóa cho chị tôi giữ rồi, chừng Nô-te vô mở tủ đếm bạc mà chia thì còn có bốn mươi lăm ngàn thôi. Anh nghĩ đó mà coi thì đủ biết bụng hai vợ chồng chị tôi tham lam gian lận là dường nào.

Hiếu Liêm trề môi mà nói rằng:

- Tại anh tin bụng chị Hai nên anh giao chìa khóa, bây giờ anh trách làm chi.
- Không, tôi nói cho anh biết đó thôi, chớ không phải tôi trách; mà cũng không phải tôi tin bụng, ấy là tại ý tôi không muốn ăn gia tài bất nghĩa đó, nên tôi không thèm gìn giữ chớ.
- Nếu anh không muốn ăn thì chia làm chi?
- Không ăn mà phải chia. Chia đặng dùng bạc phi nghĩa mà làm việc hữu ích, chớ để cho kẻ phi nghĩa ăn hết sao. Nô-te chia bạc mỗi phần mười lăm ngàn, còn ruộng với nhà hễ ai lấy cái nhà thì lãnh hai mươi mẫu ruộng, còn hai người kia mỗi người lãnh bốn mươi mẫu. Chị tôi bắt phần cái nhà với hai mươi mẫu ruộng, còn tôi với em tôi mỗi người bốn mươi mẫu. Phần bạc của tôi thì tôi giao cho Nô-te giữ; tôi lại dặn bán luôn giùm bốn mươi mẫu ruộng rồi nhập với bạc ấy mà giao hết cho Khuyến học hội, song phải lập tờ buộc Khuyến học hội mỗi năm phải lựa trong đám con nhà nghèo đưa nào tánh siêng trí sáng thì cấp học bổng cho hai đứa đặng có thể qua Tây mà học cho thành tài. Tôi lại buộc Hội phải mua một cái máy in để dịch truyện sách Tây qua quốc âm đặng phổ thông tân học cho dân chúng. Nô-te bán ruộng và lập tờ xong hết, nên hồi hôm qua tôi với ông Hội trưởng Khuyến học hội đã ký tên giao lãnh tiền bạc xong rồi.

Hiếu Liêm nghe nói vùng đứng dậy nắm tay Bá Kỳ mà khen rằng:

- Anh thiệt là một người chơn chánh quân tử nên mới làm được như vậy, anh đáng cho tôi kính trọng lắm. Tuy sách xưa có câu rằng: "Vật phi nghĩa bất thủ"

song từ xưa đến nay chưa nghe, chưa thấy ai làm, nay mới thấy anh làm đây mà thôi.

Bá Kỳ cười và đáp rằng:

- Nếu tôi lãnh gia tài của cô tôi rồi tôi giữ gìn mà ăn, thì người phải ai thèm kết bạn với tôi. Vậy chớ anh quên câu: "Nhơn phi nghĩa bất giao" hay sao?

Bá Kỳ làm phải thì lương tâm khoái lạc, nên hơn hờ vui cười, còn Hiếu Liêm nghe nói như vậy, tưởng Bá Kỳ chê Thanh Kiều lãnh gia tài là gái phi nghĩa, nên tỏ ý khuyên mình đừng thèm lưu tâm đến cô làm chi, bởi vậy anh ta đứng cúi đầu mà suy nghĩ, không nói chi nữa hết.

Lúc ấy có một người Chà-và đi phát thơ, Hiếu Liêm tiếp lấy, dòm ngoài bao thấy đề tên Bá Kỳ thì lật đật trao lại cho bạn.

Bá Kỳ đương luận việc đời phải quấy, trong trí chộn rộn, bởi vậy Hiếu Liêm đưa phong thơ thì lấy rồi bỏ túi, chớ không xé mà coi thơ của ai và thơ nói việc gì.

Cao Thị đi chợ về, thấy hai anh em vẫn còn ngồi ngoài cửa mới nói rằng:

- Đi chợ thấy xá lý bán ngon quá nên mua vài cân về cho bây ăn chơi. Đi vô đây ăn, bây ăn đặng tao ăn với.

Hai anh em đứng dậy rồi xách ghế vô nhà.

Phần Tám

Bá Kỳ ngồi ăn xá ly nhớ tới phong thơ mình được hồi nãy, liền lấy ra rồi xé mà coi; vừa mới coi câu đầu thì đã thấy mặt biến sắc, tay run rẩy, song cũng gượng mà đọc cho đến cùng. Chừng coi rồi thì mắt ứa lụy, mặt buồn xo, đưa thơ cho Hiếu Liêm mà nói rằng:

- Con em tôi nó đã cạo đầu mà đi tu rồi, anh coi đó thì rõ.

Cao Thị nghe nói chùng hửng. Hiếu Liêm thất kinh không hiểu duyên cớ làm sao mà Thanh Kiều đã giàu rồi lại không chịu ở thế gian vui hưởng phú quý, nên lật đật thò tay tiếp lấy bức thơ. Cao Thị nói rằng:

- Đâu con đọc lớn cho má nghe thử coi tại sao mà cô Tư đi tu vậy con?

Hiếu Liêm mở bức thơ ra mà đọc như vầy:

"Chợ Lớn, le 20 Décembre 192..."

"Anh Ba ôi,

"Anh tiếp đặng thơ nầy thì em đã vào chùa thí phát đặng tụng kinh niệm Phật rồi.

"Tuy em chưa đầy hai mươi tuổi, song trong ba bốn năm nay em đã nếm đủ mùi đời cay đắng, em đã thấy rõ thói tục nhuốc nhơ. Người đời nầy từ sang chí hèn ai cũng tranh tiền bạc mà thôi, chớ không kể chi nhơn nghĩa. Em tuy là phận gái, song thấy vậy bắt ngán ngâm.

"Anh nghĩ lại mà coi: khi nhà mình giàu có, anh muốn gả em lấy chồng chớ chơn chánh quân tử, cha mẹ lại chê chớ ấy nghèo hèn, để tìm nơi chức lớn tiền nhiều mà gả; đã mấy phen thân em chẳng khác nào một món hàng hoá để giữa chợ, chẳng khác nào một miếng mồi để câu sự giàu sang, may nhờ Phật trời che chở cho em, chớ không thì phận em đã trọn đời nhục nhã. Đã vậy mà khi nhà mình suy sụp, người mà anh tưởng là chơn chánh quân tử đó lại chê em hết của nên ngoảnh mặt, không tính cưới em làm chi; nay em có tiền nhiều em nhớ lại việc xưa em càng thêm chua xót.

"Nhơn tình tham lam giả dối như vậy, ngày nay cha mẹ khuất hết rồi, nợ trần em đã trả đủ, nên em chẳng còn tình quyến luyến với người thế gian chút nào.

"Em vào cửa Phật đây là vì em chán ngán thói đời mà thôi, chớ không phải em có làm điều chi đại ác nên cần phải ăn năn sám hối.

"Anh Ba ôi, em nhớ ngày trước anh có khuyên ba mẹ gả em cho kẻ phải chớ đừng ham giàu sang; em biết anh lấy lòng cao thượng mà thương em, chớ không phải thương như thiên hạ, bởi vậy trước khi xuất gia đầu Phật, em viết bức thơ nầy mà bái tạ anh và chúc anh ở dương trần được trù phú hạnh phúc.

"Thôi, từ đây em quên hết thế sự, để lòng trinh bạch mà cầu trời khấn Phật đặng nhờ kiếp sau. Nếu anh có thương em thì xin biết giùm bụng em, bao nhiêu đó cũng đủ rồi, chẳng cần phải viếng thăm, làm nhọc công anh mà lại bận lòng em mộ đạo.

Ngu muội: Trân Thanh Kiều

bái thơ"

Hiếu Liêm đọc thơ rồi thì nước mắt tuôn dầm dề. Bá Kỳ thương em nên thấy Hiếu Liêm khóc anh ta cũng khóc theo, chớ không nói tiếng chi được.

Cao Thị vẫn đã biết con mình nặng tình với Thanh Kiều, song mấy năm nay bà tưởng Thanh Kiều ham giàu sang mà khinh bỉ mình cũng như vợ chồng Bá Vạn, bởi vậy bà cứ an ủi con hãy **dui dục**²² lừa lòng. Nay bà nghe đọc thơ mới hay Thanh Kiều tình ý thanh cao, mà cô có hơi trách Hiếu Liêm nữa, rồi bà lại thấy Hiếu Liêm ngồi khóc, bà dần lòng không được nên nói rằng:

- Má không dè cô Tư sanh trong nhà giàu sang mà biết trọng nhơn nghĩa hơn bạc tiền. Vậy thì con với ông Com-mi phải đi kiếm cô mà an ủi đặng rước cô về, chớ thương cô mà cứ ngồi đây khóc hoài, để cho cô đem thân vàng ngọc mà chôn nơi cửa Phật trọn đời hay sao?

Hiếu Liêm nghe mẹ nói mấy lời, vùng đứng dậy thưa rằng:

- Má thương con má cho phép thì con mới dám.

Hiếu Liêm lại day qua mà nói với Bá Kỳ rằng:

- Mấy năm nay vì em không rõ ý cô Tư nên thiệt em hờn cô, chẳng dè cô cũng vì em mà ngã lòng thất chí. Chẳng biết ngày nay anh còn thương em như ngày trước hay không?

Bá Kỳ ngó ngay Hiếu Liêm mà nói rằng:

- Lòng tôi trước sau như một. Té ra mấy năm nay anh cũng nặng tình với con em tôi lắm hay sao?
- Nếu tôi không nặng tình thì tôi đã kiếm chỗ xe tơ kết tóc rồi.
- Nếu vậy thì duyên của anh với Thanh Kiều là duyên trời đã định trước rồi, dầu ai khuấy rối cũng không chia lìa được.

Cao Thị nóng nảy mới xen vô mà nói rằng:

- Thôi chớ, đi kiếm em mà đem về rồi nói chuyện gì sẽ nói, chớ ở nhà mà nói hoài hay sao?

Hiếu Liêm lật đật xếp bức thơ bỏ túi, rồi hai người thay áo đổi quần, tính muốn xe hơi vô Chợ Lớn hỏi thăm Thanh Huê coi Thanh Kiều đi tu chùa nào đặng tìm đến mà rước về.

Đi dọc đường hai người nói chuyện với nhau, Hiếu Liêm mới tỏ thiệt rằng lúc Bá Vạn chết, tan hoang sự nghiệp, Đỗ Thị bơ vơ, Thanh Kiều bị Thái Thường bội ước, anh muốn cầu hôn đặng bảo bọc kẻ thất thời, ngặt vì Bá Kỳ về mà không nói tới chuyện đó, anh ta sợ nói ra không đắt lời càng thêm hổ thẹn, nên phải ôm lòng ngậm thầm không dám hở môi. Bá Kỳ lại nói rằng lúc ấy anh ta cũng muốn bày lời, nhưng vì thấy em mới bị chúng hồi hôn, nhà đã bị suy sụp nên ngại ngần không nỡ nói.

Hai người vô Chợ Lớn hỏi thăm Thanh Kiều. Thanh Huê nói rằng Thanh Kiều nói ra Sài Gòn mua sắm mà đi từ hồi sớm mai hôm qua đến giờ nầy chưa thấy về. Bá Kỳ tỏ sự mình mới tiếp được thơ của Thanh Kiều cho hay rằng cô đi tu thì vợ chồng Thanh Huê chưng hửng. Thanh Huê nói rằng:

- Con đó ngu quá! Đi tu sao lúc nghèo khổ không đi tu, để bây giờ lãnh gia tài hai ba muôn rồi đi tu nổi gì. Đố khỏi thầy chùa ăn hết của nó.

²² dui=lắng xuống; dục=dập tắt

Hiếu Liêm nghe mấy lời thô lỗ ấy thì giận bậy gan, muốn đối đáp một đôi lời với Thanh Huệ cho cô ta biết cao thấp nhưng vì thấy Bá Kỳ cười rồi bước ra cửa, nên phải đi theo không nói được.

Bá Kỳ dắt Hiếu Liêm lên xe hơi rồi biểu sếp-phơ đi Chợ Gạo. Bá Kỳ nói rằng:

- Cái óc của chị Hai tôi thấp thỏi lắm, chỉ ham tiền ham bạc rồi tưởng ai cũng như chị vậy, bởi vậy hồi nãy tôi không muốn phân phải quấy với chị làm chi.

Hiếu Liêm châu mày nói rằng:

- Chỉ tánh tình như vậy mà anh Như Bình chịu được thiệt là giỏi lắm.

Bá Kỳ cười mà đáp rằng:

- Nội nào úp vung nầy.

Hai anh em tính đi lục hết các chùa mà kiếm Thanh Kiều. Vô tới Chợ Gạo ghé chùa Giác Hải hỏi thăm không có, qua chùa Từ Ân kiếm cũng không gặp, lần lần mới vô tới chùa Giác Viên.

Hai người tới trước cửa chùa thì đã mười giờ rồi nên chùa không còn ai. Có một tên đạo nhỏ nghe tiếng kêu liền chạy ra. Hiếu Liêm hỏi thăm thì tên ấy nói rằng:

- Hôm qua có một cô, chừng hai mươi tuổi, da trắng mà mặt rỗ, vào chùa xin thí phát đặng ở làm công quả mà tu thân. Tôi không biết cô tên chi. Hồi sớm mai nầy cô năn nỉ quá, Huệ thượng tôi can không được nên phải để cho cô thí phát. Vậy hai thầy bước vô chùa coi có phải cô ấy là em của hai thầy hay không?

Hai anh em nghe nói Thanh Kiều đã thí phát rồi thì mồ hôi nhỏ giọt, lật đật theo tên đạo mà vô chùa. Vừa bước vô thì thấy chín mười bà vãi, kẻ già người trẻ, kẻ đương chế nước, người đang niệm hương. Trước bàn Phật Di Đà, thấy có một cô còn nhỏ, đầu mới cạo trắng phều, mình mặc áo vải nhuộm dà, đương quỳ chấp tay niệm Phật.

Bá Kỳ với Hiếu Liêm nghi cô vãi ấy là Thanh Kiều, song thấy cô đương niệm Phật, không dám lại gần, phải đứng bước đứng dựa cột xa xa mà ngó. Cô niệm hơn mười phút đồng hồ rồi mới đứng dậy đi ra; cô xây mặt qua, hai người dòm thấy quả thật Thanh Kiều thì biến sắc, lật đật chạy lại.

Bá Kỳ nói rằng:

- Qua mới tiếp được thơ của em hồi tám giờ tối nầy, nên bây giờ mới tới đây. Em có việc sầu riêng đến nỗi thất chí, sao bây nay em không bày tỏ với qua?

Hiếu Liêm nước mắt tuôn đầm dề, thấy hình dạng y phục của cô như vậy càng động lòng đau đớn nên nói tiếp rằng:

- Cô Tư ơi, lời cô trách tôi trong thơ ấy, nghĩ cũng phải lắm; nhưng mà xin cô xét lại, hai ta ai cũng vì danh dự nên không thấu hiểu bụng nhau; cô tưởng tôi lúc nọ chê cô suy sụp nên không ngó ngang, chớ kỳ thực là tôi sợ cô khinh bỉ tôi nên tôi không dám bước tới chớ.

Thanh Kiều ngó Hiếu Liêm rồi ngó Bá Kỳ, sắc mặt bình tĩnh lại như thường; khi Hiếu Liêm vừa nói dứt lời thì cô nói rằng:

- Từ em bước chon vào đây thì em đã quên hết thế sự rồi, vậy xin anh Ba với thầy Hai thương giùm thân em, đừng có đem chuyện thế gian mà nói với em.

Hiếu Liêm muốn nói nữa, cô đưa tay lên cản rằng:

- Chốn nầy là cửa Phật, xin thầy đừng nhắc những việc xưa, để cho em niệm Phật tụng kinh, đặng kiếp sau em khỏi trầm luân biển khổ như kiếp nầy nữa.

Mấy bà vãi với mấy thầy chùa thấy ba người nói chuyện với nhau thì đứng mà ngó. Bá Kỳ với Hiếu Liêm ái ngại bèn dắt nhau ra mắt Huệ thượng. Bá Kỳ nói thiệt rằng mình là anh ruột Thanh Kiều, vì Thanh Kiều nỡ nề thế sự, lỡ dở nhân duyên, nên giận bỏ mà đi tu. Vả cha mẹ khuất hết, mình là anh phải lo bảo hộ Thanh Kiều, không nỡ để cô áo nã đêm ngày, nên mới đến xin phép Huệ thượng rước cô về đặt an ủi khuyên lơn cho cô bớt sầu bớt thảm.

Huê thượng nói rằng:

- Mô phật, hôm qua cô vào chùa xin thí phát mà đầu Phật. Tuy cô không nói chuyện nhà cửa của cô cho tôi biết, nhưng mà tôi nhắm hình dạng của cô thì tôi biết cô là con nhà sang trọng nên tôi có an ủi cô. Vì cô nằng nằng quyết một đi tu mà thôi, mà cửa Phật thì phải mở rộng cho mọi người, nên không lẽ tôi không cho cô vô làm công quá. Nay hai ông đến rước cô về, tôi không phép cầm cũng không phép xúi, vậy để tôi kêu cô lên đây cho hai ông liệu định với cô.

Thanh Kiều nghe Huệ thượng đòi thì thủng thảng đi lên. Huệ thượng thấy mặt cô liền nói rằng:

- Vì cô nỡ nề thế sự, chán ngán nhơn tình, nên vào chùa niệm Phật ăn chay, quyết phải sạch hồng trần đặt siêu thăng tịnh độ. Nay có hai anh đến xin rước cô đem về mà nuôi, vậy về hay ở tự ý cô, chớ thầy không ép đường nào hết.

Thanh Kiều thưa nhỏ nhỏ rằng:

- Bạch Huệ thượng, đã biết cũng vì con nỡ lòng thế sự nên mới cạo đầu vô chùa mà đi tu; nhưng mà con nhờ có niệm Phật vái trời nên con mới khuây lãng mà sống được tới bây giờ. Vậy nay con chẳng còn vương vấn nợ trần chi nữa, nên con nguyện ở luôn trong chùa trọn đời mà làm tôi cho Phật, đặt hưởng phước đời sau.

Bá Kỳ vừa muốn mở miệng khuyên lơn Thanh Kiều, thì Hiếu Liêm bâng khuâng trong lòng, không còn kiên nhẫn nữa nên đứng dậy khóc và nói bệu bạo rằng:

- Nay cô quyết định như vậy thì cái tình của tôi mang nặng mấy năm nay chẳng là vô ích lắm...

Hiếu Liêm trong lòng đau đớn lắm, nên nói có mấy lời, rồi khóc rống lên, muốn nói nữa mà không nói được.

Thanh Kiều dòm thấy tình cảnh như vậy, cô bắt động lòng, nên cũng rung rung nước mắt. Cô đứng suy nghĩ một hồi lâu rồi nói rằng:

- Kiếp này em với thầy không có duyên nợ với nhau, vậy xin thầy để cho em khẩn Phật cầu trời hoặc may kiếp sau hội hiệp.
- Sao cô biết kiếp này không có duyên nợ? Nếu không có duyên nợ, vậy chớ tại có lẽ nào mà cha mẹ gả cô lấy chồng đôi ba phen, mà phen nào cũng gặp trắc trở làm cho hôm nay chúng ta còn gặp được nhau đây?

Thanh Kiều lau nước mắt rồi ngó Hiếu Liêm mà rằng:

- Thân em đã đến nước này thầy còn tính cưới em làm chi?
- Tình tôi mang nặng lắm, nếu tôi không kết duyên với cô được, thì tôi nguyện trọn đời chẳng thèm cưới nơi nào.

- Tình thầy nặng, vậy chớ ngày Thái Thường gần đi lễ hỏi, em gặp thầy ngoài chợ Bến Thành cũ, em kêu thầy sao thầy lại làm lơ lảng bỏ đi?
- Lúc ấy tôi tưởng cô cũng ý giàu sang mà khinh khi tôi, nên tôi hờn giận, muốn làm vậy cho đã ghét. Cô thấy tôi làm lơ lảng đó mà thôi, chớ lúc ban đêm tôi nằm một mình nước mắt tuôn rơi ướt gối, nào cô có thấy cho đâu.
- Thấy có tình như vậy sao lúc ba em mất, sự nghiệp tan tành, Thái Thường hồi hôn, má em bỏ vợ, thầy không cậy mai nói mà cười.
- Tôi có biết bụng cô thương tưởng đến tôi hay không, bởi vậy tôi tính thà âm thầm mơ ước còn ít buồn, chớ nói mà cô không ưng thì tôi sống sao được ở đời mà nuôi mẹ.

Bá Kỳ nghe nói đến đó thì động lòng nên xốn xang khó chịu hết sức, còn Huệ thượng thì cứ ngồi lóng tai mà nghe như Phật từ bi không biết **động dung**²³.

Thanh Kiều suy nghĩ một hồi nữa rồi nói rằng:

- Em đã cạo đầu đi tu rồi, nếu em về thế gian mà lấy chồng thì coi sao được?
- Xin cô chớ ngại sự ấy. Tôi trọng cô vì tình lai láng, vì chí cao thượng, vì nghĩa nặng nề, chớ không phải tại dung nhan, bởi vậy đầu ngày nay cô mặt rỡ, đầu trọc mà tôi coi cô càng quý hơn hồi xưa thập bội, vì nhờ cô mặt rỡ nên mới giữ vẹn tiết trinh, nhờ cô cạo đầu nên hôm nay mới hội hiệp.
- Thầy đã nghèo mà bây giờ em không còn một đồng tiền nào hết, nếu thầy kết duyên với em thì thầy phải nuôi em, cực khổ thân thầy chớ có ích gì đâu?
- Cưới vợ là kết nợ nghĩa, chớ không phải cầu lợi ích. Tôi cưới vợ là tính nuôi vợ, chớ không phải tính vợ nuôi. Ngày nay mà cô còn nói chuyện bạc tiền thì chắc là cô còn tưởng bụng tôi thấp hèn như bụng thiên hạ vậy sao?
- Em biết bụng thầy rồi. Song lời em nói đó là lời nói thiệt, chớ không phải em muốn phỉnh phờ.

Bá Kỳ nghe nói, lấy làm lạ, nên hỏi rằng:

- Vậy chớ phần ăn của em đâu, mà em nói không còn một đồng tiền?

Thanh Kiều nói rằng cô đã đem cho Hội nuôi con gái mồ côi hết, rồi cô mới vào chùa tu.

Hiếu Liêm nghe nói thì vùng la lớn lên rằng:

- Cô thiệt là nữ trung quân tử, nên mới làm được như vậy. Cô hết tiền thì phẩm giá cô càng cao thêm nhiều.

Bá Kỳ cũng khen em làm phải, vì đồng tiền của bà Phủ là đồng tiền phi nghĩa nên không thọ hưởng làm chi. Anh ta sẵn dịp cũng cho em hay rằng phần ăn của anh ta thì anh ta cũng đã cho Khuyến học hội rồi. Thanh Kiều thấy anh đồng ý với mình thì mừng rỡ vô cùng, nên cũng khen anh làm phải.

Bá Kỳ với Hiếu Liêm năn nỉ nói riết, Thanh Kiều phải xiêu lòng, nên ba người từ tạ Huệ thượng rồi dắt nhau lên xe hơi mà về, đến Sài Gòn thì đồng hồ Chợ Mới đã chỉ hai giờ khuya.

Cao Thị ở nhà chờ Hiếu Liêm với Bá Kỳ nên nằm thao thức hoài ngủ không đặng. Bà nghe tiếng xe hơi ngừng trước nhà, chắc là con về, bà liền hỏi:

- Sao, kiếm được em hay không?

²³ thay đổi nét mặt

Bá Kỳ chưa kịp trả lời, kế Thanh Kiều bước vô nữa, rồi Hiếu Liêm tiếp theo sau. Cao Thị thấy Thanh Kiều mặc áo quần bằng vải nhuộm **dà**²⁴, đầu trục lóc mà lại bịt trùm một cái khăn cũng bằng vải nhuộm **dà**, thì bà thương xót hết sức, nên đứng chân ngẩn không nói được một lời.

Hiếu Liêm mời Thanh Kiều ngồi trên ván, chừng ấy Cao Thị ngùi bốt nỗi buồn, nên lắc đầu chắc lưỡi và than rằng:

- Thân ngàn vàng mà vì thất chí nên ra đến nỗi này.

Bá Kỳ kéo ghế mà ngồi rồi nói rằng:

- Mấy năm qua mắc đi học xa, việc nhà thế nào qua không hiểu rõ. Em có chỗ phiền muộn nên ngao ngán việc đời, sao từ ngày qua về đến nay em không tỏ thiệt với qua? Phận em ở nhà ngâm cay nuốt đắng thế nào đâu em nói hết cho qua nghe thử coi.

Thanh Kiều mới thủng thảng kể thiệt hết việc nhà lại cho anh nghe, nhưt là việc hôn nhơn mấy lần cô thuật kỹ lưỡng lắm. Cô nói khi Bá Kỳ khuyên cha mẹ gả cô cho Hiếu Liêm thì cô nằm trong phòng lóng tai nghe không sót một tiếng nói. Chừng nghe mẹ định gả cô cho Thái Thường, thì cô lấy làm bối rối, muốn bày tỏ ý tứ của cô cho Hiếu Liêm nghe, rồi hỏi Hiếu Liêm coi phải liệu thế nào cho khỏi mang tiếng phụ nghèo khó tham giàu sang, ngặt vì phận gái không lẽ đi tìm hoặc gởi thơ cho trai, nên cô phải niệm Phật vái trời phò hộ cho cô toàn danh mà cũng toàn tiết nữa. Lúc gần tới đám hỏi cô, cô gặp Hiếu Liêm cô có bụng mừng, tưởng là thừa dịp đó cô phân trần hắc bạch với Hiếu Liêm được, chẳng dè Hiếu Liêm làm lảng bỏ đi luôn. Cô tủi phận cô, nên từ ấy cô nhưt nguyện không thềm lấy chồng, ngày nào cha mẹ khuất hết rồi thì cô đi tu, còn cha mẹ gả cho ai hễ còn một ngày nữa tới đám cưới thì cô tự tử cho toàn danh tiết.

Hiếu Liêm ngồi lóng tai mà nghe, nghe tới đó thì anh ta cảm nghĩa hết sức; mà chừng nghe tới chuyện gả cho Triệu Cố và tính gả cho Phú Thứ, thì Hiếu Liêm càng kính mến Thanh Kiều vô cùng.

Cao Thị nghe rõ tâm sự của Thanh Kiều bà cũng cảm thương, bởi vậy Thanh Kiều nói dứt rồi, bà bước lại vịn vai Thanh Kiều và nói rằng:

- Tôi được con dâu như vậy thì quý hơn bạc triệu, tôi không cần nhan sắc mà cũng không thềm tiền bạc chi hết.

Hiếu Liêm với Bá Kỳ thấy Cao Thị yêu trọng Thanh Kiều thì mừng mà lại cảm, nên ngồi cười mà nước mắt chảy rưng rưng.

Sáng bữa sau, Bá Kỳ mượn một căn phố gần đó mà dọn đặt ở với em.

Cách vài tuần lễ, Thanh Kiều mua sắm áo quần xong rồi Bá Kỳ mới cho Hiếu Liêm định ngày làm lễ cưới.

Đến đám cưới, Bá Kỳ không mời ai hết, chỉ mời hai vợ chồng Thanh Huê mà thôi. Khi đưa dâu về nhà Hiếu Liêm rồi, Thanh Huê cứ ngồi xĩa thuốc sống, **dánh**²⁵ bàn tay đặng khoe bộ cà rá hột xoàn và nói rằng:

- Con thiệt ngu quá! Chia gia tài cho nó, nó không để dành mà ăn, lại đem cho thiên hạ hết, rồi bây giờ lấy chồng đây, mới làm sao nè!

²⁴ giống cây sắn, vỏ có nhiều chất tanin, dùng làm thuốc nhuộm màu nâu

²⁵ xoè, duỗi thẳng

Bá Kỳ giận quá dần không được nên mới đáp rằng:

- Nó không thèm ăn của phi nghĩa, sao chị lại gọi nó ngu? Không kể xấu hổ, miễn có tiền nhiều thì thôi, làm như chị vậy mới là khôn há? Chồng nó là người chơn chánh, vì thấy nó trọng nhơn nghĩa hơn tiền tài, mới chịu cưới nó đây, chớ không phải người tham tiền tham bạc, không biết trọng phẩm giá, không biết sợ nhục nhã, tính cưới vợ đặng nhờ đồng tiền của vợ, như họ vậy đâu.

Thanh Huê hổ thẹn nên ghen cô, không biết lấy lời chi mà đối đáp.

Còn Như Bình ngồi gục đầu, sắc mặt coi buồn xo.

Sài Gòn, Décembre 1925